समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ता

(Community Based Rehabilitation Facilitator)

छोटो अवधिको पाठ्यक्रम

(सक्षमतामा आधारित)

प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्

पाठ्यक्रम विकास महाशाखा

सानोठिमी, भक्तपुर

२०७५

विषय सूची

परिचयः 3
लक्ष्य 3
उद्देश्यहरूः 3
पाठ्यक्रमको विवरण 4
तालिम अवधि 4
लक्षित स्थानः 4
प्रशिक्षार्थी संख्या 4
प्रशिक्षणको माध्यम 4
प्रशिक्षार्थीको उपस्थिति 4
पाठ्यक्रमको जोड 4
प्रवेशका आधारहरू 4
प्रशिक्षकको न्यूनतम योग्यता 5
प्रशिक्षक-प्रशिक्षार्थी अनुपात 5
प्रशिक्षणका माध्यम र सामग्री 5
प्रशिक्षण सिकाइ विधि 5
प्रमाण-पत्र 5
सीप परीक्षणको व्यवस्था 5
प्रशिक्षकलाई सुझाव 5
प्रशिक्षणका लागि सुझाव 6
पेशागत आचरण 6
पाठ्य संरचना (Course Structure) 7
समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताका कार्यहरू 8
मोड्युल १ः परिचय 9
सबमोड्युल १.१ः पेसागत परिचय 9
सबमोड्युल १.२ः मानव शरीर संरचना, कार्य र अपाङ्गता 11
सबमोड्युल १.३ः पेसागत स्वास्थ्य र सुरक्षा 12
मोड्युल २ः स्वास्थ्यजन्य पुनर्स्थापना 13
मोड्युल ३ः कार्यगत क्षमता अभिवृद्धि 19
सब मोड्युल ३.१ः सामान्य थेराप्युटिक अभ्यास (General Therapeutic Exercise) मा सहजिकरण 19
सब मोड्युल ३.२ः Orthopedic Rehabilitation मा सहजिकरण 24
सब मोड्युल ३.३ः स्नायु प्रणाली सम्बन्धी पुनर्स्थापना (Neuro Rehabilitation) मा सहजिकरण 28
सब मोड्युल ३.४ः सञ्चार तथा सिकाई (Communication & Learning) थेरापीका लागि सहजिकरण 32
सब मोड्युल ३.५ः Occupational Therapy मा सहजिकरण 35
मोड्युल ४ः सहायक सामग्री तयारी तथा प्रयोग 40
मोड्युल ५ः शिक्षामा पुनर्स्थापना 48
मोड्युल ६ : पुनर्स्थापनाका लागि जीविकोपार्जन 55
मोड्युल ७ः सामाजिक पुनर्स्थापना 62
मोड्यूल ८ः अपाङ्गता पहिचान तथा पुनर्स्थापना योजना 69
सव मोड्यूल ८.१ः अपाङ्गताको लेखाजोखा तथा पहिचान 69
सव मोडयुल ८.२ः अपाङ्गता पुनर्स्थापना योजना 79
मोड्युल ९ः दुर्व्यवहारबाट संरक्षण तथा व्यवस्थापन 90
मोड्युल १०ः सचेतना तथा पैरवी 95
मोड्युल ११ः समन्वय, संचार तथा वृत्ति विकास 101
मोड्युल १२ः अभिलेख तथा प्रतिवेदन 111
मोड्युल १३ः कार्यगत तालिम 118
परिभाषा र शब्दावली 119
सन्दर्भ सामग्री 120

परिचयः

समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना कार्य गरी अपांगता भएका व्यक्तिहरुको जीवनमा गुणात्मक परिवर्तन गर्ने कामका निमित्त सहजकर्ता तयार गर्न यो पाठ्यक्रम निर्माण गरिएको हो । यस पेसामा संलग्न हुन चाहने प्रशिक्षार्थीले यो पाठ्यक्रमको आधारमा तालिम पाएपछि समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताको लागि आवश्यक पर्ने ज्ञान, सीप र व्यवहार समेत सिक्न सक्नेछन् । यस पाठ्यक्रमबाट समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना केन्द्रहरुको लागि आवश्यक पर्ने दक्ष सहजकर्ता तयार पार्न मद्दत पुग्नेछ । यो पाठ्यक्रम अनुसार प्रशिक्षण लिएका प्रशिक्षार्थीले सैद्धान्तिक ज्ञान र प्रयोगात्मक अभ्यास कक्षाकोठा तथा समुदायमा आधारित भएर प्राप्त गर्नेछन् । यो तालिम प्रयोगात्मक प्रकृतिको हुनेछ साथै सहजकर्ताको लागि आवश्यक पर्ने प्रयोगात्मक सीप सम्बन्धित समुदायमा लगेर प्रदान गरिनेछ । तालिम केन्द्रमा प्रदान गरिने सैद्धान्तिक र प्रयोगात्मक अभ्यास पछि प्रशिक्षार्थीलाई पाठ्यक्रममा तोकिएको अवधिसम्मको लागि उपयुक्त कुनै समुदायमा पठाइनेछ । सीपमा पूर्णता प्राप्त भएको मूल्यांकन पछि मात्र प्रशिक्षार्थीहरूलाई सम्बन्धित तालिम प्रदायक संस्था मार्फत तालिमको प्रमाणपत्र प्रदान गरिनेछ ।

तालिम प्रदायक संस्था र समुदायमा प्रदान गरिने यस्तो प्रकृतिको तालिम प्राप्त व्यक्ति समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताको रूपमा काम गर्नको लागि आवश्यक पर्ने ज्ञान र व्यवहारिक सीपमा दक्ष हुनेछन् । यी सहजकर्ताले समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सेवा प्रदान गर्ने संघसंस्था, पुनर्स्थापना केन्द्रहरू, पुनर्स्थापना गृहहरू तथा समुदायमा कार्य गर्नेछन् । जसबाट उनीहरूको आर्थिक स्तरमा सुधार आउनुका साथै पुनर्स्थापनाको क्षेत्रमा समेत सकारात्मक प्रभाव पर्ने विश्वास गरिएको छ । यि सहजकर्ताहरुले समुदायमा रहेको अपागंता पहिचान, पुनर्स्थापना योजना निर्माण, आवश्यक सल्लाह सुझाव प्रदान, पैरवी तथा प्रेषण जस्ता कार्य गर्ने हुनाले यसबाट राज्यको आर्थिक सामाजिक विकासमा मद्दत पुग्नुका साथै लक्षित वर्ग विषेशगरी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको गरिबी निवारणमा समेत सहयोग पुग्नेछ । समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताको तालिम सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्ने सहभागीहरुले पुनर्स्थापना सेवा प्रदान गर्ने संघसंस्था, पुनर्स्थापना केन्द्रहरू, पुनर्स्थापना गृहहरुमा रोजगारीका अवसर समेत प्राप्त गर्नेछन् ।

यि सहजकर्ताहरु अपागंता रोकथाम र समाधानको लागि गरिने उपचार सम्बन्धी अभ्यासको लागि नभै समुदायमा आधारित पुनर्स्थापनाका लागि अपाङ्गता पहिचान तथा पुनर्स्थापना योजना तयार पार्ने, सचेतना तथा पैरवी सम्बन्धी कार्य गर्ने, पुनर्स्थापना सम्बन्धी सल्लाह सुझाव प्रदान गर्ने, निरन्तर सेवा र स्वयं स्याहार सुसार कार्यको लागि सहजिकरण गर्ने, गमनशीलतासंग सम्बन्धित सहायक सामग्रीको पहिचान, प्रयोग र सामान्य मर्मत गर्ने, सशक्तिकरणको माध्यमबाट सामाजिक, शिक्षा तथा स्वास्थ्यमा पुर्नस्थापना गर्ने, जिविकोपार्जन प्रवर्द्धन गर्ने, कार्यगत क्षमता बृद्धि गर्न सहयोग गर्ने जस्ता कार्य गर्नको लागि योग्य हुने विश्वास गरिएको छ ।

लक्ष्य

यो पाठ्यक्रमको मुख्य लक्ष्य अपागंता भएका व्यक्तिहरुको पहिचान गर्ने, पुनर्स्थापना योजना तयार गर्ने, उनीहरुलाई सशक्तिकरण गरी सामाजिक, शिक्षा तथा स्वास्थ्यमा पुर्नस्थापना गर्ने, जिविकोपार्जन प्रवर्द्धन गर्ने, कार्यगत क्षमता बृद्धि गर्न सहयोग गर्ने जस्ता कार्यको लागि सीपयुक्त जनशक्ति (सहजकर्ता) तयार गर्नु रहेको छ ।

उद्देश्यहरू:

यो पाठ्यक्रमको उद्देश्य निम्नानुसार रहेको छ:

- समुदायमा आधारित पुनर्स्थापनाका लागि अपाङ्गता पहिचान तथा पुनर्स्थापना योजना तयार पार्न, सचेतना तथा पैरवी सम्बन्धी कार्य गर्न, पुनर्स्थापना सम्बन्धी सल्लाह सुझाव प्रदान गर्न सक्ने सीपयुक्त जनशक्ति तयार गर्ने,
- गमनशीलतासंग सम्बन्धित सहायक सामग्रीको पहिचान, प्रयोग र सामान्य मर्मत गर्न सक्षम जनशक्ति तयार गर्ने,
- समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना कार्यक्रम/केन्द्र/अस्पताल/संघ/संस्थाले प्रदान गर्ने निरन्तर सेवा र स्वयं स्याहार सुसार कार्यको लागि सहजिकरण गर्ने,
- फिजियोथेरापिष्टको परामर्श अनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई सामन्य थेरापी सेवाको लागि सहजिकरण गर्न र आवश्यकता अनुसार प्रेषण गर्न सक्षम जनशक्ति तयार गर्ने,
- समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताको प्रयोग गरी पुनर्स्थापना सेवाको गुणस्तरमा वृद्धि गरी देश विकासमा टेवा दिन सक्षम नागरिक तयार पार्ने ,
- समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ता सेवाको माध्यमबाट जीविकोपार्जन सम्बन्धी कार्यक्रम मार्फत आय आर्जनमा वृद्धि गरी अपाङ्गता भएका व्यक्ति र तिनका परिवारको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने,

- समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ता सेवाको माध्यमबाट अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनको परिवारको शैक्षिक तथा वैयक्तिक विकास, सामाजिक क्रियाकलापमा सहभागिता, सामाजिकीकरण र नेतृत्व विकासका लागि सक्षम बनाउने,
- प्रशिक्षार्थीहरूलाई व्यक्तिगत तथा पेसागत स्वास्थ्य र सुरक्षा अवलम्बन गर्न सक्षम बनाउने ।

पाठ्यक्रमको विवरण

यो पाठ्यक्रम अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि आवश्यक पर्ने पुनर्स्थापना सेवा प्रदान गर्न चाहिने आधारभूत ज्ञान र सीप सिकाउने उद्देश्यले निर्माण गरिएको छ । यो पाठ्यक्रमले पुनर्स्थापनाको परिचय, पुनर्स्थापनाका उपायहरू, समावेशी स्वास्थ्य, शिक्षा र जीविकोपार्जनमा पहुँचका लागि सहजीकरण, थेरापी उपकरण प्रयोग, सहायक सामग्रीको प्रयोग तथा मर्मतका लागि आवश्यक हुने सम्पूर्ण सीपहरूमा दक्षता हासिल नभएसम्म अभ्यास गराइरहने उद्देश्य राखेको छ ।

यस पेसामा तटस्थ, सुरक्षित तथा व्यावहारिक सीप प्रर्दशन गर्न अति आवश्यक छ । तसर्थ यो पाठ्यक्रममा पेसागत स्वास्थ्य र सुरक्षा तथा प्राथमिक उपचारलाई समेत समावेश गरिएको छ । यस पाठ्यक्रममा पुनर्स्थापना सेवाको गुणस्तरमा वृद्धि गरी परिवारमा नै अपाङ्गताको व्यवस्थापन गर्ने पक्षमा समेत जोड दिइएको छ । म काम गर्ने क्षेत्र मेरो हो र मेरो पेसा सम्मानित हो भन्ने भावना जगाउन प्रशिक्षार्थीहरूलाई सुरुबाटै प्रेरित गर्ने उद्देश्य राखिएको छ ।

तालिम अवधि

- यो तालिम कार्यक्रमको समयावधि प्रयोगात्मक अभ्यास सहितको जम्मा ५९० घन्टा हुनेछ ।

लक्षित स्थानः

- समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना कार्यक्रम संचालन भएको समुदाय वा क्षेत्र ।

प्रशिक्षार्थी संख्या

- एक समूहमा अधिकतम २० जना ।

प्रशिक्षणको माध्यम

नेपाली, अंग्रेजी तथा स्थानीय भाषा ।

प्रशिक्षार्थीको उपस्थिति

- तालिम अवधिभर प्रशिक्षार्थीको उपस्थिति कम्तीमा ९० प्रतिशत पुगेको हुनुपर्नेछ । अन्यथा प्रमाणपत्र पाउन योग्य मानिने छैन ।

पाठ्यक्रमको जोड

- यस पाठ्यक्रमले सीप विकासमा जोड दिन्छ । यस पाठ्यक्रममा ६८ प्रतिशत प्रयोगात्मक सिकाइमा र ३२ प्रतिशत समय सैद्धान्तिक सिकाइमा छुट्याइएको छ ।
- तालिम पश्चात फिल्डमा लगी प्रशिक्षार्थीहरूलाई जनस्वास्थ्य तथा पुनर्स्थापनामा काम गर्ने संघसंस्था, सरकारी निकाय लगाएतका अधिकृतहरूबाट अनुशिक्षण (कोचिङ) गरिनेछ ।
- यस पाठ्क्रमको जोड अपागंता भएको व्यक्तिहरुको पहिचान, प्रेषण र उपचारको लागि सहजिकरण गर्ने सीपहरू सिकाउनमा हुनेछ ।

प्रवेशका आधारहरू

तलका अधार पूरा गरेका व्यक्तिहरू यस तालिममा प्रवेश पाउनेछन् ।

- विद्यालय शिक्षा (दस जोड दुई) वा सो सरह उत्तीर्ण गरेका व्यक्तिहरू,

- न्यूनतम १८ वर्ष पूरा भएका,
- शारीरिक रूपमा स्वस्थ,
- तालीम केन्द्रले संचालन गरेको प्रवेश परीक्षा उतिर्ण गरेका ।

प्रशिक्षकको न्यूनतम योग्यता

- स्नातक तह उत्तीर्ण गरी सम्बन्धित पेसामा कम्तीमा २ वर्षको कार्य अनुभव भएको ।
- राम्रो संचार तथा प्रशिक्षण सीप भएको ।

प्रशिक्षक-प्रशिक्षार्थी अनुपात

- प्रयोगात्मक कक्षाको लागि अनुपात :- १ : १०
- सैद्धान्तिक कक्षाको लागि अनुपात :- कक्षा कोठाको अवस्था अनुसार तय गर्ने ।

प्रशिक्षणका माध्यम र सामग्री

प्रभावकारी प्रशिक्षण तथा प्रदर्शनका लागि आवश्यक सामग्री

- छापेका मिडियाका सामग्री (कम्प्युटर, अभ्यास पुस्तिका, रुजु सूची, अभिलेख फारम)
- Non-Projected सामग्री (डिस्प्ले नमुनाहरू, फिल्म चार्ट, पोष्टर, बोर्ड, मार्कर)
- Project Media सामग्री (मल्टिमिडिया प्रोजेक्टर, स्लाईड आदि)
- श्रव्यदृश्य (टेप, फिल्म, स्लाइटेप, भिडियो डिस्क आदि)

प्रशिक्षण सिकाइ विधि

यो तालिम कार्यक्रम अनुसार श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रदर्शन, व्याख्या र छलफल, उदाहरण सहीतको व्याख्या, अनुकरण, निर्देशित अभ्यास, प्रयोगात्मक अभ्यास र अन्य सिकाइ विधिको प्रयोग गरिनेछ ।

- सैद्धान्तिक : प्रवचन, छलफल, कार्यदेश, समूह छलफल, प्रश्नउत्तर, श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रदर्शन ।
- प्रयोगात्मकः प्रदर्शन, अवलोकन, निर्देशित अभ्यास, स्वअभ्यास, Client simulation of therapy technique; ।

प्रमाण-पत्र

यो तालिम सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्ने प्रशिक्षार्थीलाई सम्बन्धित तालिम दिने संस्थाले **"समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ता (Community Based Rehabilitation Facilitator)"** को प्रमाणपत्र प्रदान गर्नेछ ।

सीप परीक्षणको व्यवस्था

यो तालिमको प्रमाणपत्र प्राप्त गरेका प्रशिक्षार्थीहरू राष्ट्रिय सीप परीक्षण समितिद्वारा निर्धारण गरिएको मापदण्ड/पूर्व सर्तहरू पूरा गरेमा उक्त पेसाको लागि संचालन गरिने सीप परीक्षण परीक्षामा सहभागी हुन सक्नेछन् ।

प्रशिक्षकलाई सुझाव

यो पाठ्यक्रम रोजगार विहीन साक्षर युवा युवतीलाई लक्षित गरी निर्माण गरिएको छ । यो पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा निश्चित मापदण्डहरू अपनाइएका छन्ः

- तालिम पाठ्यक्रम पूर्णरूपमा अध्ययन गर्ने ।
- सीपका अन्तिम सूचक, ज्ञानका बारे अध्ययन गर्ने ।
- प्रशिक्षार्थीलाई सीपको सूची दिई प्रशिक्षणको विधि, समय तथा अन्य जानकारी तालिम सुरु हुनासाथ अभिमुखीकरण गर्ने ।
- पाठ्य योजना बनाउने र आवश्यक श्रव्यदृश्यका सामानहरू प्रयोग गर्ने - सीप, ज्ञान, पेसा प्रतिका अवधारणा ।
- प्रशिक्षार्थीलाई काम गराइमा केन्द्रित गराउने ।
- दिइएको समय, सीमाभित्र प्रशिक्षकले ज्ञान र सीप सिकाएका सूचकांक प्राप्त गर्ने ।

- सीपको अभ्यासपछि प्रशिक्षार्थीलाई आवश्यक कार्य योजना दिने ।

प्रशिक्षणका लागि सुझाव

- उद्देश्य चयन गर्ने (संख्यात्मक, मनोक्रियात्मक, भावनात्मक)
- विषय वस्तु छनोट गर्ने ।
- प्रशिक्षणका विधि (प्रशिक्षक केन्द्रित/प्रशिक्षार्थी उन्मुख) अपनाउने
- उपयुक्त मूल्यांकन विधि अपनाउने
- सीप कार्यको प्रदर्शन गर्ने र अनुसरण गर्न लगाउने
- प्रशिक्षार्थीलाई सीप अभ्यास गराउन जोड दिने

पेशागत आचरण

समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताले यो तालिम प्राप्त गरिसकेपछि इमान्दारपूर्वक समुदायमा आधारित रहेर अपांगता भएका व्यक्तिहरुलाई सेवा प्रदान गर्नुपर्नेछ । सहजकर्ताले एकातर्फ राज्यले कानून, नीति तथा कार्यक्रम अन्तर्गगत उपलब्ध गराउने सेवाहरुलाई समुदायमा पुर्‍याउने कार्यका लागि सहजिकरण गर्नेछन् भने अर्कोतर्फ, अपांगता भएका व्यक्तिहरु सम्बन्धी सूचना, जानकारी राज्यका निकायहरु खासगरी स्थानीय तहसम्म पुर्‍याउने कार्य गर्दछन् । अपांगता भएका व्यक्तिहरुलाई सेवा प्रवाह गर्दा सम्बन्धित विषयका विशेषज्ञहरुको निर्देशन, सुपरिवेक्षण, सम्बन्धित विषय सम्बन्धी विश्वव्यापी र राष्ट्रिय मान्यताहरु अनुकुल सेवा प्रदान गर्नुपर्नेछ । स्वास्थ्यजन्य सेवा प्रदान गर्दा हुनसक्ने जोखिम (risk) र गलत अभ्यास (malpractice) लाई ध्यानमा राखी सो सम्बन्धमा सहजकर्ताहरुले गर्नुपर्ने र गर्ननहुने कुराहरुलाई निम्न बमोजिम उल्लेख गरिएको छ ।

गर्नुपर्ने :

१. पुनर्स्थापना सहजकर्ताले अपांगता भएका व्यक्तिको स्वास्थ्यजन्य पुनर्स्थापना गर्दा चिकित्सक, फिजियोथेरापिष्ट, अकुपेशनल थेरापिष्ट लगायतका अन्य विज्ञको परामर्श, निर्देशन बमोजिम तोकिएको सेवा मात्र प्रदान गर्नुपर्ने ।
२. आफूसँग भएको सीप वा ज्ञान भन्दा वाहिरको विषयमा तत्काल सम्बन्धित विज्ञ समक्ष प्रेषण गर्ने ।
३. निरन्तर चिकित्सक, फिजियोथेरापिष्ट, अकुपेशनल थेरापिष्ट लगायतका अन्य विज्ञसँग सम्पर्कमा रहने । उनीहरुको सहयोग प्राप्त गर्ने ।
४. सम्बन्धित विज्ञको सुपरिवेक्षण वा निर्देशनमा अपांगता भएको व्यक्तिको स्वास्थ्यजन्य पुनर्स्थापना सम्बन्धी सेवा दिने क्रममा उपयुक्त सावधानी नअपनाउँदा वा गलत विधिको प्रयोग (malpractice) गर्दा उनीहरुको शरिरमा प्रतिकुल प्रभाव पर्न जाने र त्यसको दायित्व पनि सेवा प्रदायकले व्यहोर्नुपर्ने सम्बन्धमा राज्यका कानूनहरुले नै स्पष्ट उल्लेख गरेको हुँदा सो सम्बन्धमा जानकार रहने । कानूनको उल्लंघन नगर्ने ।

गर्ननहुने:

१. आफू नै चिकित्सक, फिजियोथेरापिष्ट, अकुपेशनल थेरापिष्ट भएको व्यहोरा बताउन तथा आफैले विज्ञको रुपमा क्लिनिक सञ्चालन गर्ने वा अन्य सेवा प्रदान, परामर्श, निर्देशन दिन वा सेवा प्रदान गर्न नहुने ।
२. सम्बन्धित विज्ञले सहजकर्ताले गर्न सक्ने भनी अनुमति दिएको विषयमा वाहेक अन्य विषयमा कुनै पनि प्रकारका सेवा प्रदान नगर्ने ।

पाठ्य संरचना (Course Structure)

क.सं.	मोड्युल	स्वभाव	समय (घन्टा)		
			सैद्धान्तिक	प्रयोगात्मक	जम्मा
मोड्युल १	**परिचय**		**४५**	**५**	**५०**
सबमोड्युल १.१	पेसागत परिचय	सै	१६		१६
सबमोड्युल १.२	मानव शरीर संरचना, कार्य र अपाङ्गता	सै	२४		२४
सबमोड्युल १.३	पेसागत स्वास्थ्य र सुरक्षा	सै+व्या	५	५	१०
मोड्युल २	**स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित पुनर्स्थापना**	**सै+व्या**	**१०**	**१०**	**२०**
मोड्युल ३	**कार्यगत क्षमता अभिवृद्धि**	**सै+व्या**	**२४**	**७६**	**१००**
सबमोड्युल ३.१	General Therapeutic Exercises	सै+व्या	४	१८	२२
सबमोड्युल ३.२	Orthopedic Rehabilitation	सै+व्या	३	१०	१३
सबमोड्युल ३.३	Neuro Rehabilitation	सै+व्या	८	१२	२०
सबमोड्युल ३.४	Communication and Learning Rehabilitation	सै+व्या	४	२४	२८
सबमोड्युल ३.५	Occupational Therapy	सै+व्या	५	१२	१७
मोड्युल ४	**सहायक सामग्री तयारी तथा प्रयोग**	**सै+व्या**	**१२**	**२८**	**४०**
मोड्युल ५	**शिक्षामा पुनर्स्थापना**	**सै+व्या**	**१०**	**१०**	**२०**
मोड्युल ६	**पुनर्स्थापनाका लागि जीविकोपार्जन**	**सै+व्या**	**९**	**१२**	**२१**
मोड्युल ७	**सामाजिक पुनर्स्थापना**	**सै+व्या**	**९**	**१२**	**२१**
मोड्युल ८	**अपाङ्गता पहिचान तथा पुनर्स्थापना योजना**	**सै+व्या**	**३०**	**३४**	**६४**
सबमोड्युल ८.१	अपाङ्गताको लेखाजोखा तथा पहिचान	सै+व्या	११	१७	२८
सबमोड्युल ८.२	अपाङ्गता पुनर्स्थापना योजना	सै+व्या	१९	१७	३६
मोड्युल ९	**दुर्व्यवहारबाट संरक्षण तथा व्यवस्थापन**	**सै+व्या**	**९**	**७**	**१६**
मोड्युल १०	**सचेतना तथा पैरवी**	**सै+व्या**	**९**	**१५**	**२४**
मोड्युल ११	**समन्वय, संचार तथा वृत्ति विकास**	**सै+व्या**	**१३**	**५७**	**७०**
मोड्युल १२	**अभिलेख तथा प्रतिवेदन**	**सै+व्या**	**१०**	**४४**	**५४**
मोड्युल १३	**कार्यगत तालिम**	**व्या**		**९०**	**९०**
	कुल जम्मा		**१९०**	**४००**	**५९०**

समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताका कार्यहरू

१. अपाङ्गताको लेखाजोखा तथा पहिचान गर्ने ।

२. अपाङ्गताको भएका व्यक्तिहरूको पुनर्स्थापना योजना तयार गर्ने ।

३. स्वास्थ्य सेवामा पहुँचका लागि सहजीकरण गर्ने ।

४. कार्यगत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

५. विभिन्न प्रकारका थेरापी सेवा उपलब्ध गराउने र थेरापी अभ्यासमा सहजिकरण गर्ने ।

५. शिक्षामा पहुँचका लागि सहजीकरण गर्ने ।

६. जीविकोपार्जन विश्लेषण तथा सहयोग गर्ने ।

७. सामाजिक सशक्तीकरणका लागि सहयोग गर्ने ।

८. दुर्व्यवहारबाट संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने ।

९. सहायक सामग्री तयारी तथा प्रयोग गर्ने ।

१०. सचेतना तथा पैरवी गर्ने ।

११. समन्वय तथा संचार गर्ने ।

१२. प्रतिवेदन लेख्ने ।

१३. अभिलेख राख्ने ।

मोड्युल १: परिचय

सबमोड्युल १.१: पेसागत परिचय

यस मोडयुलमा समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताले पुनर्स्थापना गर्दा आवश्यक पर्ने ज्ञान तथा पेसाप्रतिका अवधारणालाई विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ। यस मोडयुलमा प्रशिक्षार्थीहरू आफूले सहजीकरण गर्नुपर्ने अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई वर्गीकरण गर्ने आधार (अपाङ्गताका प्रकार) र अवस्थाहरूका साथै अपाङ्गता रोकथाम र पुनर्स्थापनाका बारेमा परिचित हुनेछन्। उनीहरूले समुदायमा नै अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको व्यवस्थापनका अवसरहरू खोज्ने, सशक्तीकरण गर्ने र जिवन गुणस्तरमा अर्थपूर्ण परिर्वतन ल्याउनेछन्। सहजकर्ताले विश्व स्वास्थ्य संघबाट सिफारिस गरिएको म्याट्रिक्स (WHO CBR Matrix) अनुसारका पुनर्स्थापना क्रियाकलाप संचालन गर्ने, गुणस्तरीय पुनर्स्थापनाको सेवा प्रदान गर्ने, र विभिन्न निकाय जस्तै स्थानीय सरकार एवं सरकारी तथा गैरसरकारी सेवा प्रदायक संस्थासँग समन्वय गर्न सक्नेछन्।

१.१.१. समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ता (सीबीआर सहजकर्ता) को परिचय

१.१.२. समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ता (सीबीआर सहजकर्ता) को आचार संहिता

१.१.३. पुनर्स्थापनाको परिचय

१.१.४. पुनर्स्थापनाका सेवाका सेवाग्राही

१.१.५. पुनर्स्थापनाका अभ्यासहरू

१.१.६. सीबीआरका उद्देश्हरू : WHO, ILO / UNESCO ले २००४ मा जारि गरेको Joint Position Paper

१.१.७. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित नीति तथा कानुनहरू

क. अन्तर्राष्ट्रिय कानुन

१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकार सम्बन्धी महासन्धि, २००६

ख. राष्ट्रिय कानुन

१. नेपालको संविधान, २०७२
२. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकार सम्बन्धी ऐन, २०७४
३. बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५
४. सामाजिक सुरक्षा ऐन, २०७५
५. राष्टिय विपद् व्यवस्थापन ऐन, २०७४
६. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको अधिकार सम्बन्धी नियमावली, २०७६

ग. राष्ट्रिय नीति

१. नेपाल सरकारका आवधिक नीति तथा योजनाहरु
२. अपाङ्गता सम्बन्धी व्यवस्थापन (रोकथाम, उपचार तथा पुनर्स्थापना) नीति, रणनीति तथा दश वर्षे कार्ययोजना, २०७३ - २०८२
३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि समावेशी शिक्षा नीति, २०७३
४. राष्ट्रिय बाल अपाङ्गता व्यवस्थापन रणनीति, २०६४

घ. निर्देशिका, कार्यविधि

१. अपाङ्गतामैत्री सञ्चार निर्देशिका, २०७३
२. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको परिचयपत्र वितरण निर्देशिका, २०७४
३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि पहुँचयुक्त भौतिक संरचना तथा संचार सेवा निर्देशिका, २०६९
४. समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना निर्देशिका २०६६

५. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना कार्यक्रम सञ्चालन निर्देशिका, २०६६
६. अशक्त, असहाय र वेवारिसे मानसिक रोगी वा मनोसामाजिक समस्या भएका विरामीहरुको उपचार तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७६
७. स्वास्थ्य सेवाको पहुँच वाहिर परेकाहरुलाई समेट्ने राष्टिय रणनीति, २०७३-२०८८

सबमोड्युल १.२: मानव शरीर संरचना, कार्य र अपाङ्गता

यस मोडयुलमा समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताले पुनर्स्थापना सेवा प्रदान गर्दा मानव शरीर र यसका विभिन्न अङ्गहरूको बनावटका बारेका जानकारी राख्नेछन् । विशेषगरी मानव अङ्गको गर्ने कार्यहरू र ती कार्यमा आउने सम्भावित अवरोधहरू कहाँ र कसरी आउन सक्छन् भनी आकंलन गर्न सक्नेछन् । मानव शरीरमा अङ्गहरूको कार्य विवरण र मानव शरीरका प्रणाली जस्तै श्वासप्रश्वास, पाचन प्रणाली, मांसपेशी, हाड तथा जोर्नीहरूको कार्यप्रणाली कार्यविधि पत्ता लगाउन आवश्यक सीप, ज्ञान तथा पेसाप्रतिका अवधारणालाई विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ । मानव शरीरको तस्बिर देखाउने चित्र तथा डमीको प्रयोगबाट प्रशिक्षार्थीहरूलाई मानव शरीरको अङ्ग र कार्यप्रणालीका बारेमा ज्ञान प्रदान गरिनेछ ।

१.२.१ कोष

१.२.२ मानव शरीरका प्रणालीहरू

१. हाडको शारीरिक ढाँचा र कार्यहरू : खप्पर, छाती, हात खुट्टा, ढाडका हड्डीहरूको संरचना तथा कार्यहरू
२. मांसपेशीको शारीरिक ढाँचा र कार्यहरू: मांसपेशीको संरचना
३. न्युरो तथा मस्तिष्कका भागहरूको पहिचान तथा कार्यहरू
४. मूत्र तथा ग्रन्थी प्रणालीको भूमिका
५. रक्तसंचार प्रणाली

सबमोड्युल १.३: पेसागत स्वास्थ्य र सुरक्षा

यस मोडयुलमा समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताले सम्बन्धित विशेषज्ञको निर्देशन र सुपरिवेक्षणमा पुनर्स्थापना सेवा प्रदान (विशेषगरी थेरापी सेवा) गर्दा अपाङ्गता भएका व्यक्ति र आफू स्वयंको स्वास्थ्य तथा सम्भावित जोखिमबाट बच्न र बचाउन आवश्यक पर्ने सीप, ज्ञान तथा पेसाप्रतिका अवधारणालाई विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ। यस मोडयुलमा प्रशिक्षार्थीहरू आफूले संचालन गर्नुपर्ने सेवा तथा कार्यक्रममा अपनाइने सुरक्षाका विभिन्न विधिहरूसँग परिचित हुनेछन् र स्वास्थ्यलाई असर गर्ने तत्त्वहरू, संक्रमणबाट बच्ने उपायहरू, अवलम्बन गर्न सक्नेछन्।

समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताहरूको पेसागत स्वास्थ्य र सुरक्षा हेतु निम्न सल्लाह र सुझाव कार्यान्वयनमा ल्याउनु जरुरी हुन्छ।

१. जोखिम विश्लेषण :

- पेसाका जोखिमहरूको पूर्वअनुमान,
- जोखिमको जानकारी र प्रकृति
- संक्रमण
- चोटपटक
- खतराका चिह्नहरू

२. सावधानीका उपायहरू, सुरक्षा उपकरण र यन्त्र (protective device and equipment) हरूको प्रयोग

- हाते पन्जाको प्रयोग
- हेलमेट, एप्रोन,

३. जोखिम न्यूनीकरण

- खोप लगाएको यकिन गर्ने
- पोषण सेवा
- निर्मलीकृत औजार र उपकरण
- अपांग मैत्री संरचनाहरूको यकिन गर्ने
- विद्युतीय उपकरणहरूबाट सावधान रहने।

मोड्युल २: स्वास्थ्यजन्य पुनर्स्थापना

यस मोडयुलमा **समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ता**ले स्वास्थ्यजन्य पुनर्स्थापना सेवा प्रदान गर्दा आवश्यक पर्ने सीप, ज्ञान तथा पेसाप्रतिका अवधारणाहरूलाई विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ । यस मोडयुलमा प्रशिक्षार्थीहरू आफूले संचालन गर्नुपर्ने सेवा तथा कार्यक्रमहरूका विभिन्न भागहरूसँग परिचित हुनेछन् । स्वास्थ्यलाई असर गर्ने तत्त्वहरू, रोगबाट बच्ने उपायहरू, स्वास्थ्य प्रर्वधन गर्ने, अपाङ्गताको रोकथामका उपाय अवलम्बन गर्ने कार्य सम्पन्न गर्न सक्नेछन् ।

सीपको सूची

१. पोषणको अवस्था जाँच गर्ने ।
२. अपाङ्गता रोकथामका लागि सञ्चालित सरकारका कार्यक्रमहरूमा सहजीकरण गर्ने ।
३. सुरक्षित मातृत्व सेवामा पँहुचका लागि सहजीकरण गर्ने ।
४. संभावित अपाङ्गताको पहिचान गरी उपचारका लागि सहजीकरण गर्ने ।
५. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई उपचारात्मक सेवाका लागि प्रेषण गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ५ घन्टा
प्रयोगात्मकः ३ घन्टा
सैद्धान्तिकः २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं २.१: पोषणको अवस्था जाँच गर्ने र प्रेषण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. पोषणको अवस्था जाँच गर्ने फाराम संकलन गर्ने (स्वास्थ्य चौकीबाट) । २. पोषणको जाँच गर्ने उपकरण तथा औजारहरू संकलन गर्ने । ३. पोषणको अवस्था जाँच गर्ने विधि तय गर्ने । ४. घर वा समुदाय भेला र भेट गर्ने । ५. तौल, उचाइ, पाखुराको नाप लिने । ६. मापनअनुसार प्रत्येक बालाबालिकाको पोषणको अवस्था यकिन गर्ने । ७. प्रत्येक बालबालिका कुपोषणको कुन समूह (गम्भीर (SAM), मध्यम (MAM) र कुपोषित (malnourished etc.) मा पर्छन् यकिन गर्ने । ८. पोषण लेखाजोखा फाराम भर्ने र अभिलेख राख्ने । ९. पोषण सेवाका लागि सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थामा प्रेषण गर्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** १० वर्षमुनिका बालबालिका (अपाङ्गता भएका बालबालिका समेत) को घर, स्वास्थ्य संस्था । **निर्दिष्ट कार्य (के):** पोषणको अवस्था जाँच गर्ने **स्तर (कति राम्रो सँग):** • उपयुक्त विधि प्रयोग गरी एर्न्थोपेमेट्रिक मापन गरिएको । • कुपोषणको अवस्था वा समूह यकिन भई आवश्यकता बमोजिम प्रेषण गरिएको ।	• मातृ तथा बाल्यावस्था, पोषण तथा कुपोषणको जानकारी, • पोषणको अवस्था जाँच गर्ने विधिहरू (एर्न्थोपेमेट्रिक आदि) • पोषण अवस्थाको विश्लेषण (SAM), मध्यम (MAM) र कुपोषित (malnourished) • पोषण लेखाजोखा र अवस्था जाँच गर्ने फारम, पोषण लेखाजोखा फाराम (नोटः नेपाल सरकारका कार्यक्रमहरूबाट ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाकाको क्रमशः नेपालभर नै पोषण मापन गर्ने योजना छ । तर नेपालको स्वास्थ्य नीति, २०६४, ले १० वर्ष उमेरलाई अपाङ्गता रोकथामको दृष्टिकोणले महत्त्वपूर्ण मानेको छ ।)

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः
फिलप चार्ट, तौल यन्त्र, पोषण लेखाजोखा र अवस्था जाँच गर्ने फारम, पोषण लेखाजोखा फाराम, कलम, उचाइ यन्त्र, MUAC tape।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ५ घन्टा
प्रयोगात्मकः ३ घन्टा
सैद्धान्तिकः २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं २.२ : अपाङ्गता रोकथामका लागि सञ्चालित सरकारका कार्यक्रमहरूमा सहजीकरण/सहयोग गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१.अपाङ्गता रोकथामका निमित्त सरकारका कार्यक्रमहरू बारे जानकारी प्राप्त गर्ने । २. रोकथामका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने निकाय तथा अधिकारीहरूको सूचीकरण गर्ने । ३. कार्यक्षेत्रमा गर्भयोजना बनाएका बाबुआमालाई (अपाङ्गता भएका व्यक्तिका बाबुआमा सहीत) रोकथाम सेवा र सेवा प्राप्त गर्ने स्थानका बारेमा बताउने । ४. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका बाबुआमाले अर्को बच्चा जन्माउने योजना भए उनीहरूलाई अपाङ्गता रोकथामका सेवा प्रदायकहरूकोमा प्रेषण गर्ने । ५. रोकथाम सेवा प्रदायक स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई गर्भ योजना भएका व्यक्तिहरूको बारे सूचना दिने ।	**अवस्था (दिइएको):** नवविवाहित दम्पती, वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी **निर्दिष्ट कार्य (के):** अपाङ्गता रोकथामका लागि सञ्चालित सरकारका कार्यक्रमहरूलाई सघाउ पुर्‍याउने । **स्तर (कति राम्रोसँग):** ● गर्भयोजना भएका बाबुआमालाई रोकथाम सेवा प्रदायकको मा प्रेषण गरिएको ।	● अपाङ्गता रोकथामसँग सम्बन्धित सरकारका (संघीय, प्रदेश र स्थानीय) कार्यक्रमहरू ● गर्भधारण पूर्वको स्याहार (शुभकामना कार्ड, फोलिक एसिड, बर्थिङ सेन्टर, जन्म दोष ल्याउने जोखिमहरू, आदि) ● अपाङ्गता निम्त्याउने मुख्य रोगहरू जस्तै (पोलियो, कुष्ठरोग आदि) बारे जानकारी

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः फि्लप चार्ट, फोलिक एसिड चक्कीको नमुना, गर्भयोजना अभिलेख फारम र टुल, शुभकामना कार्ड, अपाङ्गता रोकथामको उपायहरूको सचित्र पोष्टर, कापी, कलम ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने ।
फोलिक एसिड् चक्कीको जतन गरिएको । औषधि म्याद नगुज्रेको यकिन गरिएको ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: १ घन्टा
सैद्धान्तिक: ३ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. २.३: सुरक्षित मातृत्व सेवामा पँहुचका लागि सहजीकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. आफ्नो कार्यक्षेत्रमा सुरक्षित मातृत्व सेवा उपलब्धताको नक्साङ्कन गर्ने । २. सुरक्षित मातृत्व सेवामा सरकारी कार्यक्रम (न्यानो झोला, यातायात खर्च, २४ घन्टे सेवा, जटिल स्वास्थ्य सेवाको उपलब्धता) को सूचना लिने । ३. स्वाथ्य आमा समूहको बैठक, म. स्वा. से बैठक, भेला, मा अपाङ्गता रोकथामबारे शिक्षा दिने । ४. सुरक्षित मातृत्व सेवा उपयोगका फाईदाहरूको बारेमा स्थानीय व्यक्ति र परिवारमा संचार गर्ने । ५. स्थानीय स्वास्थ्य सेवा प्रदायकलाई सुरक्षित मातृत्व सेवा नलिएका (पुरै वा आशिंक) गर्भवती महिलाहरूको बारेमा सूचना दिने ।	अवस्था (दिइएको): सामुदायिक भवन, म. स्वा. से. बैठक, वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, आमा समूह, निर्दिष्ट कार्य (के): सुरक्षित मातृत्व सेवामा पँहुचका लागि सहजीकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): ● सुरक्षित मातृत्व सेवाका प्रकार, लिने ठाउँ, समय र सुविधाका बारेमा जानकारी प्रदान गरिएको ।	● सुरक्षित मातृत्व सेवाको परिचय, प्रावधान, महत्त्व ● म.स्वा.स्व.से कार्यक्रमको बारेमा जानकारी,

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री:
स्वास्थ्य संस्थामा राखिने MCH रजिष्टर तथा म.स्वा.से. रजिष्टरको नमुना(HMIS forms), आमासुरक्षा कार्यक्रमको जानकारी पत्र,

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. २.४: संभावित अपाङ्गताको पहिचान गरी उपचारका लागि सहजीकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१.स्वास्थ्यकर्मीसँग बालबालिकामा देखिने संभावित अपाङ्गताका बारेमा छलफल गर्ने । २. स्वास्थ्यकर्मीसँग बसेर विद्यालय स्वास्थ्य जाँचको योजना बनाउने । ३. विद्यालय स्वास्थ्य जाँचमा संभावित अपाङ्गताको पहिचान गर्न स्वास्थ्यकर्मीलाई सहयोग गर्ने । ४. प्रत्येक वर्ष परीक्षणमा पत्ता लागेका संम्भावित अपाङ्गता सम्बन्धी अवस्था र बालबालिकाको सूची बनाउने । ५. सूचीका आधारमा उपचारगर्ने संस्था र विधि यकिन गर्ने । ६. सम्बन्धित संस्थामा उपचार सेवाका लागि समन्वय गर्ने । ७. सेवा उपभोगमा सहजीकरण गर्ने । ८. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): विद्यालय, प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र, स्वास्थ्य संस्था । निर्दिष्ट कार्य (के): संभावित अपाङ्गताको पहिचान गरी उपचारका लागि सहजीकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रोसँग): ● १० वर्षमुनिका विद्यालय जाने सबै बालबालिकाको स्वास्थ्य परीक्षण गर्न सहयोग गरिएको ● संम्भावित अपाङ्गता सम्बन्धी अवस्था र बालबालिकाको सूची तयार गरिएको ● संभावित अपाङ्गता भएका बालबालिकाले आवश्यक उपचार पाएको ।	● विकसित हुने अपाङ्गता (developmental disability) का बारेमा जानकारी ● संभावित अपाङ्गताको पहिचान गर्ने विधि र उपकरणका बारेमा जानकारी ● उपचार पाइने स्वास्थ्य संस्था र सेवाका बारेमा जानकारी ● अपाङ्गता हुने संभावित अवस्था र रोकथाम गर्ने उपायहरू

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री:
फिलप चार्ट, तौल यन्त्र, उचाइ यन्त्र, संभावित अपाङ्गताको पहिचान फारम, MUAC tape, otoscope, Snellen chart, tuning fork, thread, torch light, register, projector, Pen and diary (for training)

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः २ घन्टा
प्रयोगात्मकः १ घन्टा
सैद्धान्तिकः १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. २.५: अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको उपचारात्मक सेवाकालागि प्रेषण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता परीक्षण शिविरबाट पहिचान भएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको स्वास्थ्य उपचारसम्बन्धी आवश्यकता पहिचान गर्ने । २. उपचार सेवा आवश्यकअपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूची बनाउने । ३. उपचार सेवाको प्रदायक संस्था र स्थान अनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको वर्गीकरण गर्ने । ४. सम्बन्धित संस्थामा उपचार सेवाका लागि समन्वय गर्ने । ५. पाउने सुविधा, लाग्ने समय, जाने संस्था बारे परामर्श दिई प्रेषण फारम दिने । ६. सेवा प्रदायककोमा पुगेको र सेवा उपभोग गरे नगरेको सुनिश्चित गर्ने । ७. उपचारको विवरण तथा लागतको अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): स्वास्थ संस्था, अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घर । निर्दिष्ट कार्य (के): अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको उपचारात्मक सेवाकालागि प्रेषण गर्ने । स्तर (कति राम्रोसँग): • उपचार सेवा आवश्यक भएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूची बनेको । • अपाङ्गता भएका सबै व्यक्तिले आवश्यकता अनुसार उपचार सेवा पाएको ।	• अपाङ्गता भएका व्यक्तिमा हुने निदानहरू • रेफरल (निर्देशिका) directory • उपचार सेवाको बगिर्करण, • अपाङ्गता उपचारका लागि शल्यचिकित्सा सेवा

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः Referral directory, उपचारको अभिलेख राख्ने रजिष्टर तथा रिपोर्टिङ्ग फारम, कापी कलम ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने । उपचारको सम्पूर्ण प्रक्रियामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अभिभावकलाई जिम्मेवार बनाइएको ।
नोट : अपाङ्गताको लेखाजोखा सम्बन्धी मोड्युल ८ को कार्य सम्पन्न भएपछि यो कार्य गर्नुपर्नेछ ।

मोड्युल ३: कार्यगत क्षमता अभिवृद्धि

सब मोड्युल ३.१: सामान्य थेराप्युटिक अभ्यास (General Therapeutic Exercise) मा सहजिकरण

यस मोडयुलमा **समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ता**ले शारीरिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई कार्यगत क्षमता अभिवृद्धिका लागि पुनर्स्थापना सेवा प्रदान गर्दा आवश्यक पर्ने सीप, ज्ञान तथा पेसाप्रतिका अवधारणाहरूलाई विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ। यस मोड्युलमा प्रशिक्षार्थीहरू आफूले सहजिकरण गर्नुपर्ने सेवा तथा कार्यक्रमहरूका विभिन्न भागहरूसँग परिचित हुनेछन्। सम्बन्धित विशेषज्ञको निर्देशन र सुपरिवेक्षणमा रही सक्रिय तथा निष्क्रिय चालका लागि विभिन्न अङ्गहरूको व्यायामको अभ्यास, सन्तुलन र समन्वय गराउने अभ्यास, ढाड, मेरुदण्ड, गर्धन वा घाँटीको व्यायामको अभ्यास, जोर्नीहरूको चाल, अनुहारको चाल र स्वास प्रश्वासका अभ्यासहरु गराउन सहजिकरण गर्नेछन्।

सीपको सूची

१. सक्रिय तथा निष्क्रिय चालका लागि विभिन्न अङ्गहरूको व्यायाम थेरापी सेवा अभ्यास गराउन सहजिकरण गर्ने। (facilate to practice therapy for passive and active movement)
२. विभिन्न अङ्गहरू (बलियो पार्न) शक्ति अभिवृद्धि तथा कार्य सहजताका लागि अभ्यास गराउन सहजिकरण गर्ने। (facilate to practice stretching and strengthening exercise)
३. सन्तुलन र समन्वयको अभ्यास गराउन सहजिकरण गर्ने। (facilate to practice therapy for balance and coordination)
४. जोर्नीहरूको चाल, अनुहारको चाल र श्वासप्रश्वासको लागि अभ्यास गराउन सहजिकरण गर्ने। (facilate to practice therapy for joint movement, facial movement and breathing.

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ३ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ३.१.१: सक्रिय तथा निष्क्रिय चालका लागि विभिन्न अङ्गहरूको व्यायाम थेरापी सेवा अभ्यास गराउन सहजिकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचना (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको गृहभेट गर्ने । ३. Range of motion अभिवृद्धिकालागि सम्बन्धित विज्ञले निश्चित गरेको Passive and Active movements वा joint exercise र विधि (गर्ने तरिका) बारे जानकारी लिने । ४. विधिहरू अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू र निजका अभिभावकलाई सिकाउने । ५. नियमित अनुगमन गर्ने । ६. अभ्यासबाट अपेक्षित सुधार नभएमा विशेषज्ञ सेवाका लागि आवश्यकता अनुसार प्रेषण गर्ने । ७. प्रत्यक भेटको अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, घर तथा समुदाय निर्दिष्ट कार्य (के): सक्रिय तथा निष्क्रिय चालका लागि विभिन्न अङ्गहरूको व्यायाम थेरापी सेवा अभ्यास गराउन सहजिकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रोसँग): • Passive and Active movements थेरापी आवश्यक भएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू छुट्याउन सकिएको । • सम्बन्धित विज्ञले निश्चित गरेको अङ्गहरूको range of motion अभिवृद्धि गर्ने विधि अभ्यास गरिएको ।	सम्बन्धित विशेषज्ञले प्रयोग गर्ने निम्न विधिहरुबारे जानकारी: • Passive and Active movements • थेरापीको परिभाषा, आवश्यकता प्रयोग गर्न विधि • Exercises to achieve Activities of Daily living (Correct positioning, safe transfer, use of mobility aids, pressure relief techniques) • Resisted, Assisted, Free Active Exercise • Isometric and Isotonic exercise

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री:
लेखाजोखा फारम, प्रेषण फारम, मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टर वा MIS, Finger stretcher, falingometer, exercise ball, muscle stretcher, air pump, elastic band, grains, braces (leg brace, shoe brace, shoe inserts) other PRT materials, assesment bed set, projectors, Recording tools,

सुरक्षा तथा सावधानी: आफैले अभ्यास विधि यकिन नगर्ने । विशेषज्ञको उपचार पर्ची अनुसरण गर्ने । संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने । संरचना परिवर्तन गर्दा आउने जोखिमका बारेमा जानकार रहने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ८ घन्टा
प्रयोगात्मक: ७ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ३.१.२: विभिन्न अङ्गहरू बलियो पार्न शक्ति अभिवृद्धि तथा कार्य सहजताका लागि अभ्यास गराउन सहजिकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचना (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको गृहभेट गर्ने । ३. सम्बन्धित विषय विज्ञले गरेको लेखाजोखा र उपचार पर्ची (prescription) को आधारमा जानकारी लिने । ४. Elastic range कायम गर्ने विधिहरू अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू र निजका अभिभावकलाई सिकाउने । ५. नियमित अनुगमन गर्ने । ६. अभ्यासबाट अपेक्षित सुधार नभएमा विशेषज्ञ सेवाका लागि आवश्यकता अनुसार प्रेषण गर्ने । ७. प्रत्यक भेटको अभिलेख राख्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, घर तथा समुदाय **निर्दिष्ट कार्य (के):** विभिन्न अङ्गहरू बलियो पार्न शक्ति अभिवृद्धि तथा कार्य सहजताका लागि अभ्यास गराउन सहजिकरण गर्ने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** • अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अङ्गको power and resistance यकिन गरिएको । • मांसपेशीको elasticity वृद्धि गर्ने सुझाइएको विधि अभ्यास गरिएको ।	-सम्बन्धित विशेषज्ञले प्रयोग गर्ने निम्न अभ्यास, विधि र प्रयोग गर्ने उपायहरुबारे जानकारी: • Stretching and strengthening exercise • Indications and contraindication • Isometric and isotonic exercise • Weight resistance, Power and endurance • Elastic and plastic range • distal and proximal palpation, power and resistance

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: Spring, Weig Cuff, Sand Bags , Theraband, लेखाजोखा फारम, मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना

सुरक्षा तथा सावधानी: आफैले अभ्यास विधि यकिन नगर्ने । विशेषज्ञको उपचार पर्ची अनुसरण गर्ने । संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ३ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ३.१.३ : सन्तुलन र समन्वयको अभ्यास गराउन सहजिकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचना (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको गृहभेट गर्ने । ३. सम्बन्धित विशेषज्ञको उपचार पर्चीको आधारमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सन्तुलन र समन्वयय (balance and coordination) क्षमता प्रवर्धनका लागि हात, खुट्टा, औंला, मेरुदण्ड आदिको थेरापी बारे जानकारी लिने । ४. पर्ची अनुसारको अभ्यास विधि कार्यान्वयनका लागि आवश्यक औजार र उपकरण तथा ठाँउको व्यवस्थापन गर्ने । ५. Balance and coordination exercise अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा उनका अभिभावकलाई सिकाउने । ६. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिवारलाई नियमित अभ्यासका लागि सहजीकरण गर्ने । ७. नियमित अनुगमन गर्ने । ८. अभ्यासबाट अपेक्षित सुधार नभएमा विशेषज्ञ सेवाका लागि आवश्यकता अनुसार प्रेषण गर्ने । ९. प्रत्यक भेटको अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): १. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, घर तथा समुदाय निर्दिष्ट कार्य (के): सन्तुलन र समन्वयको अभ्यास गराउन सहजिकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): • balance and coordination क्षमतामा सीमितता भएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू यकिन भएको । • Balance and coordination क्षमता वृद्धि गराउने उपायहरू प्रयोग गरिएको ।	-सम्बन्धित विशेषज्ञले प्रयोग गर्ने निम्न अभ्यास, विधि र प्रयोग गर्ने उपायहरुबारे जानकारी: • Introduction on Balance and coordination therapy • Indication and contraindications • Balance and Cordination exercises, methods for spine, neck hand, leg, fingers etc • Spine care/neck care

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: Neck handler and chair, Gym Ball, अभिलेख फारम, लेखाजोखा फारम, मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना

सुरक्षा तथा सावधानी: आफैले अभ्यास विधि यकिन नगर्ने । विशेषज्ञको उपचार पर्ची अनुसरण गर्ने । संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ८ घन्टा
प्रयोगात्मकः ७ घन्टा
सैद्धान्तिकः १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ३.१.४: जोर्नीहरूको चाल, अनुहारको चाल र श्वासप्रश्वासको लागि अभ्यास गराउन सहजिकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचना (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको गृहभेट गर्ने । ३. सम्बन्धित विशेषज्ञले दिएको उपचार पर्चीको आधारमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई तोकिएको अनुहार चलाउन र श्वासप्रश्वास अभ्यास (Facial, breathing exercise) विधि बारे जानकारी लिने । ४. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा उनका अभिभावकलाई उपयुक्त विधि अभ्यास गर्न सिकाउने । ५. नियमित अनुगमन गर्ने । ६. अभ्यासबाट अपेक्षित सुधार नभएमा विशेषज्ञ सेवाका लागि आवश्यकता अनुसार प्रेषण गर्ने । ७. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): घर तथा समुदाय निर्दिष्ट कार्य (के): जोर्नीहरूको चाल, अनुहारको चाल र श्वासप्रश्वासको लागि अभ्यास गराउन सहजिकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रोसँग): ● अभ्यास (Facial, movement and body breathing exercise) को प्रयोग गरिएको ।	-सम्बन्धित विशेषज्ञले प्रयोग गर्ने निम्न अभ्यास, विधि र प्रयोग गर्ने उपायहरुबारे जानकारी: - Indication and contraindication: Swallowing, Chewing, saliva dripping control, - Breathing exercises: inhalation and exahalation, apical, costal , diaphragmatic and segmental breathing - Differentiation between Bell's palsy and Facial palsy

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: Pillows, Chair, Theraband, springs Chest belt, Exercise bed, Mirror, Straw, baloons, paper, शैक्षिक सामग्री (पुस्तक, कापी, कलम), मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानी: आफैले अभ्यास विधि यकिन नगर्ने । विशेषज्ञको उपचार पर्ची अनुसरण गर्ने । संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

सब मोड्युल ३.२: Orthopedic Rehabilitation मा सहजिकरण

यस मोडयुलमा **समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ता**ले हाडजोर्नीमा समस्या भएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई कार्यगत क्षमता अभिवृद्धिका लागि पुनर्स्थापना सेवा प्रदान गर्दा आवश्यक पर्ने सीप, ज्ञान तथा पेसाप्रतिका अवधारणाहरूलाई विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ। यस मोडयुलमा प्रशिक्षार्थीहरू आफूले संचालन गर्नुपर्ने सेवा तथा कार्यक्रमहरूका विभिन्न भागहरूसँग परिचित हुनेछन् । Active movements, neck and back pain, muscular dystrophy and organ deformities का लागि थेरापीसेवा प्रदान गर्न सक्नेछन् ।

सीपको सूची

३.२.१ घाँटी र ढाडको दुखाइ (Neck and Back pain) भएका व्यक्तिहरूका लागि थेरापी अभ्यास गराउने ।
३.२.२ Musculoskeletal समस्या भएका व्यक्तिहरूका लागि थेरापी अभ्यास गराउने ।
३.२.३ Congenital deformities and amputations भएका व्यक्तिका लागि थेरापी अभ्यास गराउने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: ३ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ३.२.१: घाँटी र ढाडको दुखाइ (neck and back pain) भएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि थेरापी अभ्यास गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचना (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको गृहभेट गर्ने । ३. सम्बन्धित विशेषज्ञले दिएको उपचार पर्चीमा उल्लेख गरिएको विधिको बारेमा जानकारी हासिल गर्ने । ४. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा उनका अभिभावकलाई विधि (दुखाइ कम गर्ने स्थानीय उपाय, जस्तै पटुका बाँध्ने) कार्यहरू सिकाउने । ५. नियमीत अनुगमन गर्ने । ६. माथिका विधिबाट सुधार हुन नसकेका अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई प्रेषण गर्ने । ७. चिकित्सिकको सल्लाह अनुसारको थेरापीको अभ्यास गराउने । ८. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, घर तथा समुदाय निर्दिष्ट कार्य (के): घाँटी र ढाडको दुखाइ (neck and back pain) भएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि थेरापी अभ्यास गराउने । स्तर (कति राम्रो सँग): • घाँटी र ढाडको दुखाइ (Neck and Back pain) भएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूची तयार भएको । • Braces for spine Neck and back / aids जस्ता विधि प्रयोग भएको ।	-सम्बन्धित विशेषज्ञले प्रयोग गर्ने निम्न अभ्यास, विधि र प्रयोग गर्ने उपायहरुबारे जानकारी: • Introduction to Neck and Back pain: Cause, and management of neck and back pain, • Indication and Contraindications: Use of braces and tools of immobilization • Ergonomics and posture to reduce pain

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री:

Braces for spine and neck, शैक्षिक सामग्री (पुस्तक, कापी, कलम), आसन/पोस्चरका चित्रात्मक अवस्थाहरू, अभिलेख फारम, मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानी: आफैले अभ्यास विधि यकिन नगर्ने । विशेषज्ञको उपचार पर्ची अनुसरण गर्ने । संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: ३ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ३.२.२: Musculoskeletal समस्या भएका व्यक्तिहरूका लागि थेरापी अभ्यास गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचना (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको गृहभेट गर्ने । ३. सम्बन्धित विशेषज्ञले दिएको उपचार पर्चीमा उल्लेख गरिएको मांसपेशी तथा जोर्नीहरूको क्षमताको बारेमा जानकारी हासिल गर्ने । ४. उपचार पर्चीमा लेखिए बमोजिम अपांगता भएका व्यक्ति तथा तिनका अभिभावकलाई अभ्यास सिकाउने । ४. सम्बन्धित विशेषज्ञले दिएको सल्लाह अनुसारको उपयुक्त सहायक सामग्री (walking aids, braces or splints for spine/joints etc.) को प्रयोग सिकाउने । ५. नियमित अनुगमन गर्ने । ६. अपेक्षित सुधार हुन नसकेका व्यक्तिहरूलाई आवश्यकता अनुसार प्रेषण गर्ने । ७. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, घर तथा समुदाय निर्दिष्ट कार्य (के): **Musculoskeletal समस्या भएका व्यक्तिहरूका लागि थेरापी अभ्यास गराउने ।** स्तर (कति राम्रो सँग): • Strengthening exercises for limbs, neck and trunk, and breathing exercises आदि विधिको प्रयोग गरिएको । • उपयुक्त सहायक सामग्री (walking aids, braces or splints for spine/joints etc.) को प्रयोग गरिएको ।	सम्बन्धित विशेषज्ञले प्रयोग गर्ने निम्न अभ्यास, विधि र प्रयोग गर्ने उपायहरुबारे जानकारी: • Introduction: Case study of arthirities, and Muscular dystrophy with epidemiology, • Indication and contraindication of exercises for Musculoskeletal • Muscle strengthening exercises, application of orthosis and walking aids • Technique of pain relief

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: Sample orthoses and prosthesis, walking aids, शैक्षिक सामग्री (पुस्तक, कापी, कलम) प्रेषण र अभिलेख फारम, मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानी: आफैले अभ्यास विधि यकिन नगर्ने । विशेषज्ञको उपचार पर्ची अनुसरण गर्ने । संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।सहायक सामग्रीको प्रयोगले शरीरमा हुन सक्ने घाउका बारेमा सचेत ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ५ घन्टा
प्रयोगात्मक: ४ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ३.२.३: Congenital deformities and amputations भएका व्यक्तिहरूका लागि थेरापी अभ्यास गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचना (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको गृहभेट गर्ने । ३. सम्बन्धित विशेषज्ञबाट कृतिम अंग प्रयोग गर्ने सिफारिश गरेको तर कृतिम अंग नभएकोमा उक्त अंग प्राप्त गर्न सहयोग गर्ने । ४. उपचार हुन सक्ने Congenital deformities भएको देखिएमा सम्बन्धित विशेषज्ञ वा अस्पतालमा प्रेषण गर्ने । ५. कृतिम अंगको जडान र प्रयोग सम्बन्धमा जानकारी हासिल गर्ने । ६. कृतिम अंगको पूर्वको थेरापी अभ्यास गराउने । ७. कृत्रिम अङ्ग, (प्रोस्थेसिस) र अर्थोसिस (Artificial lims/prothesis) को प्रयोगका लागि थेरापी (joint glidding, strengthening exercises for limbs, stretching, bandaging,) गराउने । जस्तै (artificial foot (Jaipur foot), braces/ splints/ and other artifical limbs प्रयोगको विधि सिकाउने ८. विशेषज्ञको उपचार पुर्जी अनुसार walking aids को प्रयोग, immobilization technique, को अभ्यास सिकाउने । ९. घरमै प्रेसर सोर र अल्सरको व्यवस्थापन गर्ने । १०. दुखाइ कम गर्न घरेलु सामग्री (कपास, कपडा आदि) को प्रयोग सिकाउने । ११. निरन्तर अनुगमन गर्ने । १२. अपेक्षित सुधार नआएमा, निरन्तर दुखाइ भएमा, संक्रमण देखिएमा आवश्यकता अनुसार प्रेषण गर्ने । १३. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, घर तथा समुदाय निर्दिष्ट कार्य (के): Congenital deformities and amputations भएका व्यक्तिहरूका लागि थेरापी अभ्यास गराउने । स्तर (कति राम्रो सँग): • कृत्रिम अंगअनुसार उपयुक्त थेरापी (joint glidding, strengthening exercises for limbs, stretching) को प्रयोग गरिएको । • Walking aids, immobilization technique को अभ्यास सिकाइएको ।	सम्बन्धित विशेषज्ञले प्रयोग गर्ने निम्न अभ्यास, विधि र प्रयोग गर्ने उपायहरुबारे जानकारी: • Introduction: Deformities and amputations and its management. • Techniques of Local Management and Referral of Pressure Ulcer/ Sore • bandaging and immobilization technique

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: Braces, Sample orthoses and prosthesis, Audio videos materials, प्रेषण र अभिलेख फारम, मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानी: आफैले अभ्यास विधि यकिन नगर्ने । विशेषज्ञको उपचार पर्ची अनुसरण गर्ने । संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने । कृत्रिम अङ्गको प्रयोगले शरीरमा हुन सक्ने घाउका बारेमा सचेत ।

सब मोड्युल ३.३: स्नायु प्रणाली सम्बन्धी पुनर्स्थापना (Neuro Rehabilitation) मा सहजिकरण

यस मोडयुलमा **समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ता**ले स्नायु प्रणालीमा समस्या भई अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको कार्यगत क्षमता अभिवृद्धिका लागि बिषय बिज्ञहरुको सुझाव अनुसारको पुनर्स्थापना सेवा को निरन्तरताकालागी आवश्यक पर्ने सीप, ज्ञान तथा पेसाप्रतिका अवधारणाहरूलाई विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ। यस मोड्युलमा प्रशिक्षार्थीहरूले सेरेब्रल पाल्सी, स्पाइनल इन्जुरी, मानसिक, मनोसामाजिक वा बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिका स्वास्थ्यजन्य पुनर्स्थापनाका सम्बन्धमा सम्बन्धित विषय विज्ञको निर्देशन तथा सुपरिवेक्षणमा आफूले संचालन गर्नुपर्ने स्नायु प्रणालीमा सम्बन्धित अभ्यासहरूका बारेमा परिचित भई अभ्यास गराउन सक्नेछन्।

सीपको सूची

१. स्पाइनल इन्जुरी भएका (spinal injuries) व्यक्तिहरूका लागि थेरापी अभ्यास गराउने।
२. सेरेब्रल पाल्सी भएका (cerebral palsy) व्यक्तिहरूका लागि थेरापी अभ्यास गराउने।
३. मानसिक/मनोसामाजिक र बौद्धिक (mental/ psychosocial and Intellectual) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि मनोसामाजिक थेरापी अभ्यास गराउने।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ६ घन्टा
सैद्धान्तिकः २ घन्टा
प्रयोगात्मकः ४ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ३.३.१: स्पाइनल इन्जुरी भएका (spinal injuries) व्यक्तिहरूका लागि थेरापी अभ्यास गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचना (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. स्पाइनल इन्जुरीभएका व्यक्तिहरूको गृहभेट गर्ने । ३. सम्बन्धित विशेषज्ञले दिएको उपचार पुर्जीमा सुझाइएको उपचार विधिका बारेमा जानकारी हासिल गर्ने । ४. विशेषज्ञले सिफारिश गरेको थेरापी विधिहरू को अभ्यास गराउने । ५. नियमित अनुगमन गर्ने । ६. अपेक्षित सुधार नदेखिएको अवस्थामा प्रेषण गर्ने । ७. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): स्पाइनल इन्जुरी भएका व्यक्तिहरू, घर तथा समुदाय निर्दिष्ट कार्य (के): स्पाइनल इन्जुरी भएका (Spinal Injuries) व्यक्तिहरूका लागि थेरापी अभ्यास गराउने । स्तर (कति राम्रो सँग): • अवस्था अनुसारको थेरापी व्यायाम विधिहरू (stretching for contractures/flexion deformities, shifting of position, walking aids and management of pressure sore) को प्रयोग गरिएको ।	-सम्बन्धित विशेषज्ञले प्रयोग गर्ने निम्न अभ्यास, विधि र प्रयोग गर्ने उपायहरुबारे जानकारी: • Exercises for spinal injuries • Methods and tools for shifting position, contracture management • Basic information on bowel and bladder care • Transfer techniques for diffrent situations • Walking aids and management of pressure sore

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः Wheel chair, parallel bar, tilting table, spinal brace, Bag and catheter, walkers, घटनाको अध्ययन फारम, cruthers, thera band, weigh cuff, मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानीः आफैले अभ्यास विधि यकिन नगर्ने । विशेषज्ञको उपचार पर्ची अनुसरण गर्ने । संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामानको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ८ घन्टा
सैद्धान्तिकः ३ घन्टा
प्रयोगात्मकः ५ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ३.३.२: सेरेब्रल पाल्सी (cerebral palsy) **भएका व्यक्तिहरूका लागि थेरापी अभ्यास सिकाउने ।**

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचना (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. सेरेब्रल पाल्सी भएका व्यक्तिहरूको गृहभेट गर्ने । ३. सेरेब्रल पाल्सीसँग सम्बन्धित समस्या तथा व्यवहारहरूको अवलोकन गर्ने । ४. सम्बन्धित विशेषज्ञको उपचार पुर्जीमा उल्लेख भएको उपचार विधिका बारेमा जानकारी हासिल गर्ने । ५. थेरापी विधि को अभ्यास गराउने । ६. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा उनीहरूको अभिभावकलाई थेरापी विधि सिकाउने, अभ्यासमा सहभागी गराउने । ७. नियमित अनुगमन गर्ने । ८. अपेक्षित सुधार नदेखिएको अवस्थामा थप उपचारकालागि प्रेषण गर्ने । ९. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): सेरेब्रल पाल्सी भएका व्यक्तिहरू, घर तथा समुदाय निर्दिष्ट कार्य (के): सेरेब्रल पाल्सी भएका (A Cerebral palsy) व्यक्तिहरूका लागि थेरापी अभ्यास गराउने । स्तर (कति राम्रोसँग): Cerebral palsy भएका व्यक्तिहरूको थेरापीका लागि उपयुक्त विधि (Giat training, self care, productivity, balance exercise, muscle strengthening and mobilization exercises, stretching, splinting etc.) प्रयोग गरिएको ।	सम्बन्धित विशेषज्ञले प्रयोग गर्ने निम्न अभ्यास, विधि र प्रयोग गर्ने उपायहरुबारे जानकारी: • Introduction: Case study of Cerebral Palsy, • Deformity correction: Positioning of limbs • Techniques and procedure: -Gait training, self care, productivity enhancement, balance exercise, muscle strengthening and mobilization exercises, stretching, splinting, dialectial, Soft tissue stretching • Cognitive behavior change • Physiotherapy/Asistiv e device • spasticity, flaccidity, rigidity, contractures etc.

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः गुडिया, Dolls, Standing frame, Prone board, CP chair, Exercise ball, , Walker, Parallel bar, Therabands, Springs, weighs, Starcase, मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानीः आफैले अभ्यास विधि यकिन नगर्ने । विशेषज्ञको उपचार पर्ची अनुसरण गर्ने ।
संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने। अपांगता भएका व्यक्तिलाई आमाबाबुबाट अलग्ग गरी संस्थागत स्याहारमा नराख्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ६ घन्टा
सैद्धान्तिक समय: ३ घन्टा
प्रयोगात्मक: ३ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ३.३.३: मानसिक/मनोसामाजिक (mental/psychosocial) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि मनोसामाजिक थेरापी अभ्यास गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचना (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. मनोसामाजिक /मानसिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको गृहभेट गर्ने । ३. सम्बन्धित विशेषज्ञ (मनोरोग विशेषज्ञ) ले दिएको उपचार पुर्जीमा लेखिएका कुराहरुबारे जानकारी प्राप्त गर्ने । ४. मनोसामाजिक समस्याबाट उत्पन्न भएका ब्यवहार, सम्भावित कारण तथा वैयक्ति घटना को अध्ययन गर्ने । ५. औषधी सिफारिश गरेको भए निरन्तर सेवनका लागि परामर्श दिने ६. उपयुक्त वातावरणको निर्माणमा सहयोग गर्ने । ६.१ समुदायबाट (परिवारका सदस्य, स्वास्थ संस्था, समूह छलफल) सकारात्मक सहयोगको वाताबरण तयार गर्ने । ६.२. व्यक्ति स्वयंबाट आफ्ना समस्याको बारेमा बताउन सक्ने सम्बन्धको विकास गर्ने । ६.३ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको कुरा सुन्ने, र कुराहरूलाई महत्व दिने (सुन्ने धेरै)। ७. सम्बन्धित विशेषज्ञले सिफारिश गरेका विधिको अभ्यास गर्न अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा अभिभावकलाई सिकाउने । ८. नियमित अनुगमन गर्ने । ९. सुधार नभएका व्यक्तिलाई प्रेषण गर्ने (परामर्श वा उपचारका लागि) । १०. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): मनोसामाजिक /मानसिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, घर तथा समुदाय निर्दिष्ट कार्य (के): मानसिक/मनोसामाजिक (mental/ psychosocial) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि मनोसामाजिक थेरापी अभ्यास गराउने । स्तर (कति राम्रो सँग): • मानसिक/मनोसामाजिक भएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुधारका निमित्त उपयुक्त विधि (को प्रयोग गरिएको । • मानसिक/मनोसामाजिक भएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अवस्था पत्ता लागेको ।	सम्बन्धित विशेषज्ञले प्रयोग गर्ने निम्न अभ्यास, विधि र प्रयोग गर्ने उपायहरुबारे जानकारी: - Introduction: Community based psychosocial care - Psychological disorders - Basics of psycosocial counselling - Therapy for stress and anger management - Exposure therapy, dialectical behavioural therapy, cognitive behavioural therapy, mindfulness, positive thinking etc. - Successful Case Studies - Clinical referral and medications

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: श्रव्यदृष्य सामग्री, घटनाको अध्ययन फारम, मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानी: आफैले अभ्यास विधि यकिन नगर्ने । विशेषज्ञको उपचार पर्ची अनुसरण गर्ने । संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने । अपांगता भएका व्यक्तिलाई आमाबाबुबाट अलग्ग गरी संस्थागत स्याहारमा नराख्ने ।

सब मोड्युल ३.४: सञ्चार तथा सिकाई (Communication & Learning) थेरापीका लागि सहजिकरण

यस मोडयुलमा समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताले कार्यगत क्षमता अभिवृद्धिका लागि सञ्चार तथा सिकाइ थेरापी सेवा प्रदान गर्दा आवश्यक पर्ने सीप, ज्ञान तथा पेसाप्रतिका अवधारणाहरूलाई विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ । यस मोडयुलमा प्रशिक्षार्थीहरू आफूले संचालन गर्नुपर्ने सेवा तथा कार्यक्रमहरूका विभिन्न भागहरूसँग परिचित हुनेछन् । स्वर बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि सम्बन्धित विशेषज्ञले सिफारिश गरेका स्पिच, भाषा थेरापी, र बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि संचार तथा सिकाइ थेरापीको अभ्यास गराउन सक्नेछन् ।

सीपको सूची

३.४.१ स्वर बोलाइ सम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि स्पिच थेरापी अभ्यास गराउने ।

३.४.२ बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि संचार तथा सिकाइ थेरापी अभ्यास गराउने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ८ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा
प्रयोगात्मक: ६ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ३.४.१ : स्वर बोलाइ सम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि स्पिच थेरापी अभ्यास गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचना (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका गृहभेट गर्ने । ३. स्वर बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको स्वरसम्बन्धी समस्या तथा व्यवहारहरूको अवलोकन गर्ने । ४. सम्बन्धित विशेषज्ञको सिफारिशको आधारमा स्वरसम्बन्धी समस्या तथा व्यवहारहरूमा भएको समस्या (articulation problem, fluency disorder, resonance problem) समाधानकोलागि थेरापी सम्बन्धी विधिका बारे जानकारी लिने । ५. अपांगता भएका व्यक्ति तथा तिनका अभिभावकलाई थेरापी सम्बन्धी अभ्यास सिकाउने । ६. नियमित अनुगमन गर्ने । ७. अपेक्षित सुधार नदेखिएमा प्रेषण गर्ने । ८. अभिलेख राख्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** स्वर बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, घर तथा समुदाय **निर्दिष्ट कार्य (के):** स्वर बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि स्पिच थेरापी अभ्यास गराउने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** ● स्वरसम्बन्धी समस्या (Articulation, Fluency ploblems, Resonance problems) पहिचान भएको ● स्वरसम्बन्धी समस्या तथा व्यवहारहरूलाई सुधार गर्न उपयुक्त थेरापी विधिको प्रयोग गरिएको ।	सम्बन्धित विशेषज्ञले प्रयोग गर्ने निम्न अभ्यास, विधि र प्रयोग गर्ने उपायहरुबारे जानकारी: • Speech Disorders/ Shuttering, Voice disorders and its pathology • Speech therapy and its methods • Articulation Therapy, • Therapy for fluency and resonance • Dysphagia management,

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः व्याख्यात्मक चित्र, अभिलेख फारम, श्रवण सामग्री, Sound Measuring Apparatus /Stroboscopes, Decibel Meter, Voice analyser software/ application, मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानीः आफैले अभ्यास विधि यकिन नगर्ने । विशेषज्ञको उपचार पर्ची अनुसरण गर्ने । संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: २० घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा
प्रयोगात्मक: १८ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ३.४.२: बौद्धिक अपाङ्गता तथा अटिज्म भएका व्यक्तिहरूका लागि संचार तथा सिकाइ थेरापी अभ्यास गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचना (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. स्वर बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता र बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको गृहभेट गर्ने । ३. सम्बन्धित विशेषज्ञले सिफारिश गरेका वैकल्पिक संचार माध्यम तथा विधि (जस्तै चित्र द्वारा संचार, सांकेतिक भाषा, prompt, modelling, forward chaining, backward chaining, feedback) का बारेमा जानकारी लिने । ४. वैकल्पिक संचार माध्यमको तथा विधिको प्रयोगबाट संचार गर्ने विधि अपाङ्गता भएका व्यक्ति र अभिभावकलाई अभ्यास गराउने । ५. खेल मार्फत (जस्तै exploratory, functional, pretend or symbolic, constructive, rough and tumble play and game with rules) बौद्धिक अपाङ्गता भएका बालबालिकाको सिकाइक्षमता अभिवृद्धि गर्ने । ६. नियमित अनुगमन गर्ने । ७. अपेक्षित सुधार नआएमा वैकल्पिक सिकाइ वा थेरापी केन्द्रमा प्रेषण गर्ने । ८. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): स्वर बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता र बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, घर तथा समुदाय निर्दिष्ट कार्य (के): स्वर बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता र बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि संचार तथा सिकाइ थेरापी अभ्यास गराउने । स्तर (कति राम्रो सँग): • वैकल्पिक संचार माध्यम र विधि (जस्तै चित्रद्वारा संचार, सांकेतिक भाषा) उपयुक्तताको आधारमा प्रयोग भएको । • बौद्धिक अपाङ्गता भएका बालबालिकाको सिकाइक्षमता अभिवृद्धिका लागि खेल विधिहरूको प्रयोग गरिएको ।	-सम्बन्धित विशेषज्ञले प्रयोग गर्ने निम्न अभ्यास, विधि र प्रयोग गर्ने उपायहरुबारे जानकारी: • Communication and language therapy • Alternative learning methods and tools (pictorial, visual, technology, Sign language, prompt, modelling, forward chaining, backward chaining, feedback) • Sign language for deaf and deaf blind • संचार तथा सिकाई खेलहरु बारे जानकारी

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: सचित्र पोश्टर, श्रव्य सामग्री अन्य वैकल्पिक संचार माध्यमका सामग्री, खेल सामग्री, Atlas , Braille texts, मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानी: आफैले अभ्यास विधि यकिन नगर्ने । विशेषज्ञको उपचार पर्ची अनुसरण गर्ने । संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

सब मोड्युल ३.५: Occupational Therapy मा सहजिकरण

यस मोडयुलमा समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताले कार्यगत क्षमता अभिबृद्धिका लागि अकुपेसनल थेरापी सेवा प्रदान गर्दा आवश्यक पर्ने सीप, ज्ञान तथा पेसाप्रतिका अवधारणाहरूलाई विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ। यस मोडयुलमा प्रशिक्षार्थीहरूले सम्बन्धित विशेषज्ञको सिफारिशको आधारमा आफूले सहजिकरण गर्नुपर्ने सेवा तथा कार्यक्रमहरूका विभिन्न भागहरूसँग परिचित हुनेछन् । शरीरलाई चलायमान (मोटर) सीप, बसाइ र पोस्चर, ज्ञानेन्द्रीय चेतना खेल र अन्तरक्रिया र स्वयंहेरविचार (दैनिक क्रियाकलापहरू) गर्ने थेरापी अभ्यास गराउन सक्नेछन् ।

सीपको सूची

३.५.१ मोटर सीपको अभ्यास गराउने ।

३.५.२ बसाइ र पोस्चर सिकाउने ।

३.५.३ ज्ञानेन्द्रीय चेतना खेल र अन्तर्क्रियाको थेरापी सिकाउने ।

३.५.४ स्वयं हेरविचार (दैनिक क्रियाकलापहरू) गर्ने थेरापी सिकाउने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ३ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ३.५.१: मोटर सीपको अभ्यास गराउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचना (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. मोटर सीपमा समस्या भएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको गृहभेट गर्ने । ३. सम्बन्धित विज्ञले गरेको सिफारिशमा उल्लेखित थेरापी विधिहरुका बारेमा जानकारी लिने । ४. अपांगता भएका व्यक्ति वा तिनका अभिभावकलाई उपयुक्त थेरापी (जस्तै gross motor, fine motor, द्विपक्षीय समन्वय, बल /तागत , दृष्टिगत मोटर सीप, बीचको रेखाक्रस गर्ने, विभिन्न पकडहरू विकास गर्ने, सन्तुलन विकास गर्ने) अभ्यास गर्न सिकाउने । ५. नियमित अनुगमन गर्ने । ६. अपेक्षित सुधार नआएमा आवश्यकता अनुसार प्रेषण गर्ने । ७. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, घर तथा समुदाय निर्दिष्ट कार्य (के): मोटर सीपको अभ्यास गराउने । स्तर (कति राम्रो सँग): ● उपयुक्त थेरापीको छनोट भएको ● मोटर सीप (gross motor, fine motor, द्विपक्षीय समन्वय, बल /तागत , दृष्टिगत मोटर सीप बीचको रेखाक्रस गर्ने, विभिन्न पकडहरू विकास गर्ने सन्तुलन) विकासका विधिहरूको प्रयोग भएको ।	सम्बन्धित विशेषज्ञले प्रयोग गर्ने निम्न अभ्यास, विधि र प्रयोग गर्ने उपायहरुबारे जानकारी: Motor function in human beings Methods and tools for development of motor function Motor Therapy Kits (sand, rice, lengtils etc)and its uses

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: Falingometer, fringer stretcher, Exercise Ball (Motor Therapy Kits), मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानी: आफैले अभ्यास विधि यकिन नगर्ने । विशेषज्ञको उपचार पर्ची अनुसरण गर्ने । संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ३ घन्टा
प्रयोगात्मकः २ घन्टा
सैद्धान्तिकः १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ३.५.२: बसाइ र पोस्चर सिकाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचना (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. बसाइ र पोस्चरमा समस्या भएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको गृहभेट गर्ने । ३. बसाइ र पोस्चरमा सुधार गराउनका लागि (Lying on back, Side lying, Lying on stomach, Sitting, Sitting on a chair) थेरापीको छनोट गर्ने । ४. थोरापी सेवा प्रदान गर्ने । अभिभावकलाई पनि थेरापी सिकाउने । नियमित अभ्यास गर्न लगाउने । ५. नियमित अनुगमन गर्ने । ६. अपेक्षित सुधार नभएमा सम्बन्धित ठाउँमा प्रेषण गर्ने । ७. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, घर तथा समुदाय निर्दिष्ट कार्य (के): बसाइ र पोस्चर सिकाउने स्तर (कति राम्रोसँग): ● लेखाजोखाको आधारमा (Lying on back, Side lying, Lying on stomach, Sitting, Sitting on a chair) थेरापीको प्रयोग भएको ।	सम्बन्धित विशेषज्ञले प्रयोग गर्ने निम्न अभ्यास, विधि र प्रयोग गर्ने उपायहरुबारे जानकारीः • Sitting and Positioning skills • Change in growth and development of a child with correct postures

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः
Chart of child developmental milestones, materials for occupational therapy, अभिलेख र लेखाजोखा फारम, मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानीः आवश्यक भएमा सम्बन्धित विशेषज्ञको सहयोग लिने । विशेषज्ञको उपचार पर्ची अनुसरण गर्ने । संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ३ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ३.५.३: ज्ञानेन्द्रीय चेतना, खेल र अन्तरक्रियाको थेरापी सिकाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचना (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका गृहभेट गर्ने । ३. Sensory response and reflex हरू अवलोकन गर्ने । ४. अवलोकनका आधारमा Sensory Response र क्षमता वृद्धि गराउने विधिहरू (Rattle, stacking pole, Cube, Drums, Bubbles, Obstacle course) अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारलाई सिकाउने । ५. नियमित अनुगमन गर्ने । ६. घरमै वा समुदायमै Sensory response र क्षमता वृद्धि गराउन नसकिने खण्डमा विशेषज्ञ सेवाका लागि आवश्यकता अनुसार प्रेषण गर्ने । ७. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): घर तथा समुदाय निर्दिष्ट कार्य (के): स्वयं स्याहार क्षमता वृद्धि गर्ने । स्तर (कति राम्रोसँग): • Sensory Response / reflex का आधारमा क्षमता वृद्धि गराउने विधिको प्रयोग भएको ।	• Introduction : Sensory Awarness, • Method of sensory awareness, • Games for development of perceptions and motor development • Sensory profiling

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः
Chart of child developmental milestones, materials for occupational therapy, materials used for self-care and daily activities (spoon, toothbrush, straw, pillows, cushions, etc.) नमुना प्रोफाइल, लेखाजोखा, प्रेषण र अभिलेख फारम, Rattle, stacking pole, Cube, Drums, Bubbles, Obstacle course, मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानीः आवश्यक भएमा सम्बन्धित विशेषज्ञको सहयोग लिने । विशेषज्ञको उपचार पर्ची अनुसरण गर्ने । संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ८ घन्टा
प्रयोगात्मक: ६ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ३.५.४: अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई स्वयंहेरविचार (दैनिक क्रियाकलापहरू) गर्न थेरापी सिकाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचना (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका गृहभेट गर्ने । ३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको स्वयं स्याहार क्षमताको (जस्तै खाने, लुगा लगाउने, व्यक्तिगत सरसफाइ) लेखाजोखा गर्ने । ४. उक्त लेखाजोखाको आधारमा स्वयं स्याहार क्षमतामा सुधारका लागि उपयुक्त विधिको छनोट गर्ने । ५. छनोट गरिएका विधिहरू (occupational therapy: Toileting, Feeding, cleaning , hygiene,etc) अपाङ्गता भएका व्यक्ति र तिनका अभिभावकलाई सिकाउने । ६. नियमित अनुगमन गर्ने । ७. घरमै वा समुदायमै स्वयं स्याहार क्षमता वृद्धि गराउन नसकिने खण्डमा विशेषज्ञ सेवाका लागि आवश्यकता अनुसार प्रेषण गर्ने । ८. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): घर तथा समुदाय निर्दिष्ट कार्य (के): स्वयं स्याहार क्षमता वृद्धि गर्ने । स्तर (कति राम्रोसँग): • स्वयं स्याहार क्षमता वृद्धि गराउने उपाय प्रयोग भएको ।	• Child developmental milestones • Indication and contra indications • Occupational therapy skills for self care • Activities of daily living, (Feeding, Toileting Dressing, Washing)

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः
Chart of child developmental milestones, materials for occupational therapy, materials used for self-care and daily activities (spoon, toothbrush, straw, pillows, cushions, etc.) लेखाजोखाका फारम, प्रेषण फारम, मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानीः आवश्यक भएमा सम्बन्धित विशेषज्ञको सहयोग लिने । विशेषज्ञको उपचार पर्ची अनुसरण गर्ने । संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

मोड्युल ४: सहायक सामग्री तयारी तथा प्रयोग

यस मोडयुलमा **समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ता**ले कार्यगत क्षमता अभिवृद्धिका लागि पुनर्स्थापना सेवा प्रदान गर्दा आवश्यक पर्ने सीप, ज्ञान तथा पेसाप्रतिका अवधारणाहरूलाई विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ। यस मोड्युलमा प्रशिक्षार्थीहरू आफूले संचालन गर्नुपर्ने सेवा तथा कार्यक्रमहरूका विभिन्न भागहरूसँग परिचित हुनेछन् । सहायक सामग्री जस्तै Parallel bar, बैशाखी, Toilet chair, ह्विल चेयर, श्रवण यन्त्रआदिको निर्माण तथा प्रयोगमा सहयोग गर्न सक्नेछन् ।

सीपको सूची

१. Parallel bar बनाउन र प्रयोग गर्न सिकाउने ।
२. बैशाखी, सेतो छडी प्रयोग र मर्मत गर्न सिकाउने ।
३. अपांगमैत्री विशेष कुर्सी निर्माण, प्रयोग र मर्मतका लागि सहजीकरण गर्ने ।
४. Toilet chair बनाउन तथा प्रयोग गर्न सहजीकरण गर्ने ।
५. ह्विल चेयरको प्रयोग र मर्मतका लागि सहजीकरण गर्ने ।
६. श्रवण यन्त्रको प्रयोग, मर्मत र संभार गर्न सिकाउने ।
७. अन्य सहायक सामग्री प्राप्ति, मर्मत पुनःप्रयोग र स्याहारका लागि सहजीकरण गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: ३ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ४.१: Parallel bar बनाउन र प्रयोग गर्न सिकाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. Parallel bar को आवश्यकता भएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचीकरण गर्ने । २. सूचीकरण भएका व्यक्तिहरूको नापजाँच गर्ने । ३. स्थानीय सामग्रीको प्रयोग गरेर मापन अनुसारको Parallel bar अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घरमा स्थापना गर्ने । ४. Parallel bar को प्रयोग गर्न अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारलाई सिकाउने । ५. Parallel bar को उचित र नियमित प्रयोग भएको नियमित रूपमा निगरानी गर्ने । ६. प्रगतिको अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका घर । निर्दिष्ट कार्य (के): Parallel bar बनाउन र प्रयोग गर्न सिकाउने । स्तर (कति राम्रो सँग): • अपाङ्गताको प्रकृति र उचाइअनुसारको Parallel bar बनाउन सक्षम भएको । • Parallel bar को उपयोगिता र गर्नुपर्ने सुधारको मूल्यांकन गर्न सकिएको ।	• Parallel bar को संरचना र उपयोगिता, यसको निर्माण र प्रयोग गर्ने विधि । • Parallel bar का नमुनाहरू । • Parallel bar का लागि स्थानीय सामग्रीहरू • पारिवारिक • Value to the assistive device provided/used/ Recycling

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री : स्थानीय रूपमा उलब्ध सामग्री जस्तै बाँस, काठ, स्टिल, काँटी, ह्याम्मर, आरा, इन्च टेप, असेस्मेन्ट बेड, अभिलेख फारम, श्रब्य दृश्य सामग्री, चित्र, ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने । Parallel bar निर्माण गर्दा हाते पञ्जा, चस्मा र हेल्मेटको प्रयोग गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ३ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ४.२: बैशाखी प्रयोग र मर्मत गर्न सिकाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. बैशाखीको आवश्यकता भएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचीकरण गर्ने । २. सूचीकरण भएका व्यक्तिहरूको नापजाँच गर्ने । ३. मापन अनुसारको बैशाखी (विभिन्न प्रकारका हुन सक्छन्) अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई उपलब्ध गराउन सहजीकरण गर्ने । ४. बैशाखीको प्रयोग गर्न अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सिकाउने । ५. बैशाखीको सामान्य मर्मत गर्न सिकाउने । ६. बैशाखीको उचित र नियमित प्रयोग भएको आवधिक रूपमा निगरानी गर्ने ७. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका घर निर्दिष्ट कार्य (के): बैशाखी प्रयोग र मर्मत गर्न सिकाउने । स्तर (कति राम्रो सँग): ● अपाङ्गताको प्रकृति, व्यक्तिको उचाई अनुसार बैशाखी बनाइएको । ● बैशाखी assembled and adjust भएको । ● बैशाखीको सामान्य मर्मत संभार गरिएको ।	● बैशाखीको संरचना तथा नमुना ● उपयोगिता, प्रकार ● सामान्य मर्मतका उपायहरू ● यसलाई उचित रूपमा प्रयोग गर्ने विधि ।

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: पिन, काँटी, ह्याम्मर, आरा, इन्च टेप, कुसन बैशाखी, अभिलेख फारम ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ५ घन्टा
प्रयोगात्मक: ४.५० घन्टा
सैद्धान्तिक: ०.५० घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं.४.३: अपांगता भएका व्यक्ति अनुकूल विशेष कुर्सी निर्माण, प्रयोग र मर्मतका लागि सहजीकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. विशेष कुर्ची आवश्यकता भएका बालबालिका /व्यक्तिहरूको सूची बनाउने । २. सूचीकरण भएका व्यक्तिहरूको विशेष कुर्सीका लागि नापजाँच गर्ने । ३. कार्पेन्टरसँगको सहकार्यमा मापन अनुसारको विशेष कुर्चीको नक्सा तयार गर्ने । ४. कार्पेन्टर (सिकर्मी) मार्फत उक्त कुर्ची निर्माणमा सहजीकरण गर्ने । ५. विशेष कुर्चीको प्रयोग, मर्मत गर्न अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारलाई सिकाउने । ६. विशेष कुर्ची बालबालिकाको आवश्यकता अनुकूल भएको र नियमित प्रयोग भएको आवधिक रूपमा निगरानी गर्ने । ७. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): सि.पि/प्यारालाइसिस भएका बालबालिका /व्यक्तिहरूका , घर, फर्निचर उद्योग वा कारखाना निर्दिष्ट कार्य (के): अपांगमैत्री विशेष कुर्ची निर्माण, प्रयोग र मर्मतका लागि सहजीकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रोसँग): ● अपाङ्गता भएको व्यक्तिको शरीरको प्रकृति अनुसार विशेष कुर्चीको नक्सा तयार गरिएको । ● अपाङ्गता भएको व्यक्तिको शरीरको प्रकृति अनुसार विशेष कुर्चीको उपयुक्तता पहिचान भएको ।	● विशेष कुर्चीको संरचना, उपयोगिता, प्रकार, ● मर्मतका उपायहरू, ● यसलाई उचित रूपमा प्रयोग गर्ने विधि ।

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री:
विशेष कुर्चीको नमुना, असेस्मेन्ट बेड, मेरुदण्ड र पेल्भीसको मोडेल, अभिलेख फारम ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ३ घन्टा
प्रयोगात्मकः २.५० घन्टा
सैद्धान्तिकः ०.५० घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ४.४: Toilet chair बनाउन तथा प्रयोग गर्न सहजीकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. Toilet chair को आवश्यकता भएका व्यक्तिहरूको सूची बनाउने । २. सूचीकरण भएका व्यक्तिहरूको toilet chair नापजाँच गर्ने । ३. मापन अनुसारको toilet chair कार्पेन्टरमार्फत निर्माणमा सहजीकरण गर्ने वा खरिद गर्न सहजीकरण गर्ने । ४. Toilet chair को प्रयोग गर्न अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारलाई सिकाउने । ५. Toilet chair को उचित र नियमित प्रयोग भएको आवधिक रूपमा निगरानी गर्ने । ६. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएको व्यक्तिको घर, कार्पेन्टर वर्कसप निर्दिष्ट कार्य (के): Toilet chair बनाउन तथा प्रयोग गर्न सहजीकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): • आवश्यकता अनुसार toilet chair तयार भएको ।	• Toilet chair को संरचना, उपयोगिता, प्रकार, मर्मतका उपायहरू, यसलाई उचित रूपमा प्रयोग गर्ने विधि । • Successful case stories

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः
Toilet chair को नमुना , अभिलेख फारम, श्रव्यदृश्य सामग्री ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: १४ घन्टा
प्रयोगात्मक: १० घन्टा
सैद्धान्तिक: ४ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ४.५: ह्विल चेयरको प्रयोग र मर्मतका लागि सहजीकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	**प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू**	**सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान**
१. ह्विल चेयरको आवश्यकता भएका व्यक्तिहरूको सूची बनाउने । २.सूचीकरण भएका व्यक्तिहरूलाई अपाङ्गताको प्रकार र प्रकृतिअनुसार आवश्यक पर्ने ह्विल चेयरको यकिन गर्ने । ३. सूचीकरण भएका व्यक्तिहरूको नापजाँच गर्ने । ४. मापन अनुसार ह्विल चेयरको फिटिङ्ग गर्ने । ५. ह्विल चेयरको प्रयोग गर्न अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारलाई सिकाउने । ६. ह्विल चेयरको कुसन बनाउने । ७. ह्विल चेयरबाट अन्यत्र र अन्यत्रबाट ह्विल चेयरमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सर्न वा सार्न सिकाउने । ६. ह्विल चेयरको उचित र नियमित प्रयोग भएको आवधिक रूपमा निगरानी गर्ने । ७. ह्विल चेयरको सामान्य मर्मत संभार गर्न सिकाउने । ८. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएको व्यक्तिको घर, विद्यालय, समुदाय निर्दिष्ट कार्य (के): ह्विल चेयरको प्रयोगको लागि सहजीकरण र मर्मत गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): • उचाई, मोटाइ र अपाङ्गताको प्रकृति अनुसार ह्विल चेयर फिटिङ्ग (वा adjusted) गरिएको । • ह्विल चेयरको सामान्य फिटिङ र मर्मत गरिएको ।	• **ह्विल चेयर**को संरचना, • उपयोगिता, प्रकार, • **फिटिङ्ग** गर्ने विधि, मर्मतका उपायहरू, • यसलाई उचित रूपमा प्रयोग गर्ने विधि । • **ह्विल चेयर**को प्रयोग गर्दाका जोखिम र सुरक्षाका उपाय । • WHO wheelchair service manual – Basic level

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री :
कलम, कापी, टुल बक्स, ह्विल चेयरको नमुना, ह्विल चेयर कुसन, असेस्मेन्ट बेड, इन्च टेप, slide wrench, hand pump, wheel- chair- service- catalogue, मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने । ह्विल चेयरबाट अन्यत्र र अन्यत्रबाट ह्विल चेयरमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सार्दा सुरक्षा र सरसफाइ अपनाउनुपर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ८ घन्टा
प्रयोगात्मक: ५ घन्टा
सैद्धान्तिक: ३ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ४.६: श्रवण यन्त्रको प्रयोग र संभार गर्न सिकाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. श्रवण यन्त्रको आवश्यकता भएका व्यक्तिहरूको सूची बनाउने । २. सूचीकरण भएका व्यक्तिहरूलाई कानको थप जाँच गर्न तथा श्रवण यन्त्र प्राप्त गर्न प्रेषण तथा सहजीकरण गर्ने । ३. सम्बन्धित विशेषज्ञले सिफारिश गरे बमोजिमको श्रवण यन्त्रको को प्रयोग गर्न अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारलाई सिकाउने । ४. श्रवण यन्त्रको स्याहार (नियमित रूपमा ब्याट्री फेर्न, सरसफाइ, जतन) गर्न अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारलाई सिकाउने । ५. श्रवण यन्त्रको उचित र नियमित प्रयोग भएको आवधिक रूपमा निगरानी गर्ने । ६. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका व्यक्ति, घर, विद्यालय, समुदाय निर्दिष्ट कार्य (के): श्रवण यन्त्रको प्रयोग र संभार गर्न सिकाउने । स्तर (कति राम्रोसँग): ● सुनाई सम्बन्धी अपाङ्गताको प्रकृति र सुनाइको स्तर अनुसारको यन्त्रको प्रयोग गरिएको । ● श्रवण यन्त्रको समस्याका पहिचान भएको ।	-सम्बन्धित विशेषज्ञले प्रयोग गर्ने निम्न अभ्यास, विधि र प्रयोग गर्ने उपायहरुबारे जानकारी: ● श्रवण यन्त्रको संरचना, उपयोगिता, प्रकार, संभारका उपायहरू, यसलाई उचित रूपमा प्रयोग गर्ने विधि । ● श्रवण यन्त्रको adjust गर्दा चर्को आवाज आएमा गर्नुपर्ने काम तथा अपनाउनुपर्ने सावधानी ● युजर म्यानुएल

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: श्रवण यन्त्रका नमुना, अभिलेख फारम, सम्भार गर्ने औजार, युजर म्यानुयल, मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानी: आफैले अभ्यास विधि यकिन नगर्ने । विशेषज्ञको उपचार पर्ची अनुसरण गर्ने ।
संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ३ घन्टा
प्रयोगात्मक: १ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ४.७: अन्य सहायक सामग्री प्राप्ति, मर्मत पुन:प्रयोग र स्याहारका लागि सहजीकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. Priority assistive product list of Nepal मा उल्लेख भएका सहायक सामग्री आवश्यकता भएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूची बनाउने । २. सम्बन्धि विशेषज्ञको सिफारिशको आधारमा आवश्यक पर्ने सहायक सामग्री बारे जानकारी लिने । ३. सहायक सामग्रीको उपलब्धता, मूल्य र प्राप्त गर्ने प्रक्रियाका बारेमा सूचना संकलन गर्ने । ४. संकलित सूचना र नापजाँचका आधारमा सहायक सामग्री उपलब्धताका लागि सहजीकरण गर्ने वा वितरण गर्ने । ५. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको प्रकृति बमोजिम सामग्रीको अनुकूलन गर्ने । ६. सहायक सामग्री प्राप्ती भएपछि उक्त सामग्रीको उचित प्रयोग र स्याहार सम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्ति र तिनको परिवारलाई परामर्श दिने । ७. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको घरमा रहेका हाललाई प्रयोगमा नआउने सहायकसामग्रीहरूको बडा कार्यलय वा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको समूह को सहयोगमा पुन: प्रयोगको संयन्त्र बनाउने । ८. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएको व्यक्ति, घर, विद्यालय, समुदाय निर्दिष्ट कार्य (के): अन्य सहायक सामग्री प्राप्ति, मर्मत पुन:प्रयोग र स्याहारका लागि सहजीकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): • अपाङ्गताको प्रकार र प्रकृतिअनुसार आवश्यक पर्ने सहायक सामग्रीको यकिन गरिएको । • सहायक सामग्रीको उपयुक्तताको निश्चितता गरिएको ।	-सम्बन्धित विशेषज्ञले प्रयोग गर्ने निम्न अभ्यास, विधि र प्रयोग गर्ने उपायहरुबारे जानकारी: • Priority Assistive Product List of Nepal (Booklet), 2018 • विभिन्न प्रकारका सहायक सामग्री, तिनको प्रयोग र महत्त्व, • सहायक प्रविधि र औजार • सहायक सामग्री पाइने स्थानहरू, • सहायक सामग्रीसम्बन्धी नेपाल सरकारको नीति, कार्यक्रम तथा व्यवस्थाहरू । • WHO- CBR guidelines

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री : प्राथमीकरण टुल, श्रव्यदृश्य सामग्री, अभिलेख फारम, नापजाँच गर्ने औजार, मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानी: आफैले अभ्यास विधि यकिन नगर्ने । विशेषज्ञको उपचार पर्ची अनुसरण गर्ने । संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

मोड्युल ५: शिक्षामा पुनर्स्थापना

यस मोडयुलमा समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताले अपाङ्गता भएका बालबालिकाको शिक्षा प्रप्तीमा सहजीकरण गर्ने कार्यकालागि आवश्यक पर्ने सीप, ज्ञान तथा पेसाप्रतिका अवधारणाहरूलाई विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ । यस मोड्युलको तालिम पछि प्रशिक्षार्थीहरूले विद्यालय जाने उमेरका अपाङ्गता भएका बालबालिकाको सूचीकरण गर्ने, विद्यालय शिक्षाका लागि परिवार र विद्यालय लाई सहजीकरण गर्ने, छात्रवृत्ति लगायतका शैक्षिक सुविधाको पहुँच वृद्धि, विद्यालय जान नसक्नेका लागि घरमा आधारित शिक्षाका लागि सहजीकरण गर्ने, र व्यावसायिक तथा प्राविधिक शिक्षाका लागि प्रेषण गर्ने कार्य गर्न सक्नेछन् ।

<u>सीपको सूची</u>

१. विद्यालय जाने उमेरका अपाङ्गता भएका बालबालिकाको सूचीकरण गर्ने
२. विद्यालय शिक्षा लिनका लागि अपाङ्गता भएका बालबालिका र परिवारलाई सहजीकरण गर्ने
३. समावेशी शिक्षा (विशेष शिक्षासहित) का लागि परिवार र स्कुललाई सहजीकरण गर्ने ।
४. घरमा आधारित शिक्षाका लागि सहजीकरण गर्ने ।
५. व्यावसायिक तथा प्राविधिक शिक्षाका लागि प्रेषण गर्ने ।
६. छात्रवृत्ति लगायतका शैक्षिक सुविधाको पहुँचका लागि प्रेषण/सहजीकरण गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ३ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ५.१: विद्यालय जाने उमेरका अपाङ्गता भएका बालबालिकाको सूचीकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा अपाङ्गता भएका बालबालिकाको सूचीकरण गर्ने । २. सूचीकरण भएका बालबालिकामध्ये विद्यालय (पूर्व प्राथमिकसमेत) जाने उमेरका (३ देखिमाथि) अपाङ्गता भएका बालबालिकाको सूची तयार गर्ने । ३. विद्यालय जाने उमेरका अपाङ्गता भएका सबै बालबालिकको घरमा जाने (गृहभेट) गर्ने । ४. हाल विद्यालय गए नगएको परिवारबाट इकिन गर्ने । ५. विद्यालय गएका बालबालिकाको विद्यालयमार्फत शैक्षिक विवरण संकलन गर्ने । ६. विवरणको आधारमा विद्यालय नगएका बालबालिकाको सूची बनाउने । ७. नगरपालिकाको शिक्षा शाखाबाट सो सूचीको -दोहोरो रुजु वा पुष्टि) cross verification गर्ने । ८. उक्त सूचीहरूलाई वार्षिक रूपमा कम्प्युटर व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (MIS) मा अद्यावधिक गर्ने ।	अवस्था (दिइएको): घर, समुदाय, वडा कार्यालय, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, विद्यालय, बालबालिका । निर्दिष्ट कार्य (के): विद्यालय जाने उमेरका अपाङ्गता भएका बालबालिकाको सूचीकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): • विद्यालय नगएका अपाङ्गता भएका ३ वर्ष माथिको बालबालिका पत्ता लागेका ।	• अपाङ्गता भएका बालबालिकाको शिक्षासम्बन्धी आवश्यकता तथा अवरोधहरू • तथ्याङ्क संकलन • सूचीकरण गर्ने विधि (**नोट:** पालिकाभित्र अन्य स्थान समेतबाट अपाङ्गता भएका बालबालिकाले अध्ययन गर्न सक्ने भएकाले सोसमेत विचार गरी तथ्यांक सुधार गर्न पालिकासँग सहकार्य गर्ने ।)

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: कम्प्युटर, सूची तयार गर्नका लागि कापी, कलम, शिक्षामा पहुँच नक्साङ्कन फारम र फरम्याट ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ५.२: विद्यालय शिक्षा लिनका लागि अपाङ्गता भएका बालबालिका र परिवारलाई सहजीकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	**सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान**
१. विद्यालय नगएका अपाङ्गता भएका बालबालिकाको सूची (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. सूचीमा भएका बालबालिकाको घरभेट गर्ने । ३. विद्यालय शिक्षा लिन जान नसक्नुका कारण तथा अवरोधहरू (विद्यालय, घर वा समुदायसँग सम्बन्धित) पहिचान गर्ने । ४. अवरोध हटाउने उपायहरूका बारेमा परिवार, बालबालिका तथा समुदाय (बालक्लब, छरछिमेक, विद्यालय)सँग छलफल गर्ने । ५. अवरोध समाधानका उपायहरू अवलम्बन गर्ने । ५.१ विद्यालय जान नचाहने वा पठाउन नचाहने बालबालिका तथा परिवारलाई विद्यालय शिक्षाको महत्वको बारेमा बताउने तथा परामर्श दिने । ५.२. स्थानीय तह वा विद्यालय वा विद्यालय भर्ना अभियानलाई विद्यालय नगएका अपाङ्गता भएका बालबालिकाको बारेमा सूचना दिने । ५.३. विद्यालय भर्नाका लागि आवश्यक कागजातहरू जुटाउन अपाङ्गता भएका बालबालिकाको परिवारलाई सहजीकरण गर्ने । (नोट: अन्य अवरोधहरू पहिचान गरी हटाउने ।) ६. अपाङ्गतामा भएका बालबालिकालाई विद्यालय भर्ना गर्ने वा गराउने । ७. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): विद्यालय, समुदाय, वडा कार्यालय, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय निर्दिष्ट कार्य (के): विद्यालय शिक्षाका लागि अपाङ्गता भएका बालबालिका र परिवारलाई सहजीकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): ● विद्यालय शिक्षा लिन नसक्नुका कारण तथा अवरोधहरू पहिचान गरिएको । ● अवरोधहरू हटाउने उपायहरू अबलम्बन गरिएको ।	● अपाङ्गता भएका बालबालिकाको शिक्षासम्बन्धी आवश्यकता तथा अवरोधहरू ● तथ्याङ्क संकलन ● समावेशी शिक्षा नीति ● समावेशी शिक्षाको अवधारणा ● विद्यालय भर्ना अभियान तथा राष्ट्रिय कार्यक्रम । ● अपाङ्गता भएका बालबालिकाका छात्राबृती, सेवा सुबिधा ।

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: विद्यालय भर्नाका लागि आवश्यक कागजातहरूको सूची वा नमुना, कापी कलम, न्युज प्रीन्ट, मेटाकार्ड, मार्कर, ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ५ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: ३ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ५.३: समावेशी शिक्षा (विशेष शिक्षा सहीत) का लागि परिवार र विद्यालयलाई सहजीकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका बालबालिका तथा तिनका परिवारले विद्यालय भित्र रहेका अवरोधहरूलाई सूचीकरण गर्ने । २. वडामा रहेका विद्यालयहरूको नक्साङ्कन गर्ने । ३. विद्यालयका संरचना र अपाङ्गता भएका बालबालिकाको घर देखि विद्यालयसम्मको बाटोलाई अपांगमैत्री बनाउन पहल गर्ने । ३.१ विद्यालय समावेशी भए नभएको परीक्षण गर्ने checklist प्राप्त गर्ने । ३.२. अपाङ्गता भएका बालबालिकाको घर देखि विद्यालयसम्मको बाटो समावेशी भए नभएको इकिन गर्ने , ३.३ . सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको नक्साङ्कन गर्ने । ३.४ . विद्यालय तथा सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको भेला बोलाउने, ३.५. विद्यालयलाई समाबेशी बनाउन गर्नुपर्ने काम तथा उपायहरूको बारेमा छलफल गर्ने र योजना बनाउने ३.६. विद्यालय, विद्यालयसम्म पुग्ने बाटो तथा माध्यमलाई समाबेशी बनाउने योजना तयार गर्ने । ३.७. योजना कार्यान्वयनको पहल तथा पैरवी गर्ने । ४. सामान्य विद्यालयमा जान नसक्ने अपाङ्गता भएकाबालबालिकाको निमित्त नजिकै विशेष विद्यालय भए उक्त विद्यालयमा भर्नाका निमित्त सहजीकरण गर्ने । ५. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका बालबालिकाको घर, विद्यालय, समुदाय, वडा कार्यालय, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय निर्दिष्ट कार्य (के): समावेशी शिक्षा (विशेष शिक्षा सहीत) का लागि परिवार र स्कूललाई सहजीकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): ● अवरोधहरूको नक्साङ्कन भएको । ● विद्यालय, विद्यालयसम्म पुग्ने बाटो तथा विद्यालयको वाताबरण लाई समाबेशी बनाउने योजना तयार भएको ।	● अपाङ्गता भएका बालबालिकाको शिक्षासम्बन्धी आवश्यकता तथा अवरोधहरू, ● checklist निर्माण तथा प्रयोग, ● समावेशी शिक्षाको अवधारणा र निती ● विशेष विद्यालय सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्था र विद्यालय भएका ठाँउहरू ● Physical safety standards

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: समावेशी Checklist, कलम, कापी, बैठक रजिष्टर ।

सुरक्षा तथा सावधानी:विद्यालय तथा अन्य पूर्वाधारलाई समावेशी बनाउँदा जोखिमबाट सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ५.४: घरमा आधारित शिक्षाका लागि सहजीकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचना (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) विद्यालय जान नसक्ने (अपाङ्गताका गम्भीरताका कारणले) बालबालिकाको सूची लिने । २. सूचीमा भएका बालबालिकाको घरभेट गर्ने । ३. परिवारसँग घरमा आधारित शिक्षा प्रदान गर्ने समय, अवस्था र विधि सम्बन्धी छलफल गर्ने । ४. परिवार सँग छलफल गरी बालाबालिकाका लागि घरमा आधारित शिक्षाको पाठ्यक्रम तयार गर्ने । ५. शिक्षा प्रदान गर्नका लागि सहजकर्ताको व्यवस्थापन गर्ने वा संभव भए परिवारका अभिभावकलाई तालिम प्रदान गराउने । ६. सहजकर्ताले अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई सिकाउने कार्य, पाठ्यसामग्रीको व्यवस्था गर्न परिवारलाई सहजीकरण गर्ने । ७. दैनिक रूपमा बालबालिकाले शिक्षा प्राप्त गरे नगरेको अनुगमन गर्ने । ८. निरन्तर शिक्षाका लागि उत्प्रेरणा दिने । ९. घरमा आधारित शिक्षा प्राप्तिका लागि अतिरिक्त खर्च भरिपूरण गर्न स्रोतको पहिचान र परिचालन गर्ने । १०. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका बालबालिका, घर, विद्यालय, समुदाय, वडा कार्यालय, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय निर्दिष्ट कार्य (के): घरमा आधारित शिक्षाका लागि सहजीकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): • अपाङ्गता भएका बालबालिकाको अवस्थाको आधारमा घरमा आधारित शिक्षाको पाठ्यक्रम तयार गरिएको । • १२ प्रकृतीका सीप सिकेको।	• अपाङ्गता भएका बालबालिकाको शिक्षासम्बन्धी आवश्यकता तथा अवरोधहरू • घरमा आधारित शिक्षाका मापदण्डहरू • घरमा आधारित शिक्षण विधि, उपाय तथा शिक्षा सामग्री • Basic numeracy and literacy • बाल संरक्षण मापदण्ड

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: पठन पाठनको सामग्री , भित्ते पात्रो, क्याल्कुलेटर, अङ्क तथा अक्षर सिकाउने टुल, सामानिक आयामको चित्रहरू जस्तै चाडपर्व, मूल्य सूची, बिल, भरपाइ, घडी, बैंकभौचर, Abacus, मूल दर्ता रजिष्टर र सेवा रजिष्टरको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने । सिकाउने स्थान सुरक्षित र खुला, सिकाउने व्यक्ति तथा परिवारलाई बाल संरक्षण मापदण्ड बारेमा बुझाइएको ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः २ घन्टा
प्रयोगात्मकः १ घन्टा
सैद्धान्तिकः १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ५.५: व्यावसायिक तथा प्राविधिक शिक्षाका लागि प्रेषण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. व्यावसायिक तथा प्राविधिक शिक्षाका लागि अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा उनीहरूको अभिभावकलाई जानकारी दिने । २.व्यावसायिक तथा प्राविधिक शिक्षा लिन इच्छुक (औपचारिक शिक्षाबाहेक) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूची बनाउने । ३. अपाङ्गताको वर्गीकरण र प्रकृतिका आधारमा लिन सक्ने व्यावसायिक तथा प्राविधिक शिक्षा नक्साङ्कन गर्ने । ४. व्यवसायिक तथा प्रविधिक शिक्षाको अवसर र सूचीकरणभएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको चाहनालाई मिलान गर्ने । ५. व्यावसायिक शिक्षाका अवसर र यसको उपयोगिताको बारेमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई बताउने र परामर्श दिने । ६. तयारी कक्षाको आवश्यकताको पहिचान गर्ने । ७. तयारी कक्षाका लागि श्रोत खोजी गर्न पालिका तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको संघसंस्थासँग सहजीकरण गर्ने । ८. व्यावसायिक तथा प्राविधिक शिक्षाका लागि प्रेषण गर्ने । ९. व्यावसायिक तथा प्राविधिक शिक्षामा भर्नाका लागि अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सहजीकरण गर्ने । १०. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घर, तालिम केन्द्र, सेवा प्रदायक । निर्दिष्ट कार्य (के): व्यावसायिक शिक्षाका लागि प्रेषण गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): ● व्यावसायिक तथा प्राविधिक शिक्षा का लागि सहजीकरण गरिएको ।	● व्यावसायिक तथा प्राविधिक शिक्षाका अवसर, महत्व तथा उपयोगिता । ● सेवा प्रदायकका बारेमा जानकारी । ● सूचीकरण सीप

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः अभिलेख फारम, नक्साङ्कन फरम्याट, प्रेषण फारम, कम्प्युटर ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने । शहर, तालिम केन्द्रमा हुने जोखिमबाट सतर्कता अपनाउन सल्लाह दिने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः २ घन्टा
प्रयोगात्मकः १ घन्टा
सैद्धान्तिकः १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ५.६: छात्रवृत्ति लगायतका शैक्षिक सुविधाको पहुँचका लागि प्रेषण/सहजीकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचना (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. छात्रवृत्ति लगायतका शैक्षिक सुविधा अभावका कारणले विद्यालय जान वा निरन्तरता दिन गाह्रो भएका बालबालिकाको पहिचान गर्ने र सूची बनाउने । ३. उपलब्ध छात्रवृत्ति लगायतका शैक्षिक सुविधाको नक्साङ्कन गर्ने । ४. छात्रवृत्ति लगायतका शैक्षिक सुविधाप्राप्तिका लागि प्रेषण गर्ने । ५. छात्रवृत्ति लगायतका शैक्षिक सुविधा प्राप्तिका लागि अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सहजीकरण गर्ने । ६. छात्रवृत्ति लगायतका शैक्षिक सुविधा समयमा र पूरा पाए नपाएको इकिन गर्ने । ७. छात्रवृत्ति लगायतका शैक्षिक सुविधा समयमा र पूरा दिलाउनका लागि संचार गर्ने । ८. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका बालबालिकाको घर, विद्यालय, समुदाय, वडा कार्यालय, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय निर्दिष्ट कार्य (के): छात्रवृत्तिलगायतका शैक्षिक सुविधाको पहुँचका लागि प्रेषण/सहजीकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): ● छात्रवृत्ति लगायतका शैक्षिक सुविधा प्राप्तिका लागि प्रेषण भएको । ● योग्य अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलेछात्रवृत्तिलगायतका शैक्षिक सुविधा उपलब्ध गराइएको ।	● अपाङ्गता भएका व्यक्तिले पाउने छात्रवृत्तिलगायतका शैक्षिक सुविधाका बारेमा जानकारी । ● छात्रवृत्तिलगायतका शैक्षिक सुविधा प्राप्त गर्ने प्रक्रियाका बारेमा जानकारी ।

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः प्रेषण फारम, कम्प्युटर ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

मोड्युल ६ : पुनर्स्थापनाका लागि जीविकोपार्जन

यस मोडयुलमा समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताले : अपाङ्गता भएका परिवारको जीविकोपार्जन प्रवर्द्धन गर्दा आवश्यक पर्ने सीप, ज्ञान तथा पेसाप्रतिका अवधारणाहरूलाई विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ । यस मोडयुलमा प्रशिक्षार्थीहरू जीविकोपार्जनका उपायहरूको बारेमा परिचित हुनेछन् । अपाङ्गता भएका व्यक्ति र तिनको परिवारका लागि उपयुक्त पेसा र व्यवसायको सम्भाव्यता पहिचान, सीप विकासकालागि सहजीकरण, रोजगार प्राप्तिका लागि सहजीकरण, व्यवसाय (स्वरोजगार) गर्नका लागि सहजीकरण, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सेवा तथा उत्पादनको बजारीकरणमा सहजीकरण तथा जीवनयापनभत्ता तथा अन्य सामाजिक सुरक्षा सुविधा प्राप्ति मा सहजीकरण गर्ने कार्यलई सम्पन्न गर्न सक्नेछन् ।

सीपको सूची

१. पेसा वा व्यवसायको छनोट गर्न सहजीकरण गर्ने ।
२. सीप विकासकालागि सहजीकरण गर्ने ।
३. रोजगार प्राप्तिका लागि सहजीकरण गर्ने ।
४. व्यवसाय (स्वरोजगार) गर्नका लागि सहजीकरण गर्ने ।
५. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सेवा तथा उत्पादनको बजारीकरणमा सहजीकरण गर्ने ।
६. जीवनयापन भत्ता तथा अन्य सामाजिक सुरक्षा सुविधा प्राप्तिमा सहजीकरण गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं: ६.१: पेसा वा व्यवसायको छनोट गर्न सहजीकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको आर्थिक स्थितिको विश्लेषण गर्ने । २. न्यून आर्थिक अवस्थाका परिवारको पहिचान गर्ने । ३. पहिचान गरिएका अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारलाई पेसा र व्यवसायका बारेमा (उद्यमशीलता) बताउने । ४. पहिचान गरिएका अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारलाई पेसा वा व्यवसाय छान्न लगाउने । ५. इच्छाइएको पेसा वा व्यवसायको सम्भाव्यता रहे नरहेको विश्लेषण गर्ने । ६. इच्छाइएको पेसा वा व्यवसायको सम्भाव्यता नरहेमा अर्को उपयुक्त पेसा वा व्यवसायको छनोट गर्न मद्दत गर्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका व्यक्ति, घर तथा समुदाय निर्दिष्ट कार्य (के): पेसा वा व्यवसायको छनोट गर्न सहजीकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रोसँग): ● आर्थिक स्थितिको विश्लेषण भएको । ● उपयुक्त पेसा र व्यवसायको छनोट भएको ।	● आर्थिक स्थितिको विश्लेषण गर्ने विधि । ● पेसा व्यवसायको सम्भाव्यता अध्ययन विधि ● उद्यमशीलता र यसको विकास ● पेसा तथा व्यवसाय छनोट परामर्श ● गुणस्तरीय जीविकोपार्जनका लागि आयमूलक कार्यक्रम निर्देशिका

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: आर्थिक स्थिति विश्लेषणको फारम, पेसा तथा व्यवसाय सम्भाव्यता अध्ययनका चार्ट ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ३ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ६.२: सीप विकासका लागि सहजीकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१.उपयुक्त पेसा र व्यवसाय गर्न आवश्यक सीपको आधारमा अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचीकरण गर्ने । २. सीप विकासका क्षेत्रमा काम गर्ने संस्थाहरूको नक्साङ्कन गर्ने । ३. सीप विकासका क्षेत्रमा काम गर्ने संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने । ४. सीप विकासको तलिमकालागि आफैले ब्यवस्थापन गर्ने । ५. सीप विकासको लागि प्रेषण गर्ने । ६. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका व्यक्ति, घर, समुदाय । निर्दिष्ट कार्य (के): सीप विकासकालागि सहजीकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): ● सीप लिन चाहेका अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचीकरण गरिएको । ● सीप विकासको तालिमको ब्यवस्थापन वा प्रेषण गरिएको ।	● सीप विकास ● सीप विकासका क्षेत्रहरू, ● सीप विकासका क्षेत्रमा काम गर्ने संस्थाहरू, ● अपाङ्गता भएका व्यक्तिकालागि सीप विकासका अवसरहरू ।

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: कापी, कलम, कम्प्युटर, अभिलेख फारम प्रेषण फारम ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।सहर, तालिम केन्द्रमा हुने जोखिमबाट सुरक्षा अपनाउन सल्लाह दिने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः २ घन्टा
प्रयोगात्मकः १ घन्टा
सैद्धान्तिकः १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ६.३: रोजगार प्राप्तिका लागि सहजीकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. सीप (क्षमता, तालिम, योग्यता र अनुभव)अनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारका सदस्यहरूको सूचीकरण गर्ने । २. रोजगारीका अवसरहरू तथा रोजगार प्रदायकको सूची बनाउने । ३. रोजगार प्रदायकहरूसँग भेटघाट, कुराकानी गर्ने । ४. विद्यमान कानुन अन्तर्गत अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई दिनुपर्ने रोजगारी र गरिनुपर्ने पूर्वाधार परिवर्तन उपयुक्त आवास (reasonable accomodation) का बारेमा बताउने । ५. आफ्ना क्षेत्रका अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई रोजगारका अवसरका बारेमा बताउने । ६. रोजगारदाताहरूसँग सम्पर्क गर्ने र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई दक्षताका आधारमा रोजगारीमा राख्न पहल गर्ने । ७. रोजगारीका उपयुक्त अवसरहरू प्राप्ति गर्न अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारका सदस्यहरूलाई सहयोग गर्ने । ८. निरन्तर रूपमा अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारका सदस्यहरू र रोजगारदातालाई पृष्ठपोषण दिने । ९. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका व्यक्ति घर, समुदाय, रोजगारीका स्थलहरू । निर्दिष्ट कार्य (के): रोजगार प्राप्तिका लागि सहजीकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): • रोजगारीका अवसरहरू तथा रोजगार प्रदायकको सूचीकरण गरिएको ।	• रोजगारका अवसरहरू • रोजगार निवेदन प्रक्रियाका बारेमा जानकारी । • रोजगार सम्बन्धी सरकारी कार्यक्रम, सुविधा र कानुनी व्यवस्था (रोजगारदाताले पाउने सुविधा समेत)

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः कापी, कलम, कम्प्युटर, रोजगारका लागि निवेदनको नमुना, अभिलेख फारम ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ६ घन्टा
प्रयोगात्मकः ४ घन्टा
सैद्धान्तिकः २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ६.४: व्यवसाय या उद्यमशीलता (स्वरोजगार) गर्नका लागि सहजीकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	**प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू**	**सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान**
१. इच्छाएको व्यवसायको प्रस्ताव (business plan/proposal) बनाउन अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारलाई मद्दत गर्ने । २. व्यवसाय संचालनका लागि आवश्यक आर्थिक, मानवीय, प्राविधिक तथा भौतिक स्रोत जुटाउने योजना बनाउन मद्दत गर्ने । ३. उद्यमशीलता विकास र वित्तीय सेवामा काम गर्ने संस्थाहरूको नक्साङ्कन गर्ने । ४. उद्यमशीलता विकास र वित्तीय सेवामा काम गर्ने संस्थाहरू र तिनले दिने सेवाका बारेमा जानकारी दिने वा जानकारी लिन सहजीकरण गर्ने । ५. उद्यमशीलता विकास र वित्तीय सेवामा काम गर्ने संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने । ६. व्यवसायको प्रस्ताव (business plan/proposal) पेश गर्न सहयोग गर्ने । ७. **व्यवसाय (स्वरोजगार) का लागि** स्रोत (आर्थिक, मानवीय, प्राविधिक तथा भौतिक) प्राप्त गर्न सहजीकरण गर्ने । ८. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): घर, समुदाय, संस्थाहरू । निर्दिष्ट कार्य (के): व्यवसाय या उद्यमशीलता (स्वरोजगार) गर्नका लागि सहजीकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): • इच्छाएको व्यवसायको Business Proposal/ Plan तयार गरिएको । • उद्यमशीलता विकास र वित्तीय सेवामा काम गर्ने संस्थाहरूसँग कारोबार गरिएको ।	• उद्यमशीलता विकास र वित्तीय सेवामा काम गर्ने संस्था • बचत तथा ऋण परिचालन, • आम्दानी र खर्चको लेखाजोखा ।

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः बचत तथा ऋण रजिस्टर, पास बुक, क्यालकुलेटर, कम्प्युटर अभिलेख फारम, Business Proposal Format or नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ६.५: अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सेवा तथा उत्पादनको बजारीकरणमा सहजीकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. उत्पादनमा सक्रिय अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई सँगठित हुन (जस्तै स्वावलम्बन समूह, सहकारी) मद्दत गर्ने वा स्थानीय सहकारीसँग जोड्न मद्दत गर्ने । २. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा समूहहरूले गरेको उत्पादनको परिमाण, गुणस्तर र प्रकार हरूको इकिन गरि सूचीकरण गर्ने । ३. उत्पादनको सम्भावित बजार तथा क्रेताहरूको सूचीकरण गर्ने । ४. उत्पादनको उचित बजार मूल्य निर्धारण गर्न अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा समूहहरूलाई सहयोग गर्ने । ५. बजारीकरणका प्रविधिक पक्षहरू (जस्तै उत्पादनलाई बजार सम्म पुऱ्याउने,भण्डारण गर्ने) का बारेमा जानकारी दिने वा समन्वय गर्ने । ६. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा समूहहरूले गरेको उत्पादनलाई बजारमा बिक्रिमा राख्न/ठाउँ खोज्न सहजीकरण गर्ने । ७. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): घर, समुदाय, संस्थाहरू । निर्दिष्ट कार्य (के): अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सेवा तथा उत्पादनको बजारीकरण मा सहजीकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रोसँग): • उत्पादनमा सक्रिय अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई सँगठित गरिएको । • अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा समूहहरूले गरेको उत्पादनहरूलाई बजारीकरण गरिएको ।	• बजारिकरणको अवधारणा तथा उपायहरू, • माग र आपुर्तीको आधारभुत जानकारी, • बजारको व्यवस्था (स्थानीय, राष्ट्रिय र अन्य) • संस्था, सहकारी र व्यवसाय दर्ता

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री:कम्प्युटर, कापी, कलम, क्यालकुलेटर ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: २ घन्टा
प्रयोगात्मक: १ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ६.६: जीवनयापन भत्ता तथा अन्य सामाजिक सुरक्षा सुविधा प्राप्तिमा सहजीकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१.सरकारले दिने जीवनयापन भत्ता पाउन योग्य (रातो र निलो कार्ड) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचीकरण गर्ने । २. जीवनयापन भत्ता पाए नपाएको यकिन गर्ने । ३. नपाएका व्यक्तिहरू भएको खण्डमा नपाउनका कारणहरू पत्ता लगाउने । ४. नपाएका व्यक्तिहरू भएको खण्डमा जीवनयापन भत्ता र यसको महत्त्वका बसेमा सचेत गराउने । ५. जीवनयापन भत्ताका लागि आवश्यक कागजातको तयारी, तथा अन्य विवरण तयार गर्न सहयोग गर्ने । ६. वडा कार्यालय वा पालिकामा निवेदन पेस गर्न सहयोग गर्ने । ७. जीवनयापन भत्ता निरन्तर पाएको सुनिश्चित गर्ने । ८. सामाजिक सुरक्षाका अन्य सुविधाहरूका बारेमा सचेत गराउने । ९. अभिलेख राख्ने । (नोट : अपाङ्गता भएका व्यक्तिले वृद्ध, एकल महिला, लोपोन्मुख जातीका आधारमा भत्ता लिएकोमा अपाङ्गता भएका कारणले भत्ता नलिन पनि सक्छन् । एक प्रकारको भत्तामात्र पाइने हो ।)	अवस्था (दिइएको): घर, समुदाय, वडा कार्यालय, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय । निर्दिष्ट कार्य (के): जीवनयापन भत्ता तथा अन्य सामाजिक सुरक्षा सुविधा प्राप्ति मा सहजीकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): • सरकारले दिने जीवनयापन भत्ता पाउन योग्य (रातो र निलो कार्ड) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूचीकरण भएको । • समयमा र पूरा जीवनयापन भत्ता पाएको ।	• जीवनयापन भत्ता तथा सामाजिक सुरक्षा सुविधासम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम • सामाजिक सुरक्षा निर्देशिका र यसका प्रावधानहरू

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री:, कम्प्युटर, कापी, कलम, अभिलेख, निवेदन फारम ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

मोड्युल ७: सामाजिक पुनर्स्थापना

यस मोडयुलमा समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताले सामाजिक पुनर्स्थापनाका निमित्त आवश्यक पर्ने सीप, ज्ञान तथा पेसाप्रतिका अवधारणाहरूलाई विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ । यस मोडयुलमा प्रशिक्षार्थीहरूले सामाजिक पुनर्स्थापनाका उपायहरूका बारेमा परिचित हुनेछन् । अपाङ्गता भएका व्यक्ति र तिनको परिवारका लागि सामाजिक समूह, अपाङ्गता परिचयपत्र, सांस्कृतिक तथा मनोरञ्जनका अवसरहरू प्राप्तिमा सहजीकरण गर्ने कार्यलई सम्पन्न गर्न सक्नेछन् ।

<u>सीपको सूची</u>

१. परामर्श सेवा प्रदान गर्ने ।
२. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको समूह/संस्वावलम्बन समूह गठन र परिचालन गर्न सहयोग गर्ने ।
३. समावेशी बाल क्लब गठन र परिचालन गर्न सहयोग गर्ने ।
४. घरको काम, खेलकुद, मनोरञ्जन र सांस्कृतिक क्रियाकलापमा संलग्न हुन सहयोग गर्ने ।
५. अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई गम्भीरताको आधारमा अपाङ्गता परिचय पत्र लिन सहयोग गर्ने ।
६. अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सामाजिक, वैयक्तिक अन्तरसम्बन्ध बृद्धिमा सहजीकरण गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ७.१: परामर्श सेवा प्रदान गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. परामर्श, कुराकानी, छलफलको आवश्यकता भएको यकिन गर्ने । २. परामर्श, कुराकानी, छलफलका लागि समय र स्थान निर्धारण गर्ने । ३. परामर्श सेवाको लागि सहज बातावरण बनाउने । ४.अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारका कुरा ध्यानपूर्वक सुन्ने । ५. तिनका समस्याहरू पत्ता लगाउने । ६. समस्या समाधानका विभिन्न विकल्पहरूमा छलफल गर्ने । ७. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारलाई निर्णय लिनमा सहयोग गर्ने । ८. लिइने निर्णयसँग सम्भाबित परिणामका बारेमा आवश्यक जानकारी प्रदान गर्ने । ९. अभिलेख राख्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घर, समुदाय (परिवार तथा साथीहरू) । **निर्दिष्ट कार्य (के):** परामर्श सेवा प्रदान गर्ने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** ● परामर्शको आवश्यकता पहिचान गर्न सक्षम भएको । ● परामर्शका चरणहरूको पालना गरिएको ।	● परामर्शको अवधारणा र यसका चरणहरू ● परामर्श दिनुपर्ने विषयवस्तुका बारेमा जानकारी (स्वास्थ्य, शिक्षा, जीविकोपार्जन, सामाजिक सहभागिता तथा सशक्तिकरण) ● शिक्षा र परामर्श ● समुदायमा आधारित परामर्श निर्देशिका

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री:
कम्प्युटर, घरभेट विवरण फारम, मूल दर्ता र सेवा रजिष्टर, कापी, कलम, अभिलेख फारम ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ६ घन्टा
प्रयोगात्मक: ४ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ७.२: अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको समूह (स्वावलम्बन समूह वा मिलीजुली समूह) गठन र परिचालन गर्न सहयोग गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. प्रत्येक वडामा अपाङ्गता भएका वयस्क व्यक्तिहरू तथा अपाङ्गता भएका बालबालिकाको अभिभावककोको सूची (लेखाजोखा फारम वा प्रोफाइलका आधारमा) लिने । २. संख्याको आधारमा वडालाई २ देखि ३ वटा क्षेत्र (cluster) मा विभाजन गर्ने । ३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको समूह वा सञ्जाल तथा अपाङ्गता भएका बालबालिकाको अभिभावकहरूको क्षेत्रपिच्छे भेला बोलाउने । ४. **अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको समूह**/स्वावलम्बन समूह (मिलिजुली समूह) गठन गर्दा हुने फाइदा वा यसको महत्वका बारेमा जानकारी गराउने । ५. क्षेत्रपिच्छे स्वावलम्बन समूहको गठनमा मद्दत गर्ने । ६. स्वावलम्बन समूहको व्यवस्थापन र परिचालन सम्बन्धी तालिम दिलाउने । ७. समूहले योजना गरेको कार्यक्रमहरू संचालन गर्न सहयोग गर्ने पालिकामा **अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको समूह गठन गर्ने** । ८. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका बयस्क व्यक्तिहरूको समूह वैठक वा भेला । निर्दिष्ट कार्य (के): स्वावलम्बन समूह गठन र परिचालन गर्न सहयोग सहयोग गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): ● स्वावलम्बन समूहको भेला बोलाइएको । ● स्वालम्बन समूह गठन गरिएको ।	● स्वावलम्बन समूहको अवधारणा, ● समुदायमा आधारित संस्थाहरूको संचालन सम्बन्धमा जानकारी ● अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको समूह/स्वावलम्बन समूहको व्यवस्थापन र परिचालनसम्बन्धी जानकारी ● बैठक संचालन गर्ने प्रक्रिया (बैठक बोलाउने, उपस्थिति जनाउने, निर्णय लेख्ने र प्रमाणित गर्ने) ● मिलीजुली समूह गठन तथा परिचालन कार्यविधि

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: कम्प्युटर, कापी, कलम, रजिष्टर, अभिलेख, स्वावलम्बन समूहको नमुना कानुन, मूल दर्ता र सेवा रजिष्टर, ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ७.३: बाल क्लब गठन र परिचालन गर्न सहयोग गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका बालबालिका अध्ययन गर्ने विद्यालयमा बाल क्लब भए नभएको इकिन गर्ने । २. बाल क्लब भएको खण्डमा सोही बाल क्लबसँग कार्य गर्ने (क्र सं ७ देखिका क्रियाकलाप गर्ने) ३. बाल क्लब नभएको खण्डमा विद्यालय स्तरीय बाल भेला बोलाउने । ४. बाल भेलामा बाल क्लबको गठन गर्दा हुने फाइदा र यसको महत्वका बारेमा जानकारी गराउने । ५. बाल क्लब गठन सम्बन्धमा नेपाल सरकार र स्थानीय तहले बनाएको नियमको बारेमा बताउने । ६. बाल क्लब गठन गर्न सहजीकरण गर्ने । ७. बालक्लबमा अपाङ्गता भएका बालबालिका समेत समावेश गर्न पहल गर्ने । ८. नेतृत्व विकास, बाल क्लबको व्यवस्थापन र परिचालन सम्बन्धी तालिम दिलाउने । ९. बाल क्लबलाई सक्रिय बनाउनका लागि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सहजीकरण गर्ने । १०. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका बालबालिका, विद्यालय, समुदाय । निर्दिष्ट कार्य (के): बाल क्लब गठन र परिचालन गर्न सहयोग गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): • अपाङ्गता भएका बालबालिका समेत समावेश गरी बाल क्लब गठन गरिएको। • बाल क्लबको व्यवस्थापन र परिचालन गरिएको ।	• बालक्लबको अवधारणा • स्थानीय तहमा बाल सहभागीता सम्बन्धी संयन्त्रका बारेमा जानकारी • बाल क्लबको व्यवस्थापन र परिचालन सम्बन्धी जानकारी • बालक्बल सञ्चालन निर्देशिका

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः
कम्प्युटर, कापी, कलम, रजिष्टर, बाल क्लबको विधानको नमुना, मूल दर्ता र सेवा रजिष्टर ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने । बालबालिकालाई हुन सक्ने दुर्व्यवहार (शारिरीक, यौन) बाट सावधानी ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ३ घन्टा
प्रयोगात्मकः २ घन्टा
सैद्धान्तिकः १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ७.४: घरको काम, खेलकुद, मनोरञ्जन र सांस्कृतिक क्रियाकलापमा संलग्न हुन सहयोग गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. समग्र योजना तर्जुमा फारम (goal setting form) भएको सामाजिक सहभागिता सम्बन्धी विवरण एकीकृत गर्ने । २. सामाजिक सहभागिता अभिवृद्धि गर्न योजना बनाउने । ३. घरको गर्न सक्ने काम पनि गर्न नदिइएको खण्डमा अपांङ्गता भएका व्यक्ति तथा परिवारलाई क्षमता र इच्छा अनुसार सहभागी गराउन परामर्श (सल्लाह) दिने । ४.खेलकुदमा सहभागिता नदेखिएको खण्डमा क) बालबालिकाले खेल्न सक्ने र चाहने खेलको पहिचान गर्ने । ख) घर, विद्यालय, समुदाय तथा क्लबहरूलाई अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई खेलकुदमा समावेश गराउन पहल गर्ने । ५. मनोरञ्जन तथा सांस्कृतिक क्रियाकलापमा सहभागिता नदेखिएको खण्डमा क) बालबालिका सहभागी हुन सक्ने मनोरन्जन तथा सांस्कृतिक क्रियाकलापको पहिचान गर्ने । ख) घर, विद्यालय, समुदाय तथा क्लबहरूलाई अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई मनोरन्जन तथा सांस्कृतिक क्रियाकलापमा समावेश गराउन पहल गर्ने । ६. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): अपाङ्गता भएका बालबालिकाको घर, विद्यालय र समुदाय । निर्दिष्ट कार्य (के): घरको काम, खेलकुद, मनोरञ्जन र सांस्कृतिक क्रियाकलापमा संलग्न हुन सहयोग गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): ● बालबालिकालाई सामान्य पारिवारिक काममा सहभागी गराइएको । ● अपाांङ्गता भएका बालवालीकाले खेल्न र सहभागी हुने खेल तथा कृयाकलाप यकिन गरिएको ।	● सामाजिक सहभागिताको महत्व । ● अपाङ्गता मैत्री खेलकुद तथा मनोरञ्जन । ● सांस्कृतिक क्रियाकलापमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सहभागिता ।

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः कम्प्युटर, कापी, कलम, रजिष्टर, योजना तर्जुमा फारम (goal setting form), अभिलेख फारम ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः २ घन्टा
प्रयोगात्मकः १ घन्टा
सैद्धान्तिकः १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ७.५: अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई (वर्गीकरण अनुसार) अपाङ्गता परिचय पत्र लिन सहयोग गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. वडामा भएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूची (लेखाजोखा फारम र प्रोफाइलको आधारमा) लिने । २. सूचीको आधारमा परिचय पत्र नभएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको पहिचान गर्ने । ३. परिचय पत्र नपाएका, पाएका भए पनि पाउनुपर्ने परिचय पत्र नापएका व्यक्ति भएको खण्डमा गृहभेट गरी नपाउनका कारणहरू पत्ता लगाउने । ४. अपाङ्गता परिचय पत्र र यसको महत्वका बारेमा सचेत गराउने । ५. अपाङ्गता परिचय पत्रका लागि आवश्यक कागजातको तयारी, तथा अन्य विवरण तयार गर्न सहयोग गर्ने । ६. पालिकाको कार्यालयमा निवेदन पेश गर्न सहयोग गर्ने । ७. अपाङ्गता परिचय समयमा पत्र पाए नपाएको यकिन गर्ने । ८. अभिलेख राख्ने ।	अवस्था (दिइएको): घर, समुदाय, वडा कार्यालय, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय । निर्दिष्ट कार्य (के): अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई (वर्गीकरण अनुसार) अपाङ्गता परिचय पत्र लिन सहयोग गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): • परिचय पत्र नभएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको पहिचान गरिएको । • परिचय पत्र दिलाउने कार्य गरिएको ।	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकार सम्बन्धी ऐन, २०७४ अपाङ्गता परिचय पत्र वितरणका लागि निर्देशिका २०७५ अपाङ्गता परिचय पत्र, यसको महत्व तथा प्रकार र नमुना अपाङ्गता परिचय पत्र प्राप्त गर्ने प्रक्रिया

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः कम्प्युटर, कापी, कलम, अभिलेख, घरभेट फारम, नमुना परिचय पत्र, निवेदन को ढाँचा ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: २ घन्टा
प्रयोगात्मक: १ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ७.६: अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सामाजिक, वैयक्तिक अन्तरसम्बन्ध वृद्धिमा सहजीकरण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. वडामा भएका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूची (लेखाजोखा फारम र प्रोफाइलको आधारमा) लिने । २. प्रत्येक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सामाजिक, बैयक्तिक अन्तरसम्बन्धको अवस्था मापन गर्ने । ३. मापनको नतिजाअनुसार सम्भाव्य सामाजिक, वैयक्तिक अन्तरसम्बन्धका बारेमा अपाङ्गता भएका व्यक्ति र अभिभावकसँग छलफल गर्ने । ४. सामाजिक, वैयक्तिक अन्तरसम्बन्ध स्थापित गर्न सामाजिक सञ्जालको निर्माण गर्न सहयोग गर्ने । ५. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सामाजिक, बैयक्तिक अन्तरसम्बन्धका क्षेत्रमा रहेका गलत धारणाहरू हटाउन जनचेतना जगाउने ।	अवस्था (दिइएको): सुबिधा सम्पन्न तालिम हल निर्दिष्ट कार्य (के): अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सामाजिक, बैयक्तिक अन्तरसम्बन्ध बृद्धिमा सहजीकरण गर्ने । स्तर (कति राम्रो सँग): अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूप्रति हुने दुर्व्यवहार तथा लाञ्छना तथा गलत धारणा हटाइएको ।	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूप्रति हुने दुर्व्यवहार तथा लाञ्छनाहरू, अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सामाजिक, बैयक्तिक अन्तरसम्बन्धका आवश्यकताहरू, अन्तरसम्बन्धलाई वृद्धि गराउने विधिहरू परिवर्तन मापन फारमका सूचकहरू (indicators of change mapping form)

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री:
कम्प्युटर , प्रोजेकटर, CBR guidelines, श्रव्य दृश्य, परिवर्तन मापन फारम (chang mapping form)

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

मोड्यूल ८: अपाङ्गता पहिचान तथा पुनर्स्थापना योजना

सव मोड्यूल ८.१: अपाङ्गताको लेखाजोखा तथा पहिचान

यस मोडयुलमा समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताले अपाङ्गताको लेखाजोखा र पहिचान गर्न आवश्यक पर्ने सीप, ज्ञान तथा पेसाप्रतिका अवधारणाहरूलाई विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ । यस मोडयुल पश्चात प्रशिक्षार्थीहरू अपाङ्गताको पहिचान र वर्गीकरण गर्ने तरिकाहरूको बारेमा परिचित हुनेछन् । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूमा भएको अपाङ्गताको पहिचान, उनीहरूको पारिवारिक विवरण, अपाङ्गता सम्बन्धी इतिहास, विचलन, सिमितता र अवरोध पत्तालगाइ तिनको अभिलेख तयार गर्न सक्नेछन् ।

<u>सीपको सूची</u>

१. घरदैलो गर्ने योजना बनाउने
२. आपाङ्गता सम्बन्धी इतिहास लिने
३. शारीरिक प्रणालीको बिचलन पत्ता लगाउने
४. बौद्धिक विचलन पत्ता लगाउने
५. मानसिक विचलन पत्ता लगाउने
६. ईन्द्रियजन्य विचलन पत्ता लगाउने
७. कार्यगत सिमितता पत्ता लगाउने
८. सहभागितामा देखिएका अवरोधहरू पत्ता लगाउने
९. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अभिलेख (प्रोफाइल) तयार गर्ने

कार्य विश्लेषण

कुल समय: २ घन्टा
सैद्धान्तिक : ०.३० घन्टा
प्रयोगात्मक: १.३० घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं ८.१.१: घरदैलो गर्ने योजना बनाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. स्थानीय तह वा अपाङ्गतामा काम गर्ने संघसंस्थाबाट अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू सम्बन्धी सूचना तथा तथ्यांक लिने । २. सूचना तथा तथ्याङ्कको अध्ययन गरि आफ्ना कार्यक्षेत्रका अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा परिवारको सूची तयार गर्ने । ३. आपङ्गता भएका व्यक्ति तथा परिवारका बारेमा अन्य सूचना संकलन गर्ने । ४. प्राप्त सूचनाको आधारमा घरदैलो गर्ने योजना बनाउने ।	**अवस्था (दिइएको):** समुदाय वा अपाङ्गता भएका व्यक्ति वा परिवारको घर, स्थानीय संघ संस्था **निर्दिष्ट कार्य (के):** घरदैलो गर्ने योजना बनाउने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** • केरमेट नभएको • स्पष्ट र विवरण पूर्ण भएको • क्रमाङ्गत तरिकाले बिबरण भरिएको ।	• अपाङ्गताको परिचय र वर्गीकरण • पारिवारिक विवरणका पक्षहरू • तथ्याङ्कको अध्ययनगर्ने तरिका र सामग्री परिचय • फारम भर्ने तरिका

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री:
डप्टी (क्लिप बोर्ड), पेन, पेनसील, इरेजर, सापनर, स्थानीय तहमा राखिएका तथ्यांकको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः २ घन्टा
प्रयोगात्मकः १.३० घन्टा
सैद्धान्तिकः ०.३० घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ८.१.२: आपाङ्गता सम्बन्धी इतिहास लिने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. इतिहास विवरण फारम लिने । २. आवश्यक सामग्री (डप्टी (क्लिप बोर्ड), पेन, पेनसील, इरेजर, सार्पनर) लिने । ३. आपाङ्गता भएका व्यक्तिको घरमा जाने । ४. फारमको ढांचा अनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा परिवारको, बैवाहिक, आर्थिक, सामाजिक, घटना तथा दुर्घटनाका विषयमा प्रश्न सोध्ने । ५. दिइएका उत्तरहरूलाई विवरण फारममा उतार्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गताभएका व्यक्तिको घर **निर्दिष्ट कार्य (के):** आपाङ्गता सम्बन्धी इतिहास लिने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** ● केरमेट नभएको ● स्पष्ट र विवरण पूर्ण भएको ● अपाङ्गता संवेदनशील भाषाको प्रयोग भएको ।	● आपाङ्गताको कारणहरू, ● आपाङ्गताको इतिहास विवरण (जस्तै पारिवारिक, बैवाहिक, आर्थिक सामाजिक, घटना तथा दुर्घटनाका त्यसले आपाङ्गता भएका व्यक्तिमा पार्ने असर ।) ● प्रश्न बनाउने, सोध्ने तरिका ● फारम भर्ने तरिका

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः
इतिहास विवरण फर्म, डप्टी (क्लिप बोर्ड), पेन, पेनसील, इरेजर, सापनर

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ३ घन्टा
प्रयोगात्मकः १ घन्टा
सैद्धान्तिकः २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ८.१.३ः शारीरिक प्रणालीको बिचलन पत्ता लगाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गताको अवस्था परीक्षण फाराम (observation checklist) प्राप्त गर्ने । २. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सम्पूर्ण बाहिरी शरीरिकको अवस्थाको अवलोकन गर्ने । ३. अवलोकनबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा प्रभावित अङ्गको इकिन गर्ने । ४. त्यस अङ्गको प्रयोग, बनावट र हालको अवस्थाको विवरण संकलन गर्ने । ५. Observation checklist (अपाङ्गताको अवस्था परीक्षण फाराम) भर्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घर **निर्दिष्ट कार्य (के):** शारीरिक प्रणालीको विचलन पत्ता लगाउने। **स्तर (कति राम्रो सँग):** • शारीरिक अवस्थाको बिचलन पत्ता लागेको । • अपाङ्गताको अवस्था परीक्षण फाराम)मा विवरण पुर्ण भरिएको ।	• शारीरिक आपङ्गता को परिचय • शारीरिक अपाङ्गताका सम्भावित कारण, रोगहरू, बारे जानकारी • मानव शरीर संरचना र कार्यहरूको जानकारी

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः
अपाङ्गताको अवस्था परीक्षण फाराम (Observation checklist), प्रोजेक्टर, चित्र, Human anatomy Dummy.

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: २ घन्टा
प्रयोगात्मक: ०.३० घन्टा
सैद्धान्तिक: १.३० घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ८.१.४: बौद्धिक बिचलन पत्ता लगाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गताको अवस्था परीक्षण फाराम (observation checklist) प्राप्त गर्ने । २. अपाङ्गता भएकाव्यक्तिको कियाकलाप र व्यवाहार अवलोकन गर्ने । ३. उसको मानसिक तथा बुझाइ, सिकाइ,पढाइ क्षमता र स्मृतिबारे जानकारी लिने । ४.सामान्यभन्दा फरक देखिएका बौद्धिक लक्षणहरू अपाङ्गताको अवस्था परीक्षण फाराम (observation checklist) मा भर्ने । ५. अपाङ्गताको अवस्था परीक्षण फाराम (observation checklist) संकलन गर्ने । ६. बौद्धिक बिचलनको प्रकारहरू पत्ता लगाउने ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घर वा समुदाय **निर्दिष्ट कार्य (के):** बौद्धिक बिचलन पत्ता लगाउने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** • सामान्यभन्दा फरक देखिएका बौद्धिक लक्षणहरू पहिचान गरिएको ।	• बौद्धिक अपाङ्गताको परिचय, • Nervous system and developmental milestones • बौद्धिक अपाङ्गताको प्रकारहरू, रोगहरू, लक्षण, कारण र संकेतहरू

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री:
अपाङ्गताको अवस्था परीक्षण फाराम (observation checklist), प्रोजेक्टर, चित्र,इतिहास विवरण फर्म, पेन, पेनसील, इरेजर, सापनर, Nervous system Chart

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ८.१.५: मानसिक बिचलन पत्ता लगाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गताको अवस्था परीक्षण फाराम (observation checklist) प्राप्त गर्ने । २. अपाङ्गता भएकाव्यक्तिको कियाकलाप र व्यवाहार अवलोकन गर्ने । ३. व्यक्तिको मानसिक स्वास्थ, व्यवहार, तर्क गर्न सक्ने क्षमता र अवस्थाको जानकारी लिने । ४. सामान्यभन्दा फरक देखिएका मानसिक लक्षणहरू अपाङ्गताको अवस्था परीक्षण फाराम (observation checklist) मा भर्ने । ५. अपाङ्गताको अवस्था परीक्षण फाराम (observation checklist) संकलन गर्ने । ६. मानसिक बिचलनको प्रकारहरू पत्ता लगाउने ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घर वा समुदाय **निर्दिष्ट कार्य (के):** मानसिक बिचलन पत्ता लगाउने। **स्तर (कति राम्रो सँग):** मानसिक विचलनको विभिन्न अवस्था पत्ता लगाइएको ।	• मानसिक अपाङ्गताको परिचय • मानसिक अपाङ्गताको प्रकारहरू, लक्षण, कारण • मानसिक रोगहरू र लक्षणहरू सम्बन्धी सामान्य जानकारी

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री:
अपाङ्गताको अवस्था परीक्षण फाराम (observation checklist), इतिहास विवरण फम, डप्टी (क्लिप बोर्ड), पेन, पेनसील, इरेजर, सापनर, भिडियो

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ५ घन्टा
प्रयोगात्मकः ३ घन्टा
सैद्धान्तिकः २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ८.१.६: ईन्द्रियजन्य बिचलन पत्ता लगाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गताको अवस्था परीक्षण फाराम (observation checklist) प्राप्त गर्ने । २. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको क्रियाकलाप र व्यवाहार अवलोकन गर्ने । ३. व्यक्तिको ईन्द्रिय अङ्गहरू जस्तै आंखा, कान, स्वर, र तिनका कार्यहरूको अवलोकन गर्ने । ४. ईन्द्रियहरूका सामान्यभन्दा फरक देखिएका अवस्थाहरू अपाङ्गताको अवस्था परीक्षण फाराम (observation checklist) मा भर्ने । ५. ईन्द्रियजन्य अपाङ्गताको वर्गीकरण गर्ने ।	**<u>अवस्था (दिइएको)</u>:** अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घर वा समुदाय **<u>निर्दिष्ट कार्य (के)</u>:** ईन्द्रियजन्य बिचलन पत्ता लगाउने । **<u>स्तर (कति राम्रो सँग)</u>:** • ईन्द्रियजन्य अपाङ्गताको प्रकृति अनुसार वर्गीकरण गरिएको ।	• ईन्द्रिय अङ्गहरूको बनावट, कार्य प्रणालीका बारेमा जनकारी । • ईन्द्रियजन्य अपाङ्गताको वर्गीकरण • ईन्द्रिय अङ्गहरूको बिचलन बारे जानकारी • Screening गर्ने विधि TOOL का बारेमा जानकारी

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः
अपाङ्गताको अवस्था परीक्षण फाराम (observation checklist), डप्टी (क्लिप बोर्ड), पेन, पेनसील, इरेजर, सापनर, भिडियो, Screening गर्ने विधि TOOL (Snellen chart, sensory chart)

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ३ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ८.१.७: कार्यगत सिमितता पत्ता लगाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. दैनिक जीवनका क्रियाकलापहरू मापन (ADL form) फारम प्राप्त गर्ने । २. अपाङ्गता भएका व्यक्तिका अङ्गहरूको कार्य र गति अवलोकन गर्ने । ३. कार्यका आधारमा व्यक्तिमा भएको कार्यगत सिमितता इकिन गर्ने । ४. व्यक्तिमा भएको कार्यगत सिमितता दैनिक जीवनका क्रियाकलापहरू मापन (ADL form) मा भर्ने । ५. कार्यगत सिमितताको स्तर निर्धारण गर्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गता भएका व्यक्ति, घर वा समुदाय (घर, विद्यालय, चर्पी) **निर्दिष्ट कार्य (के):** कार्यगत सिमिता पत्ता लगाउने **स्तर (कति राम्रो सँग):** • विवरण स्पष्ट र पूर्ण भएको • कार्यगत सिमितता स्तर निर्धारण गरिएको ।	• ADL (दैनिक जीवनका क्रियाकलापहरू मापन) बारे जानकारी • मानव शरीरका अङ्गहरूको कार्य र बनावट • आठ प्रकारका शारीरिक प्रणलीको कार्य विवरणको सूची र अपाङ्गता • International classification on functioning (ICF)

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री:
दैनिक जीवनका क्रियाकलापहरू मापन फारम (ADL form), Anatomy and physiology charts and dummy

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: ३ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ८.१.८: सहभागितामा देखिएका अवरोधहरू पत्ता लगाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. सामाजिक सुरक्षा र सहभागिता फारम (Social Protection and Participation Form) लिने । २. अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई समूह (सामाजिक तथा पारिवारिक) क्रियाकलापमा भाग लिन लगाउने । ३. समूह क्रियाकलापमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सहभागिता/अन्तर्क्रिया अवलोकन गर्ने । ४. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सहभागिता /अन्तर्क्रियामा देखिएका अवरोधहरू फाराममा भर्ने । ५. विवरण फारम संकलन गर्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गता भएका व्यक्ति, परिवार, समुदाय **निर्दिष्ट कार्य (के):** सहभागितामा देखिएका अवरोधहरू पत्ता लगाउने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** ● फाराम स्पष्ट र विवरणपूर्ण भएको ● सहभागितामा देखिने सामाजिक, पारिवारिक एवंम व्यक्तिगत अवरोधहरू पत्ता लगाइएका ।	सहभागिताका अवसरहरू सहभागिताका अवरोधहरूको (सामाजिक तथा पारिवारिक एवंम व्यक्तिगत जस्तै आत्मविश्वास)बारेमा जानकारी विभिन्न प्रकारका क्रियाकलाप र सहभागिताका अवसरहरू

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री:
Case stories on participation limitations, सामाजिक सुरक्षा र सहभागिता फारम (Social Protection and Participation Form), डप्टी (क्लिप बोर्ड), पेन, पेनसील, इरेजर, सापनर,

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ३ घन्टा
प्रयोगात्मक: २.३० घन्टा
सैद्धान्तिक: ०.३० घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ८.१.९: अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अभिलेख (प्रोफाइल) तयार गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अभिलेख फारम र विवरणहरू संकलन गर्ने । २. अभिलेखहरूलाई सिलसिलेवार रूपमा मिलाउने । ३. प्राप्त विवरणलाई अपाङ्गता भएका व्यक्ति अनुसार व्यक्तिगत विवरण एकैठाँउमा राख्ने । ४. विवरणहरू फाइलिङ्ग गर्ने । ५. विवरणहरू MS Excel वा MIS मा इन्ट्रि गर्ने । ६. विवरणहरूलाई प्रीन्ट गरी वडा, पालिकाको सम्बन्धित ठाँउमा फाइलिंग गर्ने । ७. फाइलिंग अद्यावधिक गर्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** नगरपालिका वा स्थानीय तह **निर्दिष्ट कार्य (के):** अभिलेख (प्रोफाइल) तयार गर्ने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** • अभिलेखहरूलाई सिलसिलेवार रूपमा फाइलिङ्ग गरिएको • फाइलिङ्ग गरिएका विवरणहरू पूर्ण भएको • MS Excel वा MIS मा भर्ने,	• Ms Office (MS Excell, MS Words) • फाइलिङ्ग गर्ने सीप • Reporting Forms and Formats • MIS • पुर्णरूपमा भरिएको प्रोफाइलको नमुना • अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको पुनर्स्थापना योजना तथा प्रोफाइल निर्माण निर्देशिका (guideline for profile of persons with disability)

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: पुर्णरूपमा भरिएको प्रोफाइलको नमुना, Computers, सफ्टवयएर, कम्प्युटर

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

सब मोडयुल ८.२: अपाङ्गता पुनर्स्थापना योजना

यस मोडयुलमा समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताले अपाङ्गताको पुनर्स्थापना योजना बनायन आवश्यक पर्ने सीप, ज्ञान तथा पेसाप्रतिका अवधारणाहरूलाई विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएकोछ । यस मोडयुलको तालिम पश्चात प्रशिक्षार्थीहरूले अपाङ्गता भएका प्रत्येक व्यक्तिको पुनर्स्थापना योजना बनाउन सक्नेछन् ।

सीपको सूची

१. शारीरिक आपङ्गता भएका व्यक्तिको निमित्त सहयोग योजना बनाउने ।
२. दृष्टि सम्वन्धी अपाङ्गताका भएका व्यक्तिको निमित्त सहयोग योजना बनाउने ।
३. सुनाई सम्बन्धीअपाङ्गताभएका व्यक्तिको निमित्त सहयोग योजना बनाउने ।
४. मानसिक वा मनोसामाजिक आपङ्गता भएका व्यक्तिहरूको निमित्तसहयोग योजना बनाउने ।
५. दृष्टिविहीन अपाङ्गता भएका व्यक्तिको निमित्त सहयोग योजना बनाउने ।
६. मानसिक वा मनोसामाजिक आपङ्गता भएका व्यक्तिहरूको निमित्तसहयोग योजना बनाउने को निमित्त सहयोग योजना बनाउने
७. बौद्धिक अपाङ्गताभएका व्यक्तिहरूको निमित्त सहयोग योजना बनाउने ।
८. अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया सम्बन्धी) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको निमित्त सहयोग योजना बनाउने ।
९. अटिज्म सम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको निमित्त सहयोग योजना बनाउने ।
१०. बहुअपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको निमित्त सहयोग योजना बनाउने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ३ घन्टा
प्रयोगात्मक: १ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ८.२.१: शारीरिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिको निमित्त पुनर्स्थापन सहयोग योजना बनाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	**प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू**	**सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान**
१. पुनर्स्थापना योजना तर्जुमा फाराम (rehabilitation goal setting form), सहयोग योजना तर्जुमा फाराम र व्यक्तिगत प्रोफाइल लिने । २. अपाङ्गता भएको व्यक्ति र निजको परिवार सँग भेट्ने (गृहभेट गर्ने) । ३. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा परिवारसँग अन्तर्क्रिया गर्ने । ४. अपाङ्गताको प्रकृति र गम्भीरताको आधारमा दीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गर्ने । ५. स्थानीय तहमा उपलब्ध अपाङ्गता सेवा सुबिधा तथा सहयोगको नक्साङ्कन गर्ने । ६. सहयोग योजना तर्जुमा फाराममा अपाङ्गता भएको व्यक्तिलाई आवश्यक भएको सेवाको विवरण भर्ने । ७. फारामहरू व्यक्तिगत प्रोफाइल थप गरि फाइलिङ्ग गर्ने । ८. तथ्याङ्क MS EXCEL/ MIS मा इन्ट्री गरी अभिलेख राख्ने ।	**<u>अवस्था (दिइएको):</u>** अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घर **<u>निर्दिष्ट कार्य (के):</u>** शारीरिक आपङ्गता भएको व्यक्तिको निमित्त पुर्नस्थापन सहयोग योजना बनाउने । **<u>स्तर (कति राम्रो सँग):</u>** • क्रमानुसार फाराम भरिएको तथा फाइलिङ्ग गरिएको • दीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गरिएको	• लक्ष्य तय गर्ने विधि • शारिरिक अपाङ्गताका परिचय, प्रकार • पुनर्स्थापनाको उपाय • पुनर्स्थापनाका लागि सहयोगि निकाय र उपलब्ध सेवा

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री:
योजना तर्जुमा फाराम, डप्टी (क्लिप बोर्ड), पेन, पेनसील, इरेजर, सापनर अङ्गहरूको चार्ट अभिलेख फारम, कमप्युटर, फाइल ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ३ घन्टा
प्रयोगात्मकः २ घन्टा
सैद्धान्तिकः १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ८.२.२ः दृष्टि सम्वन्धी अपाङ्गताका भएका व्यक्तिको निमित्त पुनर्स्थापना सहयोग योजना बनाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. पुनर्स्थापना योजना तर्जुमा फाराम (rehabilitation goal setting form), सहयोग योजना तर्जुमा फाराम र व्यक्तिगत प्रोफाइल लिने । २. अपाङ्गता भएको व्यक्ति र निजको परिवार सँग भेट्ने (गृहभेट गर्ने) । ३. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा परिवारसँग अन्तर्क्रिया गर्ने । ४. दृष्टि सम्वन्धी अपाङ्गताको प्रकृति र गम्भीरताको निर्धारण गर्ने । ५. अपाङ्गताको प्रकृति र गम्भीरताको आधारमा दीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलाप निर्धारण गर्ने । ६.अपाङ्गता सेवा सुविधा तथा सहयोगको नक्साङ्कन गर्ने । ७. फारामहरू व्यक्तिगत प्रोफाइल थप गरी फाइलिङ गर्ने । ८. तथ्याङ्क MS EXCEL/ MIS मा इन्ट्री गरी अभिलेख राख्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घर **निर्दिष्ट कार्य (के):** दृष्टि सम्वन्धी अपाङ्गताका भएको व्यक्तिको निमित्त पुनर्स्थापना सहयोग योजना बनाउने । **स्तर (कति राम्रोसँग):** • क्रमानुसार फाराम भरिएको तथा फाइलिङ्ग गरिएको • दीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गरिएको ।	• दृष्टि सम्वन्धी अपाङ्गताको परिभाषा र वर्गीकरण • आखाँका रोगहरू • दृष्टि क्षमता • पुनर्स्थापनाको उपाय • पुनर्स्थापनाका लागि सहयोगि निकाय र उपलब्ध सेवा

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः
गोल सेटिङ फर्म डप्टी (क्लिप बोर्ड), पेन, अङ्कहरूको चार्ट कमप्युटर, फाइल ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ३ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ८.२.३: सुनाई सम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिको निमित्त पुनर्स्थापना सहयोग योजना बनाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. पुनर्स्थापना योजना तर्जुमा फाराम (rehabilitation goal setting form), सहयोग योजना तर्जुमा फाराम र व्यक्तिगत प्रोफाइल लिने । २. अपाङ्गता भएको व्यक्ति र निजको परिवारसँग भेट्ने (गृहभेट गर्ने) । ३. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा परिवारसँग अन्तर्क्रिया गर्ने । ४. कानको प्रकृति र सुनाई क्षमताको गम्भीरता निर्धारण गर्ने ५. अपाङ्गताको प्रकृति र गम्भीरताको आधारमा दीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गर्ने । ६.अपाङ्गता सेवा सुविधा तथा सहयोगको नक्साङ्कन गर्ने । ७. फारामहरू व्यक्तिगत प्रोफाइल थप गरी फाइलिङ गर्ने । ८. तथ्याङ्क MS EXCEL/ MIS मा इन्ट्री गरी अभिलेख राख्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घर **निर्दिष्ट कार्य (के):** सुनाई सम्बन्धी भएको व्यक्तिको निमित्त पुनर्स्थापना सहयोग योजना बनाउने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** • क्रमानुसार फाराम भरिएको तथा फाइलिङ्ग गरिएको • दीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गरिएको ।	• कानको बनौट सुन्ने प्रकृया • कान सम्बन्धी रोगहरू र संक्रमण • श्रवण क्षमता • पुनर्स्थापनाको उपाय • पुनर्स्थापनाका लागि सहयोगि निकाय र उपलब्ध सेवा • अटोस्कोपको प्रयोग

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः
गोल सेटिङ फर्म, श्रवण यन्त्र, टियुनिङ फोर्क, अडियो मेट्री , अङ्गहरूको चार्ट, कमप्युटर, फाइल, अटोस्कोप ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ८.२.४: श्रवण दृष्टिविहीन अपाङ्गता भएका व्यक्तिको निमित्त पुनर्स्थापना सहयोग योजना बनाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. पुनर्स्थापना योजना तर्जुमा फाराम (rehabilitation goal setting form), सहयोग योजना तर्जुमा फाराम र व्यक्तिगत प्रोफाइल लिने । २. अपाङ्गता भएको व्यक्ति र निजको परिवारसँग भेट्ने (गृहभेट गर्ने) । ३. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा परिवारसँग अन्तर्क्रिया गर्ने । ४. कान र आँखाको प्रकृति एवं सुनाइ र दृष्टि क्षमताको गम्भीरता निर्धारण गर्ने । ५. अपाङ्गताको प्रकृति र गम्भीरताको आधारमादीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गर्ने । ६. अपाङ्गता सेवा सुविधा तथा सहयोगको नक्साङ्कन गर्ने । ७. फारामहरू व्यक्तिगत प्रोफाइल थप गरि फाइलिङ्ग गर्ने । ८. तथ्याङ्क MS EXCEL/ MIS मा इन्ट्री गरी अभिलेख राख्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घर **निर्दिष्ट कार्य (के):** श्रवण दृष्टिविहीन अपाङ्गता भएका व्यक्तिको निमित्त पुनर्स्थापना सहयोग योजना बनाउने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** • क्रमानुसार फाराम भरिएको तथा फाइलिङ्ग गरिएको • दीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गरिएको ।	• श्रवण दृष्टिविहीन अपाङ्गता • दुई इन्द्रीय (श्रवण र दृष्टि) बिचको अन्तर्क्रिया • पुनर्स्थापनाको उपाय • पुनर्स्थापनाका लागि सहयोगि निकाय र उपलब्ध सेवा

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः
गोल सेटिङ फर्म, श्रवण यन्त्र, टियुनिङ फोर्क, अडियो मेट्री , अङ्गहरूको चार्ट कमप्युटर, फाइल, अटोस्कोप, कटन, माक्स, ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ३ घन्टा
प्रयोगात्मक: १ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ८.२.५: स्वर र बोलाइसम्बन्धी आपङ्गता भएका व्यक्तिको निमित्त पुनर्स्थापना सहयोग योजना बनाउने

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. पुनर्स्थापना योजना तर्जुमा फाराम (rehabilitation goal setting form), सहयोग योजना तर्जुमा फाराम र व्यक्तिगत प्रोफाइल लिने । २. अपाङ्गता भएको व्यक्ति र निजको परिवारसँग भेट्ने (गृहभेट गर्ने) । ३. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा परिवारसँग अन्तर्क्रिया गर्ने । ४. स्वर र बोलाइसम्बन्धी अङ्गमा उत्पन्न कठिनाइ र सीमितताको गम्भीरता निर्धारण गर्ने । ५. अपाङ्गताको प्रकृति र गम्भीरताको आधारमा दीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गर्ने । ६. अपाङ्गता सेवा सुविधा तथा सहयोगको नक्साङ्कन गर्ने । ७. फारामहरू व्यक्तिगत प्रोफाइल थप गरी फाइलिङ गर्ने । ८. तथ्याङ्क MS EXCEL/ MIS मा इन्ट्री गरी अभिलेख राख्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घर **निर्दिष्ट कार्य (के):** स्वर र बोलाइ सम्वन्धी आपङ्गता भएका व्यक्तिको निमित्त पुनर्स्थापना सहयोग योजना बनाउने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** • क्रमानुसार फाराम भरिएको तथा फाइलिङ्ग गरिएको । • दीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गरिएको ।	• स्वर बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गताको परिचय, प्रकार, • संचार गर्ने विधि र तरिका, पुनर्स्थापनाको उपाय • पुनर्स्थापनाका लागि सहयोगि निकाय र उपलब्ध सेवा

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: योजना तर्जुमा फाराम, गोल सेटिङ फर्म, टियुनिङ्ग फोर्क, अडियो मेट्रि, कमप्युटर

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ४ घन्टा
प्रयोगात्मकः २ घन्टा
सैद्धान्तिकः २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ८.२.६: मानसिक वा मनोसामाजिक आपङ्गता भएका व्यक्तिहरूको निमित्त पुनर्स्थापना सहयोग योजना बनाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. पुनर्स्थापना योजना तर्जुमा फाराम (rehabilitation goal setting form), सहयोग योजना तर्जुमा फाराम र व्यक्तिगत प्रोफाइल लिने । २. अपाङ्गता भएको व्यक्ति र निजको परिवार सँग भेट्ने (गृहभेट गर्ने) । ३. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा परिवारसँग अन्तर्क्रिया गर्ने । ४. मस्तिस्क र मानसिक अङ्गमा आएको समस्या पहिल्याउने । ५. अपाङ्गताको प्रकृतिको आधारमा दीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गर्ने । ६.अपाङ्गता सेवा सुविधा तथा सहयोगको नक्साङ्कन गर्ने । ७. फारामहरू व्यक्तिगत प्रोफाइल थप गरी फाइलिङ्ग गर्ने । ८. तथ्याङ्क MS EXCEL/ MIS मा इन्ट्री गरी अभिलेख राख्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घर **निर्दिष्ट कार्य (के):** मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको निमित्त पुनर्स्थापना सहयोग योजना बनाउने । **स्तर (कति राम्रोसँग):** • क्रमानुसार फाराम भरिएको तथा फाइलिङ्ग गरिएको • दीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गरिएको ।	• मानसिक वा मनोसामाजिक आपङ्गताको परिचय, प्रकार, गम्भीरता • पुनर्स्थापनाको उपाय • पुनर्स्थापनाका लागि सहयोगी निकाय र उपलब्ध सेवा

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः योजना तर्जुमा फाराम, डप्टी (क्लिप बोर्ड), पेन, पेनसील, इरेजर, सापनर, अङ्गको चार्ट, भिडियो

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ४ घन्टा
प्रयोगात्मकः २ घन्टा
सैद्धान्तिकः २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ८.२.७: बौद्धिक अपाङ्गताभएका व्यक्तिहरूको निमित्त पुनर्स्थापना सहयोग योजना बनाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. पुनर्स्थापना योजना तर्जुमा फाराम (rehabilitation goal setting form), सहयोग योजना तर्जुमा फाराम र व्यक्तिगत प्रोफाइल लिने । २. अपाङ्गता भएको व्यक्ति र निजको परिवार सँग भेट्ने (गृहभेट गर्ने) । ३. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा परिवारसँग अन्तर्क्रिया गर्ने । ४. बौद्धिक विकास नभएको तथा वातावरणमा सपेक्ष कृयाकलाप अवस्था पहिल्याउने । ५. अपाङ्गताको अवस्थाको आधारमा दीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गर्ने । ६.अपाङ्गता सेवा सुविधा तथा सहयोगको नक्साङ्कन गर्ने । ७. फारामहरू व्यक्तिगत प्रोफाइल थप गरि फाइलिङ्ग गर्ने । ८. तथ्याङ्क MS EXCEL/ MIS मा इन्ट्री गरी अभिलेख राख्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घर **निर्दिष्ट कार्य (के):** बौद्धिक अपाङ्गता आपङ्गता भएका व्यक्तिहरूको निमित्त पुनर्स्थापना सहयोग योजना बनाउने । **स्तर (कति राम्रोसँग):** ● फाराम भरिएको तथा क्रमानुसार फाइलिङ्ग गरिएको ● दीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गरिएको ।	● बौद्धिक अपाङ्गताको परिचय, ● अवस्था र प्रकार, ● पुनर्स्थापनाको उपाय ● पुनर्स्थापनाका लागि सहयोगि निकाय र उपलब्ध सेवा

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः योजना तर्जुमा, डप्टी (क्लिप बोर्ड), पेन, पेनसील, इरेजर, सापनर, अङ्गको चार्ट, भिडियो, IQ assessment tool,

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: १ घन्टा
सैद्धान्तिक: ३ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ८.२.८: अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया सम्बन्धी) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको निमित्त पुनर्स्थापना सहयोग योजना बनाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. पुनर्स्थापना योजना तर्जुमा फाराम (rehabilitation goal setting form), सहयोग योजना तर्जुमा फाराम र व्यक्तिगत प्रोफाइल लिने । २. अपाङ्गता भएको व्यक्ति र निजको परिवारसँग भेट्ने (गृहभेट गर्ने) । ३. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा परिवारसँग अन्तर्क्रिया गर्ने । ४. अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया सम्बन्धी) रगत नरोकिने निलो डाम हुने व्यक्तिहरूको बिगतको विवरण पहिल्याइ वर्गीकरण गर्ने । ५. अपाङ्गताको अवस्थाको आधारमादीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गर्ने । ६. अपाङ्गता सेवा सुविधा तथा सहयोगको नक्साङ्कन गर्ने । ७. फारामहरू व्यक्तिगत प्रोफाइल थप गरि फाइलिङ्ग गर्ने । ८. तथ्याङ्क MS EXCEL/ MIS मा इन्ट्री गरी अभिलेख राख्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घर । **निर्दिष्ट कार्य (के):** अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया सम्बन्धी) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको निमित्त पुनर्स्थापना सहयोग योजना बनाउने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** • क्रमानुसार फाराम भरिएको तथा फाइलिङ्ग गरिएको • दीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गरिएको ।	• रक्तसंचारको प्रणाली, • रगत बन्ने तरिका । • हेमोफिलियाको परिचय, संकेत, कारण, असर • पुनर्स्थापनाको उपाय • पुनर्स्थापनाका लागि सहयोगि निकाय र उपलब्ध सेवा

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: फर्म, डप्टी (क्लिप बोर्ड), पेन, पेनसील, इरेजर, सापनर, अङ्कको चार्ट, भिडियो

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ८.२.९: अटिज्म सम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको निमित्त पुनर्स्थापना सहयोग योजना बनाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. पुनर्स्थापना योजना तर्जुमा फाराम (rehabilitation goal setting form), सहयोग योजना तर्जुमा फाराम र व्यक्तिगत प्रोफाइल लिने । २. अपाङ्गता भएको व्यक्ति र निजको परिवार सँग भेट्ने (गृहभेट गर्ने) । ३. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा परिवारसँग अन्तर्क्रिया गर्ने । ४. अटिज्म भएका व्यक्तिको व्यवहार प्रतिक्रिया स्वभावका आधारमा वर्गीकरण गर्ने । ५. अपाङ्गताको अवस्थाको आधारमा दीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गर्ने । ६. अपाङ्गता सेवा सुविधा तथा सहयोगको नक्साङ्कन गर्ने । ७. फारामहरू व्यक्तिगत प्रोफाइल थप गरि फाइलिङ गर्ने । ८. तथ्याङ्क MS EXCEL/ MIS मा इन्ट्री गरी अभिलेख राख्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घर । **निर्दिष्ट कार्य (के):** अटिज्म सम्बन्धी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको निमित्त पुनर्स्थापना सहयोग योजना बनाउने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** • क्रमानुसार फाराम भरिएको तथा फाइलिङ गरिएको • दीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गरिएको ।	• अटिज्म सम्बन्धी अपाङ्गता • वर्गीकरण गर्ने तरिका • पुनर्स्थापनाको उपाय • पुनर्स्थापनाका लागि सहयोगी निकाय र उपलब्ध सेवा

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: योजना तर्जुमा फर्म, डप्टी (क्लिप बोर्ड), पेन, पेनसील, इरेजर, सापनर, अङ्कको चार्ट, श्रव्यदृश्य सामग्री ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: १ घन्टा
सैद्धान्तिक: ३ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ८.२.१०: बहुअपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको निमित्त पुनर्स्थापना सहयोग योजना बनाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. पुनर्स्थापना योजना तर्जुमा फाराम (rehabilitation goal setting form), सहयोग योजना तर्जुमा फाराम र व्यक्तिगत प्रोफाइल लिने । २. अपाङ्गता भएको व्यक्ति र निजको परिवार सँग भेट्ने (गृहभेट गर्ने) । ३. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा परिवारसँग अन्तर्क्रिया गर्ने । ४. बहुअपाङ्गता भएका व्यक्तिको व्यवहार, शारिरिक अङ्गहरू र प्रणालीहरूमा भएको एक भन्दा बढि अपाङ्गताको आधारमा वर्गीकरण गर्ने । ५. अपाङ्गताको अवस्थाको आधारमादीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गर्ने । ६.अपाङ्गता सेवा सुविधा तथा सहयोगको नक्साङ्कन गर्ने । ७. लक्ष्य निर्धारण फर्ममा सम्पूर्ण विवरण भर्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घर । **निर्दिष्ट कार्य (के):** बहुअपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको निमित्त सहयोग पुनर्स्थापना योजना बनाउने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** • क्रमानुसार फाराम भरिएको तथा फाइलिङ्ग गरिएको • दीर्घकालीन (५ वर्ष), वार्षिक लक्ष्य र तत्कालीन क्रियाकलापहरू निर्धारण गरिएको ।	• बहुअपाङ्गताका अवस्थाहरू • सेरेबल्स पाल्सी • वर्गीकरण गर्ने तरिका • सेरेब्रर पाल्सी र मातृ स्वास्थ्य र पोषण को अन्तरसम्बन्ध • पुनर्स्थापनाको उपाय • पुनर्स्थापनाका लागि सहयोगि निकाय र उपलब्ध सेवा

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्र योजना तर्जुमा फाराम, लक्ष्य निर्धारण फर्ममा, डप्टी (क्लिप बोर्ड), पेन, पेनसील, इरेजर, सापनर, अङ्गको चार्ट, श्रव्य दृश्य, कम्प्युटर सामग्री ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

मोड्युल ९: दुर्व्यवहारबाट संरक्षण तथा व्यवस्थापन

यस मोडयुलमा समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताले अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई हुन सक्ने दुर्व्यवहारबाट रोकथाम र संरक्षण कोलागि आवश्यक पर्ने सीप, ज्ञान तथा पेसाप्रतिका अवधारणाहरूलाई विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ । यस मोडयुलमा प्रशिक्षार्थीहरूले दुर्व्यवहार अथवा सोको जोखिमको नक्साङ्कन, अपाङ्गता भएका बालबालिकाको सुरक्षा र संरक्षण गर्न, उजुरी गर्न तथा मनोविमर्श सेवाका लागि प्रेषणगर्न सक्ने छन् ।

सीपको सूची

१. दुर्व्यवहार अथवा सोको जोखिमको नक्साङ्कन गर्ने
२. आफ्नो सुरक्षा र संरक्षण गर्न अपाङ्गता भएका बालबालिकाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने
३. उजुरी गर्न सहयोग गर्ने
४. मनोविमर्श सेवाका लागि प्रेषण गर्ने

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ४ घन्टा
प्रयोगात्मकः २ घन्टा
सैद्धान्तिकः २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं ९.१: दुर्व्यवहार अथवा सोको जोखिमको नक्साङ्कन गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. समुदायमा घटेका सुनिएका दुर्व्यवहारका घटनाहरूको बारे जानकारी लिने । २. अपाङ्गता भएका बालबालिकासँग बैठक गर्ने । ३. दुर्व्यवहारका बारेमा बालबालिकालाई जानकारी दिने । ४. शरीरमा भएको दुर्व्यवहार नक्साङ्कन गर्न लगाउने । ५. आफू वा आफ्नो साथीलाई दुर्व्यवहार भएको गाउँठाउँको स्थानको नक्साङ्कन गर्न लगाउने । ६. पीडित बालबालिकाको पहिचान गरी गोप्य रूपमा टिप्ने र गृहभेट गर्ने । ७. गृहभेटमा बालबालिकालाई हुन सक्ने वा भइरहेको दुर्व्यवहारका बारेमा जानकारी लिने । ८. नक्साङ्कन (बुँदा ५ र ६) लाई अद्यावधिक गर्ने ।	**अवस्था (दिइएको) :** घर, बाल क्लब, विद्यालय वा समुदाय **निर्दिष्ट कार्य (के) :** दुर्व्यवहार अथवा सोको जोखिमको नक्साङ्कन गर्ने । **स्तर (कति राम्रोसँग) :** ● दुर्व्यवहारबाट पीडित बालबालिका, भएको स्थानको नक्साङ्कन गरिएको ।	दुर्व्यवहारको अर्थ, प्रकृति, स्वरूप जोखिम (शरीर र क्षेत्र) नक्साङ्कन विधि दुर्व्यवहारका सम्बन्धमा भएका कानुनी व्यवस्था

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री
कापी, कलम, न्यूजप्रिन्ट पेपर वा फ्लिप चार्ट, मार्कर, ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ४ घन्टा
प्रयोगात्मकः २ घन्टा
सैद्धान्तिकः २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं ९.२: आफ्नो सुरक्षा र संरक्षण गर्न अपाङ्गता भएका बालबालिकाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका बालबालिकासँग बैठक गर्ने । २. दुर्व्यवहार र असल व्यवहारको फरक वताउने । ३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई हुन सक्ने वा भइरहेका दुर्व्यवहारका बारेमा बताउने । ४. दुर्व्यवहारबाटआफूलाई बचाउने उपायहरू पत्ता लगाउन समूह छलफल गर्ने । ५.अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय अनुभव र अभ्यासका आधारमा दुर्व्यवहार रोकथाममा सहयोगी उपायका बारेमा बताउने । ६.अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई आफ्नो सुरक्षा वा संरक्षणका निमित्त सहयोग दिने व्यक्ति वा संस्था पत्ता लगाउने । ७. अभिलेख राख्ने र पृष्ठपोषण दिने । ।	**अवस्था (दिइएको):** बाल क्लब, विद्यालय वा समुदाय **निर्दिष्ट कार्य (के) :** आफ्नो सुरक्षा र संरक्षण गर्न अपाङ्गता भएका बालबालिकाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । **स्तर (कति राम्रोसँग) :** ● बालबालिकाले आफूलाई दुर्व्यवहारबाट जोगाउने उपायहरूबारे जानकार भएको । ● सुरक्षा वा संरक्षणका निमित्त सहयोग दिने व्यक्ति वा संस्था पत्ता लगाउन सकिएको ।	● दुर्व्यवहारका प्रकृति ● दुर्व्यवहारबाट संरक्षणका उपायहरू ● समूह कार्य विधि ● सहयोगी व्यक्ति वा संस्थाका पत्ता लगाउने विधि ● जोखिम नक्साङ्कन विधि

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री
सेवा रजिष्टर, कापी, कलम, न्यूजप्रिन्ट पेपर वा फ्लिप चार्ट, मार्कर, श्रव्य दृश्य, Best practices (short documentary)

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ४ घन्टा
प्रयोगात्मकः १ घन्टा
सैद्धान्तिकः ३ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं ९.३: उजुरी गर्न सहयोग गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. दुर्व्यवहारको घटनाको सूचना अभिलेख गर्ने । २. पीडित अथवा परिवारलाई स्थानीय तह (न्यायिक समिति) वा प्रहरी कार्यालयमा उजुरी गर्न सहयोग गर्ने । ३. कार्यक्षेत्रमा वा नजिकै एकद्वार सङ्कट व्यवस्थापन केन्द्र भए उक्त केन्द्रमा प्रेषण गर्ने । ४. एकद्वार सङ्कट व्यवस्थापन केन्द्र नभए उजुरी गर्नलाई सहयोग गर्ने निकायको पत्ता लगाई पीडितसँग सम्पर्क गराउने । ५. आवश्यक भएको खण्डमा न्यायिक निकायमा पुऱ्याउने वा पुऱ्याउनको निमित्त प्रेषण गर्ने । ६. न्यायिक प्रक्रियामा लाग्ने समय, अनुकूल र प्रतिकूल परिस्थिति तथा प्रक्रियाहरूबारे अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा निजको परिवारलाई सुसूचीत गराउने । ७. उजुरीको अभिलेख राख्ने र पृष्ठपोषण दिने ।	**अवस्था (दिइएको):** घर, समुदाय, प्रहरी कार्यालय, स्थानीय निकाय **निर्दिष्ट कार्य (के):** उजुरी गर्न सहयोग गर्ने । **स्तर (कति राम्रोसँग):** ● पीडित अथवा परिवारलाई स्थानीय तह वा प्रहरी कार्यालयमा उजुरी गर्न प्रक्रिया थहा भएको । ● पीडित अथवा परिवारलाई न्यायिक प्रक्रियामा लाग्ने समय, अनुकूल र प्रतिकूल परिस्थिति तथा प्रक्रियाहरूबारे जानकार भएको ।	● दुर्व्यवहारका किसिम, उजुरी सुन्ने निकाय र न्यायप्रक्रियाका ● अपाङ्गता भएका व्यक्ति/बालबालिकामाथिहुने कतिपय दुर्व्यवहारहरू समुदाय वा परिवारमा नै अन्त्य हुने कुरा । ● एकद्वार सङ्कट व्यवस्थापन केन्द्र र यस केन्द्रमा उपलब्ध सेवाबारे जानकारी दिने ।

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री
सेवा रजिष्टर, अभिलेख फारम, कापी, कलम, न्यूजप्रिन्ट पेपर वा फ्लिप चार्ट, मार्कर, श्रव्य दृश्य, Best practices ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं ९.४: मनोविमर्श सेवाका लागि प्रेषण गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. दुर्व्यवहारबाट पीडित अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पहिचान गर्ने । २. मनोविमर्श सेवा आवश्यक भए नभएको यकिन गर्ने । ३. मनोविमर्श सेवा आवश्यक भएमा उक्त सेवा लिनका लागि दुर्व्यवहारबाट पीडित व्यक्ति वा बालबालिकालाई पठाउन परिवारलाई प्रोत्साहन गर्ने । ४. नजिकका सेवा प्रदायक व्यक्ति वा संस्थाको नक्शांकन गर्ने । ५. मनोविमर्श सेवा प्रदायक व्यक्ति वा संस्थासँग समन्वय गर्ने । ६. मनोविमर्श सेवाका लागि सेवा प्रदायक व्यक्ति वा संस्थामा प्रेषण गर्ने । ७. मनोविमर्श सेवा प्रदायकको सीफारिसबमोजिम सेवा निरन्तर लिएको नलिएको इकिन गर्ने । ८. अभिलेख राख्ने र पृष्ठपोषण दिने ।	**अवस्था (दिइएको):** घर, समुदाय, बालबालिका **निर्दिष्ट कार्य (के) :** मनोविमर्श सेवाका लागि प्रेषण गर्ने । **स्तर (कति राम्रोसँग) :** ● मनोविमर्श सेवा आवश्यक भए नभएको यकिन भएको । ● मनोविमर्श सेवाका लागि सेवा प्रदायक व्यक्ति वा संस्थामा प्रेषण भएको ।	● सेवाको महत्व, परिचय ● मनोविमर्श सेवा, चाहिने अवस्था तथा लक्षण ● मनोविमर्श सेवा प्रदायकको सूची तथा विवरण

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री:
सेवा रजिष्टर, अभिलेख फारम, कापी, कलम, न्यूजप्रिन्ट पेपर वा फ्लिप चार्ट, मार्कर, श्रव्य दृश्य, Best practices, प्रेषण फाराम,।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

मोड्युल १०: सचेतना तथा पैरवी

यस मोडयुलमा समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताले अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकार प्राप्तिका लागि आवश्यक पर्ने पैरवी सम्बन्धी सीप, ज्ञान तथा पेसाप्रतिका अवधारणाहरूलाई विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएकोछ। यस मोडयुलको तालिम पश्चात प्रशिक्षार्थीहरूले अधिकारबारे सचेतना जगाउने, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकार र सुविधाहरू दिलाउन पैरवी गर्न सक्नेछन्।

सीपको सूची

१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिका अधिकारबारे सचेतना जगाउने।
२. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले पाउने अधिकार र सुविधाहरूका निमित्त पैरवी गर्ने
३. विद्यमान भौतिक संरचनामा पहुँच र अपांग मैत्री भौतिक संरचनको अभिवृद्धिका लागि पैरवी गर्ने।
४. पहुँचयुक्त संचार (अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि उपयुक्त संचारको व्यवस्था) को लागि पैरवी गर्ने।
५. मानवीय विविधता र समान अवसरकालागि सचेतना तथा पैरवी गर्ने।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ८ घन्टा
प्रयोगात्मक: ४ घन्टा
सैद्धान्तिक: ४ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं १०.१: अपाङ्गता भएका व्यक्तिका अधिकारबारे सचेतना जगाउने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका व्यक्ति, तिनका परिवार तथा अन्य सरोकारवालाको भेला बोलाउने । २. अपाङ्गताको परिचय र वर्गीकरणको बारेमा बताउने । ३. अधिकार र दायित्व शब्दको अर्थ र प्रयोग बारे बुझाउने । ४. UNCRPD को बारेमा संक्षिप्तमा बताउने । ५. अपाङ्गताका सम्बन्धमा संविधानले उल्लेख गरेका विषयहरू बारे बुझाउने । ६. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकार सम्बन्धी ऐन, २०७४ का मूलभूत प्रावधान बताउने । ७. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका निमित्त संघीय, प्रदेश र स्थानीय सरकारले उल्लेख गरेका नीतिहरू बारे जानकारी गराउने । ८. अपाङ्गता र सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रम बारेमा जानकारी गराउने । ९. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको समूह भएको पालिकामा समावेशी सहभागिता र गठन नभएका पालिकामा गठनका लागि अपाङ्गता भएका व्यक्ति र पालिकामा सहजीकरण वा समन्वय गर्ने, ९. अभिलेख राख्ने र पृष्ठपोषण दिने ।	**अवस्था (दिइएको):** समुदाय **निर्दिष्ट कार्य (के):** अपाङ्गता भएका व्यक्तिका अधिकारबारे सचेतना जगाउने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** • अपाङ्गता भएका व्यक्ति का अधिकार सुचीकरण गर्न सक्ने । • संघीय, प्रदेश र स्थानीय सरकारका नीति तथा कार्यक्रमहरू छुट्याउन सक्ने ।	अपाङ्गता सम्बन्धमा निम्न ऐन कानुनमा भएका व्यवस्थाहरू • UNCRPD • संविधान • ऐन • नीति • कार्यक्रम • अपाङ्गता भएका व्यक्तिको समूह: औतित्य, र गठन कार्यविधि

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: अभिलेख फारम, न्यूजप्रिन्ट, मार्कर, कापी, कलम, रजिष्टर, मेटाकार्ड, टेप, UNCRPD, संविधान, ऐन, संग्रह ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ५ घन्टा
प्रयोगात्मक: ४ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं १०.२: अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले पाउने अधिकार र सुविधाहरूका निमित्त पैरवी गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. विद्यमान कानुन अन्तर्गत अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले पाउने अधिकार र सुविधाहरूका बारेमा सूची बनाउने । २. स्थलगत अध्ययन (घर, विद्यालय, अस्पताल, समुदाय तथा अन्य स्थल) बाट अपाङ्गता भएका ब्यत्तिका अवस्था पत्ता लगाउने । ३. कार्यान्वयन नभएका अधिकार वा सुविधा यकिन गर्ने । ४. कार्यान्वयन नभएका अधिकार वा सुविधा प्रदान गर्ने निकाय र अवस्थाहरूको बारेमा विश्लेषण गर्ने । ५. कार्यान्वयन नभएका अधिकार वा सुविधाका लागि पैरवी गर्न सहयोगी पत्ता लगाउने र छलफल गर्ने । ६. सम्बन्धित संस्था वा व्यक्तिहरूसँग हुने बैठकमा वा भेटघाटमा कार्यान्वयन नभएका अधिकार वा सुविधा सम्बन्धी कुरा उठाउने । ७. बैठकबाट आएका संभाव्य उपायहरू कार्यान्वयन भए नभएको यकिन गर्ने । ८. अभिलेख राख्ने र पृष्ठपोषण दिने ।	**अवस्था (दिइएको):** सरकारी तथा सार्वजनिक निकायसँगको बैठक, विद्यालय, समुदाय। **निर्दिष्ट कार्य (के):** अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले पाउने अधिकार र सुविधाहरूका निमित्त पैरवी गर्ने । **स्तर (कति राम्रोसँग):** • कार्यान्वयन नभएका अधिकार वा सुविधा यकिन भएको । • अधिकार कार्यान्वयन गर्ने वा गर्न सहयोगी निकाय तथा व्यक्तिको पहिचान भएको । • संभाव्य उपायहरू पता लागेको ।	• अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारको सूची • दायित्व भएका निकायहरूको नाम र क्षेत्र

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: अभिलेख फारम, न्युजप्रिन्ट, मार्कर, कापी, कलम, रजिष्टर, मेटाकार्ड, टेप, UNCRPD, संविधान, ऐन, संग्रह ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गने

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: ३ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं १०.३ : विद्यमान भौतिक संरचनामा पहुँच र अपांग मैत्री भौतिक संरचनाको अभिवृद्धिका लागि पैरवी गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	**प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू**	**सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान**
१.पालिकामा उपलब्ध सरकारी तथा सार्वजनिक भौतिक संरचनाको सूची बनाउने । २. ती भौतिक संरचनामा विभिन्न खालको अपाङ्गताको आधारमा पहुँच छ, छैन विश्लेषण गर्ने । ३. अपाङ्गतामा काम गर्ने संस्था र सरोकारवालासँग यस विषयमा छलफल गर्ने । ४. सम्बन्धित संस्था वा व्यक्तिहरूसँग हुने बैठकमा वा भेटघाटमा विद्यमान भौतिक संरचनामा पहुँच र अभिवृद्धि सम्बन्धी कुरा उठाउने । ५. पहुँच पुर्‍याउनका निमित्त गर्नुपर्ने कार्य पत्ता लगाउने । ६. बैठकबाट आएका संभाव्य उपायहरू कार्यान्वयन भए नभएको यकिन गर्ने । ७. अभिलेख राख्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** सरकारी तथा सार्वजनिक निकाय, **निर्दिष्ट कार्य (के):** विद्यमान भौतिक संरचनामा पहुँच र अभिवृद्धिका लागि पैरवी गर्ने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** • आफ्नो कार्यक्षेत्रमा भएका भौतिकसंरचनाहरूको पहुँचयोग्यता पहिचान गरिएको । • पहुँचयोग्यताकालागि संभाव्य उपायहरू प्रस्ताव गरिएको ।	• Accessibility Guidelines and standards

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः अभिलेख फारम, न्यूजप्रिन्ट, मार्कर, कापी, कलम, रजिष्टर, मेटाकार्ड, टेप, Asscebility audit checklist संविधान, ऐन, संग्रह ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ३ घन्टा
प्रयोगात्मकः २ घन्टा
सैद्धान्तिकः १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं १०.४: पहुँचयुक्त संचार (अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि उपयुक्त संचारको व्यवस्था) को लागि पैरवी गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. पालिकामा उपलब्ध सरकारी तथा सार्वजनिक सेवा सुविधा र तिनका प्रदायकहरू (पालिकाको कार्यालय, विद्यालय तथा अस्पतालहरूको) को सूची बनाउने २. प्रदायक संस्थाहरूमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि संचारमा पहुँच (विशेषत ब्रेल र सांकेतिक भाषा, अनुवादक) छ, छैन विश्लेषण गर्ने । ३. अपाङ्गतामा काम गर्ने संस्था र सरोकारवालासँग यस विषयमा छलफल गर्ने । ४. सेवा प्रदायक संस्थाहरूसँग हुने बैठक वा भेटघाटमा पहुँचयुक्त संचारको व्यवस्था सम्बन्धी कुरा उठाउने । ५. संचारको व्यवस्थाका निमित्त गर्नुपर्ने कार्य पत्ता लगाउने । ६. बैठकबाट पहिचान भएका व्यवस्थाहरू कार्यान्वयन भए नभएको यकिन गर्ने । ७. अभिलेख राख्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** सरकारी तथा सार्वजनिक निकायसँगको बैठक **निर्दिष्ट कार्य (के):** पहुँचयुक्त संचार (अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि उपयुक्त संचारका व्यवस्था) को लागि पैरवी गर्ने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** ● आफ्नो कार्यक्षेत्रमा भएका सरकारी तथा सार्वजनिक सेवा प्रदायक संस्थाको बारेमा जानकारी भएको । ● पैरवी तथा कार्यान्वयन गर्ने निकाय तथा व्यक्तिको पहिचान भएको । ● संभाव्य उपायहरू पत्ता लागेको ।	● अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई संचारमा हुने अवरोध ● संचारलाई पहुँचयुक्त बनाउन सकिने उपायहरू

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः अभिलेख फारम, न्युजप्रिन्ट, मार्कर, कापी, कलम, रजिष्टर, मेटाकार्ड, टेप, UNCRPD, संविधान, ऐन, संग्रह, कम्प्युटर ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. १०.५: मानवीय विविधता र समान अवसरकालागि सचेतना तथा पैरवी गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गताका प्रकार र उनीहरूको संख्याका बारेमा स्मरण गर्ने । २. अपाङ्गता भएका व्यक्तिले पुर्याउने सक्ने योगदान (सामाजिक तथा आर्थिक) लाई प्रकारका आधारमा विश्लेषण गर्ने । ३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई मानवीय विविधता (जस्तै जात, धर्म, लिङ्ग - महिला/पुरुष/तेस्रो लिङ्गी, काला/गोरा, अग्लो/होचो) भित्रको स्वरूप भएको कुरा बुझाउने । ५. अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई समान अवसर सिर्जना गर्नका लागि **उपयुक्त अनुकूलताको व्यवस्था (ह्वीलचेयर छिर्ने बाथरुम, उचाई र शरीर अनुसारको टेबल, कुर्सी, आदि)** गर्ने बारेमा छलफल गर्ने । ६. पालिका, वडा, अस्पताल वा अन्य कार्यालयमा आउने अपाङ्गता भएका व्यक्ति सेवाग्राही भएमा उनीहरूलाई आवश्यक सहयोगीको (अनुवादक, सेवा लिने कोठा वा स्थान देखाउने आदि) आवश्यकताका बारेमा छलफल गर्ने । ७. छलफलमा सहभागी व्यक्तिले ल्याउन सक्ने र उसमा आउने परिवर्तनका सूची बनाउने । ८. पहुँचका निमित्त गर्नुपर्ने कार्य पत्ता लगाउने र कार्यान्वयन गर्ने । ९. अभिलेख राख्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** सरकारी तथा सार्वजनिक निकाय , **निर्दिष्ट कार्य (के):** मानवीय विविधता र समान अवसरकालागि सचेतना तथा पैरवी गर्ने । **स्तर (कति राम्रोसँग):** • मानवीय विविधता र समान अवसर बारे जानकारी भएको । • उपयुक्त अनुकूलताका लागि तरिका (सहयोगी राखिएको, अपाङ्गता मैत्री) अपनाइएको ।	• नेपालको जनसंख्या र अपाङ्गताको प्रतिशतका बारेमा जानकारी • मानवीय विविधता सम्बन्धमा ज्ञान • उपयुक्त अनुकूलताका लागि अपनाइने तरिका र असल अभ्यास (best practices)

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: अभिलेख फारम, न्यूजप्रिन्ट, मार्कर, कापी, कलम, रजिष्टर, मेटाकार्ड, टेप, Best Practicess in reasonable accommodation**,** संविधान, ऐन, संग्रह, कम्प्युटर, **।**

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

मोड्युल ११ः समन्वय, संचार तथा वृत्ति विकास

यस मोडयुलमा समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताले अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले समन्वय, संचार र वृत्ति विकासका सम्बन्धी सीप, ज्ञान तथा पेसाप्रतिका अवधारणाहरूलाई विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ। यस मोड्युलको तालिम पश्चात प्रशिक्षार्थीहरूले समन्वय र संचारका विधिहरू, तथा वृत्ति विकासका अवसरका बारेमा जान्नेछन्।

सीपको सूची

१. सरोकारवालाहरूको पहिचान गर्ने।
२. रेफरल प्रणालीको विकास गर्ने।
३. पेसागत आचरण/नैतिकता कायम गर्ने।
४. भाषागत दक्षता अभिवृद्धि गर्ने।
५. कम्प्युटर दक्षता अभिवृद्धि गर्ने।
६. अपाङ्गता व्यवस्थापन र सामाजिक विकासका मुद्दाहरूसँग सम्बन्धित ज्ञानको अभिवृद्धि गर्ने।
७. तालिम/बैठक/सेमिनारमा/भाग लिने

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ३ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं ११.१: सरोकारवालाहरूको पहिचान गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता रोकथाम, पुनर्स्थापना का क्षेत्रमा काम गर्ने स्थानीय, प्रादेशिक र संघीय सरकारी, गैरसरकारी र नीजिसंस्थाहरूको नक्शांकन गर्ने । २. संस्थाले अपाङ्गता रोकथाम र पुनर्स्थापनाका क्षेत्रमा गरिरहेको कामको सूचीकरण गर्ने । ३. अपाङ्गता रोकथाम र पुनर्स्थापनामा सहयोग गरिरहेका वा गर्न इच्छुक र सहयोग गर्न हिच्किचाउने संस्था र व्यक्ति पत्ता लगाउने । ४. संस्था भित्र जिम्मेवार व्यक्ति, निजको सम्पर्क नं, ठेगाना राख्ने । ५. निरन्तर अद्यावधिक गर्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताको मासिक बैठक **निर्दिष्ट कार्य (के):** सरोकारवालाहरूको पहिचान गर्ने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** • विभिन्न सरोकारवाला र सेवाको प्रकृतिको पहिचान गरिएको ।	• सरोकारवालाहरूको नक्सांकन विधि • अपाङ्गता श्रोत पुस्तिका

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः
न्युजप्रिन्ट, मार्कर, कापी, कलम, रजिष्टर, मेटाकार्ड, टेप, कम्प्युटर, अपाङ्गता श्रोत पुस्तिकाको नमुना ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ३ घन्टा
प्रयोगात्मकः २ घन्टा
सैद्धान्तिकः १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं ११.२: रेफरल प्रणालीको विकास गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. रेफरल डिरेक्टरी प्राप्त गर्ने वा बनाउने । (सरोकारवालाहरूको सूचीबाट) २. रेफरल सेवा प्रदायकसँग सम्पर्क, कुराकानी वा भेटघाट गरेर सम्बन्ध स्थापना गर्ने । ३. रेफरल सेवाका लागि आवश्यक प्रक्रिया निर्धारण गर्ने ३.१ रेफरल फारम, ३.२ जाने तहगत ठाउँ, ३.३ स्थानीय निकायबाट चाहिने सिफारिस, ३.४ पाउने वा लिनुपर्ने सुविधा, ३.५ सेवा लिने अपाङ्गता भएका व्यक्ति वा परिवारले व्यहोर्नपर्ने खर्च र अन्य दायित्वहरू ४. प्रेषण गर्ने । ५. अनुगमन गर्ने । ६. अभिलेख राख्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा निजको परिवार तथा कार्यालय **निर्दिष्ट कार्य (के):** रेफरल प्रणालीको विकास गर्ने । **स्तर (कति राम्रोसँग):** ● अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सेवा प्रदान गर्ने संस्था को कार्यविवरण भन्न सक्ने ।	● रेफरल डिरेक्टरी ● सरकारी कार्यालयको वेबपेज

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः न्युजप्रिन्ट, मार्कर, कापी, कलम, रजिष्टर, मेटाकार्ड, टेप, कम्प्युटर, रेफरल प्रक्रियाका कागजातका नमूना ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ४ घन्टा
प्रयोगात्मकः ३ घन्टा
सैद्धान्तिकः १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं ११.३: आर्थिक स्रोतको नक्सांकन गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा परिवार र समुदायलाई आर्थिक सहयोग दिने स्थानीय तह, जिल्ला, प्रदेश र केन्द्रमा भएका संस्था वा व्यक्तिको पहिचान गर्ने । (पत्रपत्रिका, छलफल तथा अन्य माध्यमबाट) २. ती संस्था वा व्यक्तिले दिने आर्थिक सहयोग र योग्यताको विवरणको सूचीकरण गर्ने । ३. संस्थाको सम्पर्क न., जिम्मेवार व्यक्ति, ठेगानाको अभिलेख राख्ने । ४. आर्थिक सहयोग दिने संस्थासँग सम्पर्क वा भेटघाट गरेर सम्बन्ध स्थापना गर्ने । ५.पालिकाको बजेट तथा कार्यक्रमबारेमा जानकारी प्राप्त गर्ने । ६. अभिलेख राख्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना सहजकर्ताको मासिक बैठक, कार्यालय **निर्दिष्ट कार्य (के):** आर्थिक स्रोतको नक्सांकन गर्ने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** • अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई आर्थीक सहयोग प्राप्त गर्ने आघार र मापदण्ड भन्न सक्ने । • सेवा प्रदायकसँग सम्बन्ध स्थापना भएको ।	• सरकारी, गैरसरकारी तथा व्यापारिक संस्थाहरूको बजेट, योजना तथा कार्यक्रम • प्रोफाइल

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः न्यूजप्रिन्ट, मार्कर, कापी, कलम, रजिष्टर, मेटाकार्ड, टेप, कम्प्युटर ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ५ घन्टा
प्रयोगात्मक: ४ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं ११.४: सरोकारवालाहरूलाई सूचना प्रवाह गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. प्रवाह गर्ने सूचना एकीकृत गर्ने । २. सरोकारवालाले गर्ने कामको आधारमा सूचनालाई वर्गीकरण गर्ने । ३. सूचना प्रवाहको माध्यम तय गर्ने (जस्तै email, newsletter, चिठी, बैठक) ४. तय गरिएको माध्यम र सरोकारवाला अनुरूप सूचना प्रवाह गर्ने । ५. सूचना प्रवाहका लागि बैठकमा उपस्थित हुने, छलफल गर्ने । ६. पालिकाले गर्ने योजना बैठक, सार्वजनिक सुनुवाइ तथा प्रकाशनमा सहभागी हुने र सूचना दिने ।	**अवस्था (दिइएको):** समुदाय, वडा कार्यालय, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय **निर्दिष्ट कार्य (के):** सरोकारवालाहरूलाई सूचना प्रवाह गर्ने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** • सूचना एकीकृत र वर्गीकरण गर्न सक्ने । • सूचना प्रवाह गर्ने विधि प्रयोग गर्न जानेको ।	• सूचना र यसको महत्व • प्रस्तुतीकरण • बैठकको प्रक्रिया निर्णय लिने प्रक्रिया स्थानीय तहको योजना निर्माणको प्रक्रिया तथा समय रेखा • पत्राचार सम्बन्धी ज्ञान ।

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: कम्प्युटर, कापी, कलम, कागज, चिठीको खाम, ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः २ घन्टा
प्रयोगात्मकः १ घन्टा
सैद्धान्तिकः १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ११.५ः पेसागत आचरण/नैतिकता कायम गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. समयमा कार्यालय आउने । २.सबै व्यक्तिलाई भेदभावरहित समान व्यवहार गर्ने । ३. आफ्नो कार्य विवरणको बारेमा स्पष्ट भई जिम्मेवार रूपमा कार्य सम्पादन गर्ने । ४. राजनीतिक तटस्थता कायम गर्ने । ५. अपाङ्ग संवेदनशील व्यवहार कायम गर्ने । ६. आर्थिक कारोबारमा पारदर्शिता कायम गर्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** समुदाय, वडा कार्यालय, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय । **निर्दिष्ट कार्य (के):** पेसागत आचरण/नैतिकता कायम गर्ने । **स्तर (कति राम्रोसँग):** गर्नहुने र नहुने १० कार्य बताउन सक्ने ।	नैतिक आचरण, अपाङ्ग संवेदनशील, पेसागत व्यवहार, राजनीतिक तटस्थता, पारदर्शिता तथा जवाफदेहिता

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः कम्प्युटर, कापी, कलम, कागज, मेटाकार्ड, मार्कर, ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: २ घन्टा
प्रयोगात्मक: १ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ११.६: भाषागत दक्षता अभिवृद्धि गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. स्थानीय स्तरमा मुख्यरूपमा प्रयोग हुने भाषाहरूको सूची बनाउने । २. स्थानीय भाषा, नेपाली र अंग्रेजी भाषाको प्रयोग बढाउने । ३. भाषागत दक्षता अभिवृद्धि गराउने अवसरहरूको पहिचान गरी अवसरहरूको उपयोग गर्ने । ४. अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारसँग संचार गर्दा स्थानीय भाषा र लवजको प्रयोग गर्ने । ५. अपाङ्गता व्यवस्थापन क्षेत्रमा प्रयोग हुने शब्दावलीहरू (key words) को स्थानीय भाषामा सूची बनाउने । ६. भाषगत दक्षता अभिवृद्धिका लागि नियमित अभ्यास गर्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** समुदाय, वडा कार्यालय, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय । **निर्दिष्ट कार्य (के):** भाषागत दक्षता अभिवृद्धि गर्ने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** मुख्य रूपमा प्रयोग गरिने शब्दावली वा लवजहरू भन्न सकिएको ।	सम्बन्धित भाषाको बारेमा ज्ञान अपाङ्गता व्यवस्थापन क्षेत्रमा प्रयोग हुने शब्दावलीहरू र अवधारणाको स्थानीय भाषाको सूची

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: कम्प्युटर, कापी, कलम, कागज, मेटाकार्ड, मार्कर, ।

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ४५ घन्टा
प्रयोगात्मकः ४० घन्टा
सैद्धान्तिकः ५ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ११.७: कम्प्युटर दक्षता अभिवृद्धि गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. कम्प्युटर दक्षता अभिवृद्धि गर्ने अवसरहरू पहिचान गर्ने । २. कम्प्युटर दक्षता अभिवृद्धि गर्ने अवसरहरूको उपयोग गर्ने । ३. सकेसम्म कम्प्युटरको प्रयोग वढाई (चिठ्ठी लेख्ने, प्रतिवेदन लेख्ने आदि) नियमित रूपमा अभ्यास गर्ने । ४. आफ्नो कार्यसम्पादनका लागि आवश्यक software (MS Office) को प्रयोगमा अभ्यास तथा सिकाइमार्फत दक्षता विकास गर्ने । ५. अपाङ्गता व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रयोग भएका softwares सम्बन्धमा जानकारी हासिल गर्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** समुदाय, वडा कार्यालय, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय । **निर्दिष्ट कार्य (के):** कम्प्युटर दक्षता अभिवृद्धि गर्ने । **स्तर (कति राम्रोसँग):** चिठ्ठी लेख्ने, प्रतिवेदन लेखन जस्ता कार्यहरूमा कम्तीमा ५० प्रतिशत कम्प्युटरको प्रयोग गरिएको ।	कम्प्युटर र यसको प्रयोग सम्बन्धी ज्ञान Office Pakage (Word , Excell, Email Internert) Typing Skills, (Nepali and English) Disability enhancement softwares, Text to speech

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः कम्प्युटर, कापी, कलम, प्रजेक्टर, Software,। पाठ्यसामग्री, कम्प्युटर ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ३ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ११.९: अपाङ्गता व्यवस्थापन र सामाजिक विकासका मुद्दाहरूसँग सम्बन्धित ज्ञानको अभिवृद्धि गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	**प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू**	**सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान**
१. पुस्तक/पत्रिका/वेब साईटमा अपाङ्गताका विषयहरूमा भएका प्रकाशन पढ्ने, संकलन गर्ने (राष्ट्रिय अपांग महासंघ, करुणा फाउण्डेशन आदिको वेबपेज समेत) । २. टिभि, रेडियो, इन्टरनेटमा समाचार हेर्ने, सुन्ने वा पढ्ने र समसामयिक विषयमा अवगत रहने । ३. अपाङ्गता व्यवस्थापनसम्बन्धी ऐन, कानुन, निर्देशिकाहरू संकलन गरी अध्ययन गर्ने । ४. संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय सरकारका अपाङ्गता सम्बन्धी कार्यक्रमको अध्ययन गर्ने । ५. आफ्ना कार्यक्षेत्रमा हुने गैरसरकारी संस्थाका कार्यक्रममा भाग लिने र तिनका अपाङ्गता सम्बन्धी कामका बारेमा जानकारी लिने ।	**अवस्था (दिइएको):** समुदाय, वडा कार्यालय, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय । **निर्दिष्ट कार्य (के):** अपाङ्गता व्यवस्थापन र सामाजिक विकासका मुद्दाहरूसँग सम्बन्धित ज्ञानको अभिवृद्धि गर्ने । **स्तर (कति राम्रो सँग):** सामाजिक विकासका मुद्दाहरूमा अपाङ्गता व्यवस्थापन सम्बन्धी कम्तिमा १० सवालहरूमा जानकार भएको ।	अपाङ्गता व्यवस्थापन र सामाजिक विकासका मुद्दाहरू सम्बन्धी ज्ञान ।

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः पाठ्यसामग्री, कम्प्युटर, पुस्तक, पत्रपत्रिका, श्रव्य दृश्य सामग्री, रेडियो, इन्टरनेट blogs , फेसबुक पेज ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ३ घन्टा
प्रयोगात्मकः २ घन्टा
सैद्धान्तिकः १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. ११.१०: तालिम/बैठक/सेमिनारमा/भाग लिने

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१.अपाङ्गता व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम/बैठक/सेमिनारका अवसरहरू पहिचान गर्ने । २. तालिम र सेमिनारमा भाग लिनका लागि चाहिने आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन गर्ने । (आवश्यकता अनुसार क्षमता वृद्धिका लागि आफूले पनि लगानी गर्नुपर्ने हुन्छ ।) ३. तालिम र सेमिनारमा सहभागी हुने प्रक्रिया पूरा गर्ने । ४.तालिम, बैठक वा सेमिनारमा उत्सुकतापूर्वक सहभागिता जनाउने । ५. तालिम, बैठक वा सेमिनारमा आफूले सिकेका कुराहरू दैनिक क्रियाकलापमा लागु गर्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** समुदाय, वडा कार्यालय, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय । **निर्दिष्ट कार्य (के):** तालिम/बैठक/सेमिनारमा/भाग लिने **स्तर (कति राम्रोसँग):** अपाङ्गतासँग सम्बन्धित तालिम बैठक/सेमिनारमा पहिचान गर्न सक्ने ।	तालिम/बैठक/सेमिनारका अवसहरू सम्बन्धी ज्ञान

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः पाठ्यसामग्री, कम्प्युटर, पुस्तक, पत्रपत्रिका, टीभी, रेडियो, इन्टरनेट ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

मोड्युल १२: अभिलेख तथा प्रतिवेदन

यस मोड्युलमा प्रशिक्षार्थीहरूलाई अभिलेख तथा प्रतिवेदनका बारेमा प्रशिक्षण गराइन्छ । पेसागत कार्य गर्दा बनाउनु पर्ने प्रतिवेदन, भर्पाइ, सफलताका कथा, कार्यक्रमका प्रतिवेदन, प्रोफाइल निर्माण तथा अद्यावधिक गर्न सक्षम बनाउनु यस पाठ्यक्रमको मुख्य उद्देश्य रहेको छ ।

सीपको सूची

१. भर्पाइ लिने र अभिलेख राख्ने ।
२. MIS फर्म (वेब बेस) भर्ने ।
३. प्रतिनिधि कथाहरू (case stories) तयार गर्ने ।
४. Event Report तयार गर्ने ।
५. कार्यक्रमको मासिक तथा चौमासिक प्रतिवेदन तयार गर्ने ।
६. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको प्रोफाइल निर्माण तथा अद्यावधिक गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ३ घन्टा
प्रयोगात्मक: २ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. १२.१: भर्पाइ लिने र अभिलेख राख्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. भर्पाइ आवश्यक हुने क्रियाकलापहरूको सूची बनाउने, २.स्थानीय तहले तय गरेको भर्पाइको ढाँचा लिने, ३. ढाँचा नभएको खण्डमा निश्चित ढाँचा तयार गर्ने र स्वीकृत गराउने, ४. भर्पाइको ढाँचा भर्ने अभ्यास गर्ने, ५.भर्पाइ आवश्यक हुने कुनै पनि गतिविधि समापन भए पश्चात भर्पाइ लिई प्रमाणीकरण गराउने, ६. आफूसँग भर्पाइको एक प्रति राख्ने र अर्को प्रति सम्बन्धित निकायमा बुझाउने ।	**अवस्था (दिइएको)**: समुदाय, वडा कार्यालय, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय **निर्दिष्ट कार्य (के)**: भर्पाइ लिने र अभिलेख राख्ने । **स्तर (कति राम्रोसँग)**: ● केरमेट नगरी भर्पाइ बनाउन सक्ने ।	भर्पाइ भर्ने तरिका, प्रमाणीकरणका विधि तथा प्रक्रिया, भर्पाइका विभिन्न प्रकारहरू, भर्पाइ आवश्यक हुने गतिविधिहरूको बारेमा जानकारी ।

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री: भर्पाइको ढाँचा, कलम, कापी, न्युज प्रीन्ट ।

सुरक्षा तथा सावधानी: भर्पाइको सुरक्षा ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ३० घन्टा
प्रयोगात्मकः २७ घन्टा
सैद्धान्तिकः ३ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं १२.२ः MIS फर्म भर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	**प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू**	**सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान**
१. MIS मा भर्ने तथ्याङ्क र सूचना तयारी गर्ने । २.MIS web address मा लग इन गर्ने । ३. तयार गरिएको तथ्याङ्क र सूचना MISमा भर्ने । ४. भरिएको तथ्याङ्क र सूचना MIS web server मा upload गर्ने र upload भएको रुजु गर्ने । ५. काम पूर्ण भएपछि MIS web address बाट लग आउट गर्ने । ६. आवधिक रूपमा MIS मा सूचना भर्ने ।	**अवस्था (दिइएको)ः** सीबीआरएफको कार्यालय **निर्दिष्ट कार्य (के)ः** MIS फर्म भर्ने । **स्तर (कति राम्रोसँग)ः** • MIS का लागि आवश्यक सूचना र तथ्याङ्क भर्न सक्ने ।	• MIS को संरचना • MIS भर्ने तरिका • Computer skills (MS-Word, MS-Excel), email, internet • MIS user manual

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः Computer, internet facility, electricity, List of interventions,

सुरक्षा तथा सावधानीः विद्युतीय साधनको प्रयोग गर्दा अपनाउनु पर्ने सावधानी ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ६ घन्टा
प्रयोगात्मक: ४ घन्टा
सैद्धान्तिक: २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. १२.३: प्रतिनिध कथाहरू (case stories) तयार गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. प्रतिनिधि कथा सम्बन्धी ढाँचा, मञ्जुरीनामाको ढाँचा प्राप्त गर्ने । २. आफ्ना क्षेत्रका प्रतिनिधि कथाहरू मध्ये उपयुक्त कथाको छनोट गर्ने । ३. घरभेट गर्ने । ४. सम्बन्धित व्यक्तिबाट प्रकाशन तथा प्रसारन गर्ने मञ्जुरीनामा (सही वा औँठा छाप) लिने । ५. ढाँचा भर्ने, फोटो खिच्ने र अन्य आवश्यक जानकारी संकलन गर्ने । ६. संकलन गरिएको जानकारीका आधारमा सुधार झल्किने सफलताको कथा तयार गर्ने । ७. अभिलेख राख्ने (कम्प्युटरमा इन्ट्री गर्ने) ।	**अवस्था (दिइएको):** अपाङ्गता भएको व्यक्तिको घर, समुदाय, वडा कार्यालय, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय **निर्दिष्ट कार्य (के):** **प्रतिनिध कथाहरू (case stories) तयार गर्ने ।** **स्तर (कति राम्रोसँग):** ● सफलताको कथामा फोटो सहीत व्यक्तिमा आएको परिर्वतन उल्लेख भएको । ● सत प्रतिशत मञ्जुरीनामा लिइएको ।	**प्रतिनिध कथाहरू (case stories) तयार गर्ने ।** लेख्ने विधि, सूचना संकलन गर्ने विधि, साधारण फोटो खिच्ने तरिका

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः
सफलताका कथाहरू ढाँचा, मञ्जुरीनामा फारम, क्यामेरा, कापी, कलम, Stamp pad, कम्प्युटर

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समय: ४ घन्टा
प्रयोगात्मक: ३ घन्टा
सैद्धान्तिक: १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. १२.४: Event Report तयार गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. कार्यक्रमसम्बन्धी सूचनाहरू एकीकृत गर्ने । २.सूचनाहरू कम्प्युटरमा प्रतिवेदनको ढाँचामा भर्ने । ३. कार्यक्रमका फोटोहरू पनि प्रतिवेदनमा समावेश गर्ने । ४. सम्बन्धित शाखाहरूजस्तै नगरपालिकाको आर्थिक, प्रशासन, कार्यक्रम शाखा र अन्य सरोकारवालाहरूलाई आवश्यकताअनुसार प्रतिवेदन बुझाउने । ५. MIS मा अभिलेख राख्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** समुदाय, वडा कार्यालय, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय **निर्दिष्ट कार्य (के):** Event Report तयार गर्ने । **स्तर (कति राम्रोसँग):** कार्यक्रम समापन भएको तिन दिनमा तोकिएको ढाँचामा रिपोट तयार गर्न सक्ने ।	प्रतिवेदनको ढाँचा, प्रतिवेदन लेख्ने तरिका, सूचना संकलन गर्ने विधि, साधारण फोटो खिच्ने तरिका

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्री:
कम्प्युटर, प्रिन्टर, प्रतिवेदनको ढाँचा, क्यामेरा, कापी, कलम

सुरक्षा तथा सावधानी: संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ४ घन्टा
प्रयोगात्मकः ३ घन्टा
सैद्धान्तिकः १ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. १२.५: कार्यक्रमको मासिक तथा चौमासिक प्रतिवेदन तयार गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू	सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान
१. मासिक रूपमा सम्पन्न गरिएका काम तथा गतिविधिहरूको अभिलेख राख्ने । २. मासिक प्रतिवेदन बनाउने । ३. चौमासिक प्रतिवेदनका ढाँचाहरू लिने । ४. मासिक प्रतिवेदनको आधारमा चौमासिक प्रतिवेदन बनाउने । ५. तयार भएको प्रतिवेदन कार्यालय प्रमुख तथा सम्बन्धित शाखालाई बुझाउने । ६. प्रतिवेदनको अभिलेख राख्ने ।	**अवस्था (दिइएको):** समुदाय, वडा कार्यालय, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय । **निर्दिष्ट कार्य (के):** कार्यक्रमको मासिक तथा चौमासिक प्रतिवेदन तयार गर्ने । **स्तर (कति राम्रोसँग):** प्रत्येक चौमासिक सकिएको प्रथम सातामा ढाँचा अनुरूप प्रतिवेदन तयार गर्न सक्ने ।	प्रतिवेदनको ढाँचा, प्रतिवेदन लेख्ने तरिका, सूचना संकलन गर्ने विधि, साधारण फोटो खिच्ने तरिका

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः
कम्प्युटर, प्रिन्टर, प्रतिवेदनको ढाँचा, क्यामेरा, कापी, कलम

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

कार्य विश्लेषण

जम्मा समयः ७ घन्टा
प्रयोगात्मकः ५ घन्टा
सैद्धान्तिकः २ घन्टा

निर्दिष्ट कार्य नं. १२.६ः अपाङ्गता भएका व्यक्तिको प्रोफाइल निर्माण तथा अद्यावधिक गर्ने ।

क्रियाकलापका चरणहरू	**प्राविधिक क्रियाकलापका उद्देश्यहरू**	**सम्बन्धित प्राविधिक ज्ञान**
१. अपङ्गगता भएका प्रत्येक व्यक्तिको फाइल खडा गर्ने (फाइलमा नाम, दर्ता नं लेख्ने) २. लेखाजोखा तथा गृहभेटका क्रम भरिएका सवै फारमहरू फाइलमा क्रमशः (मिति अनुसार) राख्ने । ३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पहिलो भेटको, सेवा सुरु भएपछिको र सेवा लिइसकेपश्चातको फोटो फाइलको भित्री भागमा टाँस्ने । ४. सम्पूर्ण रेफरल फारम तथा लिइएका सेवाको विवरण राख्ने । ५. फाइललाई नियमित रूपमा अद्यावधिक गर्ने । (व्यक्तिका सम्बन्धमा भएका प्रगतिहरू थप्दै जाने)	**अवस्था (दिइएको):** अपङ्गगता भएका व्यक्ति, घर, CBRF को कार्यालय । निर्दिष्ट कार्य (के): अपाङ्गता भएका व्यक्तिको प्रोफाइल निर्माण तथा अद्यावधिक गर्ने । स्तर (कति राम्रोसँग): १४ वटा शिर्शकमा क्रमशः अपाङ्गता भएका व्यक्तिको प्रोफाइल निर्माण गर्न सक्ने ।	प्रोफाइल निर्माण गर्ने विधि प्रोफाइलका लागि आवश्यक कागजात, फारमको सूची फारम भर्ने तरिका

आवश्यक औजार/उपकरण र सामग्रीः
कम्प्युटर, प्रिन्टर, फारम, क्यामेरा, कापी, कलम, प्रोफाइल निर्माण गर्ने विधि ।

सुरक्षा तथा सावधानीः संक्रमण र चोटपटक बाट सावधानी अपनाउने । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सुरक्षा र उनीप्रतिको संवेदनशील हुने । अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा तिनका परिवारको सूचनाको गोपनीयता कायम राख्ने । प्रयोग गरिने सामाजको जतन गर्ने ।

मोड्युल १३: कार्यगत तालिम

यस मोड्युलमा प्रशिक्षार्थीहरूलाई अपांगता भएका व्यक्तिहरूलाई सेवा प्रदान गर्ने संस्थाहरूमा १५ दिनको लागि कार्यगत तालिममा पठाइनेछ। यस पाठ्यक्रममा सिकाइने विभिन्न सीपहरू प्रदान गर्ने संस्थाहरूलाई उनीहरूले उपलब्ध गराएको सीपको गुणस्तर र उपलब्धताको आधारमा संस्थाहरू छनोट गरिनेछ । कार्यगत तालिममा प्रशिक्षार्थीहरुले सम्बन्धित कार्यालयका कर्मचारीहरुसंग सहयोगी कर्मचारीको रुपमा कार्य गरी तालिम केन्द्रमा सिकेको सीपलाई व्यवहारमा उतार्नेछन्। प्रशिक्षार्थीहरूले घटना अध्ययनद्धारा तथा Speciallized सेवा प्रदायक संस्था र पुनर्स्थापना कार्यलाई समुदायसम्म पुऱ्याउने सम्बन्धको विकास गर्ने छन्। कार्यगत तालिमको लागि प्रशिक्षार्थीहरुलाई स्थानीय पालिकाहरु, पुनर्स्थापनाको क्षेत्रमा कार्य गर्ने अस्पताल, पुनर्स्थापना केन्द्र, आदिमा पठाउन पर्दछ ।

कार्यगत तालिममा जानु पूर्व संस्थामा सिक्ने विषयहरूका बारेमा प्रशिक्षार्थीलाई checklist दिइनेछ। प्रशिक्षार्थीहरुले अनिवार्य रुपमा कार्यगत तालिम अवधिको प्रतिवेदन तयार गरी तालिम केन्द्रमा बुझाउनु पर्दछ। कार्यगत तालिममा सिकेका अनुभवलाई छलफल कार्यक्रमको आयोजना गरी प्रशिक्षार्थीहरूको बीचमा अनुभव आदानप्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्दछ।

परिभाषा र शब्दावली

1. Severe Acute Malnutrition (SAM) and Moderate Acute Malnutrition (MAM) : कुपोषणको गम्भीर तथा मध्यम अवस्था जसले बालबालिकालाई असर गर्छ। यो उचाई, तौल र उमेरद्वारा मापन गरिन्छ।
2. Maternal and Child Health (MCH): मातृ तथा शिशु स्वास्थ्य। यसले बिषेश गरि ५ बर्षका मुनिका बालबालिका र आमाको स्वास्थ्य अवस्थालाई जनाउँदछ।
3. **HMIS/MIS** : स्वास्थ्य सुचना ब्यवस्थापन प्रणाली।
4. Developmental Disability : बालबालिकाको बिकासमा देखिएका अवरोध बाट हुने अपाङ्गता।
5. Referral Directory : प्रेषण गर्ने बिशिष्ट सेवा प्रदायक संस्थाहरुको नामावली।
6. Range of Motion : The full movement potential of the joint/ organ
7. Distal and Proximal: शरिरको मध्यभागबाट नजिकलाई Distal ले जनाउँदछ र टाढालाई Proximal ले जनाउँदछ।
8. Muscular Dystrophy: माशंपेशिका समस्याहरु जसमा माशंपेशि कमजोर हुने गर्छ। यो समस्या बिषेस गरि skeletal (हाडजोर्नीसँग सम्बन्धित मांशंपेशिमा हुन्छ।
9. Arthritis : जोर्नीहरु सुन्निने
10. Organ deformities: शरिरको अंङ्गहरुको वनावटमा रहेको बिकार
11. Amputation : हात वा खुट्टा वा सो संग सम्बन्धित कुनै अङ्ग शरिरबाट हटाउने। (The removal of a limb or other appendage or outgrowth of the body)
12. Prosthesis : शरिरका अङ्गहरुको कृतिम संरचना
13. Orthosis : शरिरको अङ्गहरुको कार्यमा सहजता ल्याउने वा संरचना सुधार ल्याउन सघाउने समाग्री।
14. Spinal Injury: Injuries involving vertebral column that is characterized by loss of muscle function, sensation and autonomic function (मेरुदण्डमा हुने चोट)
15. सेरेब्रल पाल्सी : जन्मदा मस्तिस्कमा हुने चोटका वा अन्य अवस्थाका कारण हुने पक्षघात।
16. Articulation Problem: Disorder of the quality of the speech characterised by the subustitution, omission and distortion and addition of phonemes. (स्वर तथा बोलिको गुणस्तरमा कमि जसमा शब्दहरुको स्पस्टतामा नहुने गर्दछ)
17. Child developmental Milestones : बाल विकासका चरणहरु
18. Parallel Bar : अपाङ्गता भएका ब्यक्तिहरुले प्रयोग गर्ने एक प्रकारको साहयक समाग्री।
19. WHO : बिश्व स्वास्थ्य संघ
20. Screening : Screening is defined as testing for disease or condition in an individual or population that appears to be healthy in general terms. The goal of screening is to identify children who are at increased risk of disease and disability and warrant additional testing and care. (प्रारम्भिक जाँच)
21. UNCRPD : United Nations Convention on Rights of Person with Disabilities

सन्दर्भ सामग्री

1. मानसिक रोगीहरुका लागि पूनर्स्थापना कार्यक्रम सञ्चालनका लागि कार्यविधि, २०७५, available at: http://www.edcd.gov.np/resources/download/procedure-for-rehabilitation-of-mentally-ill-people
2. Policy, Strategy & 10 years Action Plan on Disability Management 2016, http://www.edcd.gov.np/resource-detail/policy-strategy-and-10-years-action-plan-on-disability-management
3. राजु बस्नेत, मनिष प्रसाई २०१७, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको अधिकारका लागि जनवकालत राष्ट्रिय अपांग महासंघक नेपालका अनुभव तथा सिकाईहरु, राष्ट्रिय अपांग महासंघक नेपाल, भृिकुटीमण्डप काठमाडौं ।
4. सम्पादक निर्मल भण्डारी, असल अभ्यास २०१७, राष्ट्रिय अपाङ्गग महासंघक नेपाल र जिल्ला च्यापटर तथा स्वाबलम्वन समुहहरुले गरेका असल अभ्यास.
5. Curriculum (short term for physical Rehabilitation Assistant (PRA), Council for technical Education and Vocational Education , Curriculum Development Division , 2007, Revised 2014.
6. David Werner, 1987, Disabled Village Children; A working Guide for community health worker and families and Helping Health Workers Learn, David Werner 1982.
7. Local Production of Appropriate Technical Aids for Disabled People, Report from a rehabilitation International workshop in Kibwezi, Kenya. 1992. 32 pages. ICTA Information Center. Sweden .
8. Promoting the development of Young children with cerebral palsy; A guide for Mid-level Rehabilitation worker, World Health Organization, 1993. 20 Avenue, Switzerland
9. Local Production of Appropriate Technical Aids for Disabled People, Report from a rehabilitation International workshop in Kibwezi, Kenya. 1992. 32 pages. ICTA Information Center. Sweden .
10. Promoting the development of Young children with cerebral palsy; A guide for Mid level Rehabilitation worker, World Health Organization, 1993. 20 avenue, switzerland
11. अपाङ्गता स्रोत पुस्तिका २०७१, अपाङ्गता भएका व्यक्तिको लागि उपलब्ध सेवा, सुविधा, अवसर तथा महत्वपूर्ण कानुनी प्रावधान सम्बन्धि सहजिकरण पुस्तिका, महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, सिहंदरवार, काठमाडौं । available at: https://www.nfdn.org.np/uploads/documents/advocacy/disability_resourceBook.pdf
12. Prakash Raj Wagle, The sustainable Development Goals: An opportunity for the person with disabilities, National Federation of Disabled – Nepal (NFDN) available at: https://www.nfdn.org.np/news/191/41/The-Sustainable-Development-Goals-An-opportunity-for-the-persons-with-disabilities.html
13. Dhungana, Bishnu Maya, &Kusakabe, Kyoko (2010). The role of self-help groups in empowering disabled women: A case study in Kathmandu Valley, Nepal. Development in Practice.
14. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको अधिकारसम्बन्धी महासन्धि (सी आरपीडी), २००६, available at: https://www.nfdn.org.np/uploads/documents/advocacy/easy-crpd-incheon.pdf
15. बालिका थपलिया, अपाङ्गता र सुविधा, available at: https://karunanepal.org/publications/
16. Cost effective and Effectiveness and efficiency assessment of Inspire2care program, 2011-2013, http://karunanepal.org/wp-content/uploads/2016/05/KIT-final-report_Cost-effectiveness-Inspire2Care.pdf